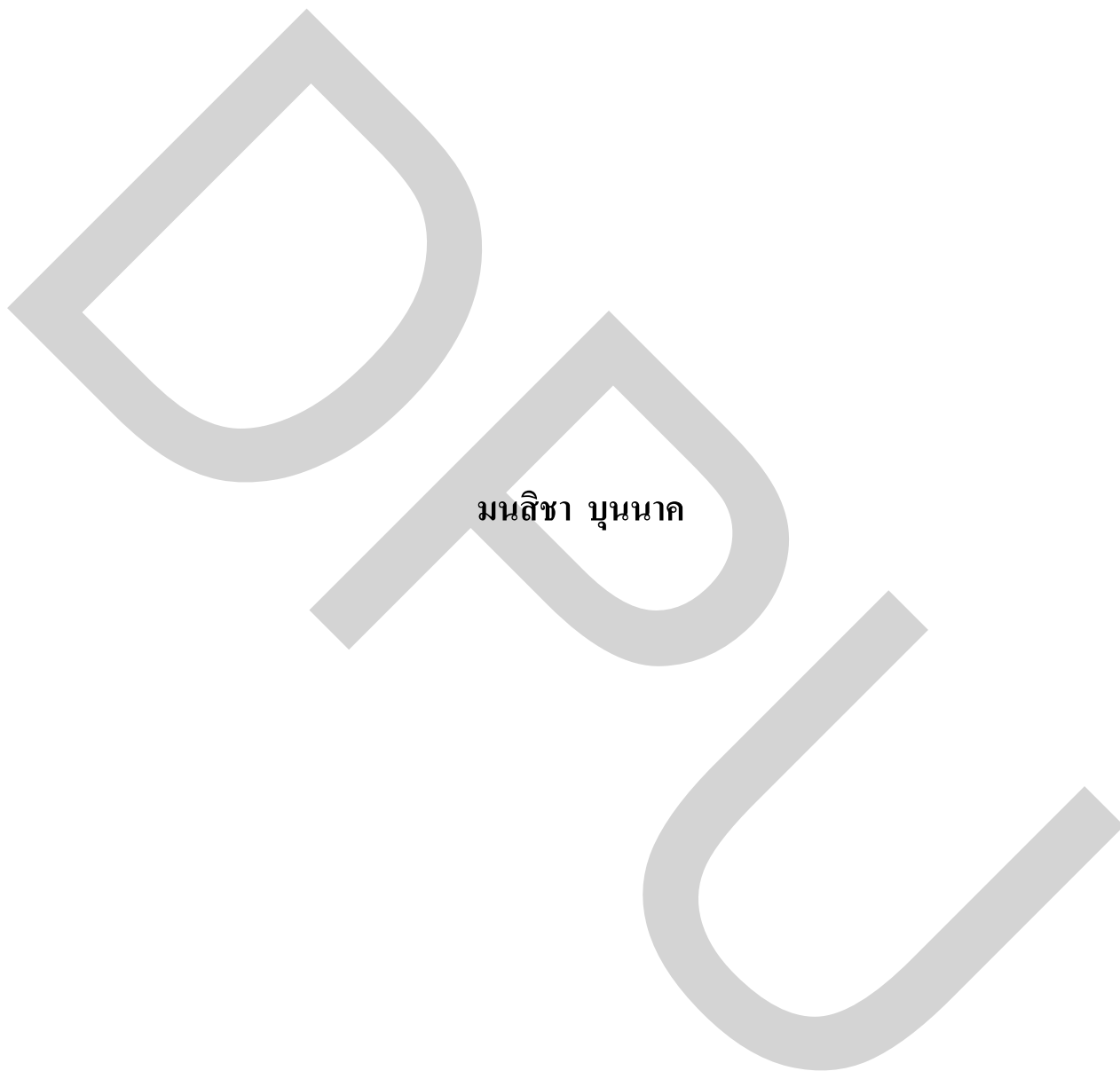

การกำหนดโทษทางเลือกรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

มนสิชา บุนนาค

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2556

The Alternative Punishment with Rehabilitation for the Offender

Monsicha Bunnag

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
ชื่อผู้เขียน	มนสิชา บุนนาค
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะช
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การลงโทษทางอาญานั้นมีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นเครื่องมือในการจัดการกับผู้กระทำความผิดซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การใช้โทษทางอาญาโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของความสัมพันธ์ระหว่างความผิดและโทษ นอกจากจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดโดยตรงแล้ว ยังทำให้กฎหมายไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่โทษที่ลงนั้นจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ประสงค์ของการลงโทษด้วย โดยวัตถุประสงค์ของการลงโทษในปัจจุบันมุ่งเน้นถึงการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ ทั้งทำให้ผู้กระทำความผิดไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น การลงโทษที่เหมาะสมจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับโทษอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดให้มีโทษอาญา 5 ประเภท ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่า โทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดแทบทุกกรณี การกำหนดโทษทางอาญาโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและความเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิดอาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เมื่อพิจารณาประเภทของโทษทางอาญาดังกล่าวแล้ว เห็นว่า ยังไม่มีมาตรการในการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดประเภทของโทษที่ทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดโทษผู้กระทำความผิดบางประเภทได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่สมควรได้รับโทษจำคุกต้องประสบกับผลเสียที่เกิดจากการต้องโทษจำคุก ส่งผลให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามมา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงการกำหนดโทษทางเลือกที่มีผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยผู้เขียนจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ ถึงวัตถุประสงค์ของโทษ

ทางอาญาตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันว่ามีข้อจำกัดอย่างไร เพื่อพิจารณาหาแนวในการพัฒนาให้มีการนำแนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือก โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อเป็นกรณีศึกษาการกำหนดโทษทางเลือกสำหรับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่มีความหลากหลายสามารถใช้แทนโทษจำคุกได้ ทั้งยังทำให้การกำหนดโทษของศาลมีความเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิดและสอดคล้องกับทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด รวมถึงการแก้ไขปัญหาหนักโทษสั้นเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลดีต่อระบบการบริหารงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งให้การลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

Thesis Title	The Alternative Punishment with Rehabilitation for the Offender
Author	Monsicha Bunnag
Thesis Advisor	Dr. Uthai Arthiwech
Department	Law
Academic Year	2013

ABSTRACT

Imposition of punishment for crime is essential for the criminal justice system. As it is a means to deal with the offender, which has impact on rights to and liberties of life, body and properties of the offender, imposition of punishment for crime, regardless of suitability of relation between the offense and the punishment, does not only directly affect rights to and liberties of the offender, but also desecrates the sanctity of the law, resulting in failure of effective law enforcement. Meanwhile, the punishment to be imposed must take account of the theory of purposes of the punishment as well, whereby a purpose of the punishment at the present focuses on punishment as to rehabilitate the offender, in order that the offender can be reintegrated normally into the society, as well as the offender shall not commit the crime again. Thus, a suitable punishment is an essential means to efficiently solve the problem of crime.

With regards to punishments under the Penal Code, Section 18 provides that there are 5 categories of punishments, namely: Death; Imprisonment; Confinement; Fine; and Forfeiture of Property. It can be seen that the imprisonment is a punishment, which is applied to offenders in almost all cases (as the imprisonment is provided against almost all types of criminal offenses). Sentencing a punishment for crime regardless of the purpose of rehabilitating the offender and suitability for the offender may produce an adverse effect rather than a positive result. When taking account of the said categories of punishments for crime, it can be seen that there is no alternative punishment for truly rehabilitate the offender, which can be regarded as the limit of punishment categories. As results, the Court is unable to sentence the offender of some category of crime in a manner, which is suitable for and correspond to the purpose of the punishment as rehabilitation for the offender, offenders, who are not suitable to be imprisoned, need to suffer adverse effects from imprisonment, and, subsequently, the prisons are overpopulated.

This thesis has objectives to study sentencing of alternative punishments, which yield results as rehabilitation for the offenders. As such, the Author shall conduct the study and analyze purposes of punishments for crimes under Section 18 of the Penal Code, measures for rehabilitating the offenders under the Penal Code, which are presently being imposed, as to recognize nature of their limits, in order to consider for finding an approach to develop imposition of rehabilitative measures on the offenders as alternative punishments, thereby conducting comparative study of foreign laws, as to be case studies of sentencing the alternative punishments, in order to rehabilitate varieties of offenders, which can substitute for the imprisonment, as well as result in sentencing of the Court being more suitable for conditions of the offenders and consistent with the theory of purposes of the punishment, which focuses on rehabilitating the offenders. Moreover, the problem of overpopulated prisons can be efficiently solved, which shall yield positive effect on the administration system of the criminal justice, which emphasizes on punishments as rehabilitation for the offenders.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ฉบับนี้ สามารถสำเร็จขึ้นมาได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความเมตตาและอนุเคราะห์จากท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะช ที่ได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับผู้เขียน และคอยดูแลให้คำแนะนำและให้ คำปรึกษาในการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็น หลักการ แนวคิด และทฤษฎีทำให้ผู้เขียนเข้าใจและมีความรู้เกิดขึ้นมากมายจากการทำ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนตลอดเวลาอันมีค่าในการตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนทำให้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่าน ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ได้กรุณาใช้เวลา อันมีค่า รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้กับผู้เขียนและให้คำแนะนำและข้อคิดที่ ทรงคุณค่า พร้อมชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยนี้เป็นอย่างยิ่ง พร้อมทั้งนี้ผู้เขียน ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณัทธ์ ที่ ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งได้ช่วยวางแนวทางในการ วิจัย และให้คำแนะนำอันทรงคุณค่า และมีประโยชน์ส่งผลให้ผู้เขียนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับ นี้สำเร็จบริบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกคน และขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นและอีกหลาย ท่านที่ไม่อาจเอ่ยนามได้ทั้งหมดที่มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์นี้ได้สำเร็จขึ้นมาได้

กราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้กำเนิด อบรมเลี้ยงดูอย่างดี และคอยให้กำลังใจ ตลอดมา ขอขอบคุณพี่ชาย ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้หากปราศจาก ความ อนุเคราะห์และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากพี่ชาย ขอขอบคุณพี่สาว น้องสาว ที่เสียสละเวลา อันมีค่าคอยช่วยเหลือผู้เขียนมาโดยตลอด ท้ายที่สุดนี้ขอกราบอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยคุ้มครอง ทุกท่านให้มีความสุขตลอดไป

มนสิชา บุนนาค

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	8
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. แนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญา.....	9
2.1 แนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญา.....	9
2.2 ทฤษฎีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา.....	15
2.3 วิธีการลงโทษทางอาญา.....	23
2.4 มาตรการบังคับทางอาญา (Criminal Sanction)	24
2.5 ประวัติความเป็นมาของโทษ.....	32
2.6 วิวัฒนาการเรือนจำไทย.....	33
2.7 โทษตามประมวลกฎหมายอาญา.....	36
2.8 แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.....	42
2.9 การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.....	46
3. การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศ.....	53
3.1 ประเทศฝรั่งเศส.....	53
3.1.1 แนวคิดและวิวัฒนาการกำหนดโทษอาญาทาง.....	53
3.1.2 ประเภทของความผิดและรูปแบบของโทษทางอาญา.....	55

สารบัญ

บทที่	หน้า
3.1.3 แนวคิดของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด.....	63
3.1.4 วัตถุประสงค์ของโทษทางเลือก.....	64
3.1.5 รูปแบบของโทษทางเลือก.....	65
3.2 ประเทศอังกฤษ.....	66
3.2.1 แนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญา.....	66
3.2.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา.....	67
3.2.3 แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด.....	70
3.2.4 รูปแบบของโทษทางเลือก.....	71
3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	76
3.3.1 แนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญา.....	76
3.3.2 ประเภทของโทษทางอาญา.....	78
3.3.3 รูปแบบของโทษทางเลือก.....	82
4. วิเคราะห์ เปรียบเทียบประเภทของโทษทางเลือกในต่างประเทศกับมาตรการแก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา.....	88
4.1 มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับ ใช้อยู่ในปัจจุบัน.....	88
4.1.1 มาตรการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ.....	88
4.1.2 มาตรการคุมประพฤติ.....	89
4.1.3 มาตรการทำงานบริการสังคม.....	91
4.1.4 มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย.....	93
4.2 แนวทางการนำมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำผิดในต่างประเทศมาใช้ใน ประเทศไทย.....	96
4.3 ข้อดีและข้อเสียของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิด.....	106

สารบัญ

บทที่	หน้า
4.4 แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็น โทษทางเลือก.....	108
4.5 แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.....	111
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	113
5.1 บทสรุป.....	113
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	121
บรรณานุกรม.....	124
ประวัติผู้เขียน.....	132

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การลงโทษทางอาญานั้นเป็นการปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้ผู้ได้รับการปฏิบัติ นั้นต้องได้รับผลร้ายอันเนื่องมาจากการที่ผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม ในส่วนที่เป็น บทบัญญัติของกฎหมายอาญาและบทบัญญัติได้กำหนดโทษไว้ในขณะกระทำผิดว่าเป็น ความผิด ซึ่งการจะลงโทษบุคคลใดนั้นจะต้องได้รับความเสียก่อนว่าการกระทำของบุคคลนั้นเป็น ความผิดอาญาแล้วจึงสามารถลงโทษบุคคลนั้นได้เพราะกฎหมายอาญานั้นจะต้องมีสภาพบังคับหรือ บทกำหนดโทษ การลงโทษจึงเป็นหน้าที่หลักของกฎหมายอาญา เมื่อพิจารณาจากแนวคิดรูปแบบ และวิธีการลงโทษทั้งของไทยและต่างประเทศพบว่า การลงโทษนั้นอาจแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะที่ สำคัญคือ การลงโทษทางการเงิน การลงโทษที่กระทำต่อร่างกาย การลงโทษโดยการตัดออกจากหมู่ คณะ และการลงโทษแบบประจานและลดฐานะทางสังคม

ระบบการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้บัญญัติถึงโทษอาญาไว้ใน มาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งสามารถจำแนกโทษอาญาออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. โทษประหารชีวิต
2. โทษจำคุก
3. โทษกักขัง
4. โทษปรับ
5. โทษริบทรัพย์สิน

โทษประหารชีวิตจึงเป็นโทษที่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อ แก้แค้นทดแทนดังกล่าวได้โดยตรง นอกจากนี้ยังมีผลเป็นการยับยั้งบุคคลทั่วไปได้มากกว่าโทษ ประเภทอื่นๆ ทำให้คนอื่นไม่กล้าที่จะกระทำผิดเพราะเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษที่รุนแรงดังกล่าว

โทษจำคุกนั้นเป็นโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายและส่งผลกระทบต่อผู้ ต้องโทษและต่อสังคมหลายประการ และเป็นโทษที่ถูกนำมาบังคับใช้มากที่สุดตามจำนวนโทษ บัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา เพราะสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้อย่าง หลากหลาย ทั้งวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ช่มชู้ยับยั้ง รวมทั้งการตัดผู้กระทำ ความผิดออกจากสังคม แต่เนื่องจากสภาพเรือนจำที่ใช้เป็นสถานที่คุมขังนักโทษนั้น ไม่มีการ แยกแยะประเภทของนักโทษก่อน นักโทษทุกคนจะต้องรวมกันอยู่อย่างแออัด ทำให้เรือนจำไม่

เหมาะสมแก่การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังนั้น โทษจำคุกจึงไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง

โทษกักขังเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้ต้องโทษเช่นเดียวกับโทษจำคุก แม้กฎหมายจะประสงค์ให้โทษกักขังเป็นโทษที่เบากว่าโทษจำคุกแต่ในทางปฏิบัติเกือบไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพราะสถานที่กักขังของกรมราชทัณฑ์มีน้อยมาก ผู้ต้องโทษกักขังส่วนใหญ่จึงอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ และสถานที่กักขังของตำรวจโดยทั่วไปมีสภาพที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษกักขัง

โทษปรับมีวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อทดแทนความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นและมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดรวมถึงบุคคลอื่นในสังคมให้มีความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อป้องกัน โทษปรับจึงไม่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด

โทษริบทรัพย์สินนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับโทษปรับคือ เป็นการลงโทษที่สอดคล้องกับหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพื่อทดแทนความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นและมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดรวมถึงบุคคลอื่นในสังคมให้มีความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อป้องกัน โทษริบทรัพย์สินจึงไม่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกันกับโทษปรับ เมื่อพิจารณาประเภทของโทษทางอาญาดังกล่าวนั้นจะเห็นว่าโทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดมากที่สุด ทั้งนี้เพราะโทษทางอาญาทั้ง 5 สถานะนั้นยังไม่มีโทษที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ถือว่าเป็นข้อจำกัดของศาลในการกำหนดโทษทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดโทษให้ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดและไม่สอดคล้องกับแนวคิดในการลงโทษแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ จากการที่โทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดมากที่สุด จึงส่งผลให้ผู้ต้องขังมีจำนวนมากเกินความจุของเรือนจำ ก่อให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามมาปรากฏตามข้อมูลผู้ต้องขังในเรือนจำของกรมราชทัณฑ์ พบว่ามีจำนวนผู้ต้องขังมากเกินความจุของเรือนจำ ในขณะที่เรือนจำทั่วประเทศมีเพียง 143 แห่ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อการรองรับผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้จากจำนวนผู้ต้องขังที่อยู่ในความดูแลของเรือนจำมีประมาณ 196,772 คนในขณะที่ความจุมาตรฐานของเรือนจำหรือทัณฑสถานทั่วประเทศมีอยู่เพียง 109,087 คน พบว่ามีผู้ต้องขังเกินความจุอยู่จำนวน 87,658 คน¹ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จาก

¹ศูนย์ทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ 11 มีนาคม 2552.

ตารางที่ 1.1 สถิติผู้ต้องขังตั้งแต่ปี 2549-2553²

ปี	ผู้ต้องขังระหว่างคดี	นักโทษเด็ดขาด	จำนวนผู้ต้องขังรวมทั้งประเทศ
2549	42,976	108,610	152,625
2550	44,796	123,860	168,656
2551	46,432	140,026	188,398
2552	52,518	157,065	212,058
2553	56,966	157,097	215,997

ตารางที่ 1.2 สถิตินักโทษเด็ดขาด แยกตามจำนวนครั้งที่ต้องโทษ³

จำนวนครั้งที่ต้องโทษ	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ
ต้องโทษครั้งที่ 1	127,241	23,292	150,533	86.36
ต้องโทษครั้งที่ 2	16,354	1,971	18,325	10.51
ต้องโทษครั้งที่ 3	3,284	458	3,742	2.15
ต้องโทษครั้งที่ 4	968	130	1,098	0.63
ต้องโทษ 5 ครั้ง ขึ้นไป	547	61	608	0.35
รวมทั้งสิ้น	148,394	25,912	174,306	100

จากสถิติดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยเน้นการปราบปรามโดยใช้โทษที่มีตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้กระทำความผิดหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว

นอกจากนี้ ยังพบว่าข้อมูลในการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ที่มีอายุระหว่าง 26-30 ปี ร้อยละ 53.60 เป็นเพศชายร้อยละ 86.96 โสด ร้อยละ 50.70 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 30.40 กระทำความผิดจำนวน 2 ถึง 8 ครั้ง เป็นผู้ติดคุกซ้ำ 2,3,4 และ

²ธานี วรภัทร์. (2553). การลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำ ศึกษากรณีมาตรการทางกฎหมายในชั้นสอบสวนฟ้องร้องและชั้นพิจารณาพิพากษา. หน้า 2.

³ศูนย์ทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ 31 พฤษภาคม 2555.

ครั้งที่ 8 ร้อยละ 56.50, 17.40, 11.60, 4.30 และ 10.1 ตามลำดับ ระยะเวลาต้องโทษจำคุก น้อยกว่า 1 ปี, 1-5 ปี และ 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 4.30, 60.90 และ 34.70 ตามลำดับ⁴ จากสถิติของกองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ สำรวจ ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2549 พบว่า มีนักโทษเด็ดขาดจำนวนทั้งสิ้นทั่วประเทศ จำนวน 121,320 คน พบว่า มีผู้กระทำผิดซ้ำทั้งหมด จำนวน 16,541 คน คิดเป็นร้อยละ 13.63 แยกเป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 14,988 คน คิดเป็นร้อยละ 12.35 เป็นผู้ต้องขังหญิงจำนวน 1,553 คน คิดเป็นร้อยละ 1.2 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำในจังหวัดมหาสารคามจากผู้ต้องขังทั้งหมดจำนวน 554 คน กระทำความผิดซ้ำ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 12.45 ซึ่งเป็นสถิติที่ใกล้เคียงกับผู้ต้องขังที่ติดคุกซ้ำทั่วประเทศ และมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำเพิ่มมากขึ้น⁵

ในส่วนของกรมราชทัณฑ์แม้จะมีมาตรการลดความแออัดในเรือนจำ โดยการกั้นกรงผู้กระทำความผิดที่ไม่สมควรจะใช้โทษจำคุกต่อไปให้ออกไปจากเรือนจำโดยใช้มาตรการในการลดโทษ เช่น การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ การอภัยโทษ การขังหรือจำคุกสถานที่อื่นนอกเรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/1 และมาตรา 89/2 แล้วก็ตาม ปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำยังคงสูงขึ้น จากสภาพความแออัดและการอยู่ปะปนกันของผู้ต้องขังในเรือนจำ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในเรือนจำจึงไม่อาจบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างแท้จริง

สำหรับในต่างประเทศหลายประเทศล้วนประสบปัญหานักโทษล้นเรือนจำเช่นเดียวกับประเทศไทย เนื่องจากผลของการกำหนดโทษจำคุกดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบทั้งต่อผู้กระทำความผิดและสังคมโดยรวมหลายประการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลของการกำหนดโทษจำคุกที่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการลงโทษให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเน้น มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัวหรือไม่ใช้เรือนจำเป็นทางเลือกในการลงโทษแทนการลงโทษจำคุก

ทั้งนี้เพื่อให้การลงโทษผู้กระทำความผิดสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วย การไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด (United Nation Standard Minimum Rules for non -custodial Measures) หรือ “Tokyo Rules” เนื่องจาก องค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional Treatment) หรือการ

⁴วีระชัย เหล่าลงอินทร์. การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. หน้า

ไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นวิธีการที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการลงโทษด้วยการจำคุกในเรือนจำ จึงได้จัดทำ “Tokyo Rules” ขึ้น โดยมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นทางเลือกในการลงโทษจำคุก และเพื่อช่วยผู้กระทำความผิดให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยการเลือกใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประเมินผู้กระทำความผิดตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงลักษณะและความรุนแรงของการกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกภาพ ภูมิหลังของผู้กระทำความผิด

ดังนั้น ในประเทศต่าง ๆ จึงได้พยายามคิดค้นหาวิธีการลงโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำขึ้น โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอทางเลือกของการลงโทษอย่างหนึ่งขึ้นมาเรียกว่า “มาตรการลงโทษระดับกลาง” (Intermediate Punishment) เป็นรูปแบบหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำซึ่งเป็นรูปแบบการลงโทษที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง โดยมีวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพเช่น มาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation) มาตรการทำงานบริการสังคม (Community Service) เป็นต้น

ประเทศฝรั่งเศส มีการนำโทษทางเลือกมาใช้แทนการลงโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษหลักในความผิดอาญาโทษชั้นกลาง หากศาลเห็นว่าจำเลยไม่ควรได้รับโทษจำคุก ศาลอาจพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและใช้โทษทางเลือกแทน เช่น โทษการทำงานบริการสาธารณะมาใช้แทนการจำคุก

ในประเทศอังกฤษ มีการใช้ระบบการลงโทษทางเลือกเป็นการลงโทษแนวใหม่ซึ่งเป็นการลงโทษในชุมชน การลงโทษในชุมชนนี้เป็นการลงโทษที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปรับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เช่น คำสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าตอบแทนหรือการทำงานบริการสังคม คำสั่งห้ามออกนอกสถานที่หรือการกักขังในที่พักอาศัย เป็นต้น

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มาตรการโทษทางเลือกแทนการจำคุกเป็นรูปแบบการลงโทษที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ ประเทศนั้น เป็นมาตรการลงโทษที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม โดยผลงานวิจัยในประเทศอังกฤษ พบว่า จำเลยที่รับโทษจำคุกในเรือนจำมีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงกว่าจำเลยที่ถูกกักขังในบ้าน ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ พบว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยการใช้เครื่อง Electronic Monitoring สามารถ

ประหยัคงบประมาณได้มากกว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยการใช้เรือนจำ และยังทำให้เกิดประสิทธิผลได้เช่นเดียวกับการใช้โทษจำคุกอีกด้วย⁶

สำหรับในประเทศไทย รัฐบาลได้มีนโยบายในการปฏิรูประบบการลงโทษ โดยให้มีการนำเอามาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Measures) มาใช้ โดยนำมาตราการลงโทษทางเลือก (Intermediate Sanctions) แทนการลงโทษจำคุกนั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเฉพาะราย เพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษมากยิ่งขึ้น ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การทำงานบริการสังคม การกักขังที่บ้าน การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM) เป็นต้น

ผู้เขียน เห็นว่า มาตรการโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนี้เป็นรูปแบบของการลงโทษทางเลือกที่น่าสนใจ และหากมีการนำมาใช้ในประเทศไทย ก็น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาระบบการลงโทษของไทยในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยในการนำมาตรการโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมาใช้นี้ น่าจะเป็นตัวแปรสำคัญในการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งเป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน ทั้งนี้ เพราะโทษทางเลือกได้ถูกออกแบบมาเพื่อเปลี่ยนถ่าย ผู้กระทำผิดจากการลงโทษที่มุ่งส่งผ่านสู่เรือนจำ เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดนอกเรือนจำโดยใช้วิธีแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมและทัศนคติของผู้กระทำผิดให้เป็นไปในทางที่ดี เป็นการลดปัญหาความแออัดของเรือนจำได้โดยตรงทั้งยังก่อให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำผิด สังคม และเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวมอีกด้วย นอกจากนี้ ศาลซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดโทษผู้กระทำผิดจะสามารถเลือกพิจารณา กำหนดโทษทางเลือกได้อย่างเหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน และสอดคล้องกับแนวคิดในการลงโทษสมัยใหม่ที่ให้ศาลคำนึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดประกอบในการพิจารณากำหนดโทษด้วยเสมอ เมื่อการกำหนดโทษของมีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดแล้วจะก่อให้เกิดความยุติธรรม และเกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคม รวมทั้งเป็นการส่งผลให้การป้องกันและการควบคุมอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

⁶ดล บุนนาค. (2554). *ทางเลือกในการลงโทษจำเลยในคดีอาญา: มาตรการลงโทษระดับกลาง*.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึง แนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญาทฤษฎีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาโทษทางอาญาตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและการกำหนดโทษทางเลือกที่มีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
2. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดและวิวัฒนาการกำหนดโทษทางอาญาแนวคิดของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามกฎหมายต่างประเทศ และรูปแบบของโทษทางเลือกที่มีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ถึงมาตรการที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่มีใช้อยู่มีข้อจำกัดอย่างไร และแนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือก

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

โทษในระบบกฎหมายอาญาของไทยแล้ว พบว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้บัญญัติโทษไว้เพียง 5 ลักษณะได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โทษทางอาญาดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมกับแนวคิดในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการกำหนดโทษที่ไม่มีความเหมาะสมกับการลักษณะของกระทำความผิดและตัวผู้กระทำความผิดในบางกรณี ปัญหาในการกำหนดโทษของศาลไม่สอดคล้องกับทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ซึ่งโทษที่มีการใช้กันเป็นจำนวนมากคือโทษจำคุก เนื่องจากโทษทางอาญาดังกล่าวยังไม่มีรูปแบบของโทษที่รองรับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้โดยตรง ดังนั้น การกำหนดโทษจำคุกในเรือนจำจึงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากส่งผลให้ปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำมีจำนวนมากเกินความจุของเรือนจำการเพิ่มขึ้นของปริมาณผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องนี้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบของโทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถแก้ปัญหาผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น จึงเกิดสมมติฐานขึ้นว่าหากมีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงรูปแบบของโทษทางเลือกตามกฎหมายต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมประเภทของโทษทางเลือกที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อนำมาปรับใช้ในประเทศไทย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยเป็นหลัก นอกจากจะทำให้มีการพัฒนาระบบการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังทำให้การกำหนดโทษของศาลให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิดและสอดคล้องกับ

ทฤษฎีวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอีกด้วยตลอดจนเป็นการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์ถึงแนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญา ทฤษฎีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา โทษทางอาญาตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และการกำหนดโทษทางเลือกที่มีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแนวคิดและวิวัฒนาการกำหนดโทษทางอาญา แนวคิดของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามกฎหมายต่างประเทศ และรูปแบบของโทษทางเลือกที่มีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ถึงมาตรการที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่มีข้ออยู่มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ตลอดจนแนวทางในการนำมาตราการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือก

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร รวมทั้งค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจาก ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความ ผลงานทางวิชาการ และเอกสารรายงานการวิจัยอื่นๆ รวมทั้งเอกสารของและข้อมูลทางเว็บไซต์ เป็นต้น เพื่อนำมาวิเคราะห์และประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญา ทฤษฎีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา โทษทางอาญาตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และการกำหนดโทษทางเลือกที่มีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและวิวัฒนาการกำหนดโทษทางอาญา แนวคิดของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามกฎหมายต่างประเทศ และรูปแบบของโทษทางเลือกที่มีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
3. ทำให้ทราบถึงมาตรการที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่มีข้ออยู่มีข้อจำกัดอย่างไร และแนวทางในการนำมาตราการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือก

บทที่ 2

แนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญา

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึงแนวคิดและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางอาญา มาตรการบังคับทางอาญา (Criminal Sanction) ทฤษฎีการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดอันจะเป็นพื้นฐานความคิดในการศึกษา และศึกษาถึงข้อจำกัดของโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แนวคิดและวิวัฒนาการในการกำหนดโทษทางอาญา

แนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญาหรือแนวคิดในวิชาทัณฑวิทยา ได้แก่ การศึกษาถึง เหตุผล ความมุ่งหมาย และวิธีการของการลงโทษแก่ผู้ที่กระทำผิด ตลอดจนการหาทางในการที่จะ แก้ไข หรือดัดนิสัยให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดี แนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญานี้ได้เกิดขึ้น พร้อมกับการกระทำผิดมีการลงโทษ และได้วิวัฒนาการจากแนวคิดในสมัยโบราณมาสู่แนวคิดใน สมัยปัจจุบัน ดังนี้¹

ในสมัยโบราณ เมื่อนุษย์ยังอยู่ในสภาพที่ด้อยความเจริญและขาดการศึกษาจึงมีความ กลัวต่ออำนาจลึกลับต่าง ๆ และนับถือภูตผีปีศาจ และมีความเชื่อว่าอำนาจลึกลับหรือภูตผีปีศาจนั้น อาจทำอันตรายร้ายแรงแก่ผู้ที่ไม่แสดงอาการเคารพนับถือ ฉะนั้น เมื่อมีผู้ใดกระทำในสิ่งที่ถือว่าเป็น ความไม่ดี หรือล่วงละเมิดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คนทั้งหมดก็จะเกิดความกลัวว่าสังคมส่วนรวมจะได้รับ อันตราย ก็หาทางป้องกันโดยเอาตัวผู้กระทำการละเมิดนั้น ไปลงโทษ เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บรรเทา ความโกรธแค้นและไม่เอาโทษแก่สังคมเป็นส่วนรวม เมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้น มีหัวหน้าหรือ กษัตริย์เป็นผู้ปกครองให้สังคมได้รับความร่มเย็นเป็นสุข หัวหน้าหรือกษัตริย์จึงได้รับอำนาจในการ ลงโทษผู้กระทำผิดต่อสังคมอย่างเป็นทางการ การลงโทษผู้ทำผิดแทนที่จะกระทำโดยคนหมู่มากลง มือกับผู้ทำผิดเสียเอง ก็เปลี่ยนเป็นการฟ้องร้องกล่าวโทษให้ผู้มีอำนาจทำการตัดสิน สมาชิกของ สังคมก็จำเป็นต้องให้ความเคารพจะละเมิดมิได้ การกระทำหรือประทุษร้ายระหว่างเอกชน นอกจากจะ เป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นการละเมิดอำนาจของหัวหน้าหรือกษัตริย์ด้วย ถือว่า เป็นความต่อสถาบันสังคมซึ่งเท่ากับเป็นการละเมิดต่อสังคมโดยส่วนรวม ฉะนั้น สังคมจึงเข้ามา

¹สรุปจาก ชาย เสวีกุล. (2517). *อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา*. หน้า 176-178.

เป็นฐานะในการลงโทษผู้ทำผิดฐานทำผิดต่อสังคมเสียเอง ความมุ่งหมายในการลงโทษแนวนี้ ก็เพื่อให้ผู้ทำผิดนั้นเข็ดหลาบและให้ผู้อื่นหวาดหวั่นไม่กล้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีก (Deterrence)

แนวคิดในการลงโทษในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 จึงได้มีความตื่นตัวในด้านมนุษยธรรม พยายามปรับแนวคิดและวิธีการลงโทษให้เหมาะสมและมีมนุษยธรรมมากขึ้น แต่ความมุ่งหมายเดิมในด้านการแก้แค้นทดแทนหรือเพื่อให้เข็ดหลาบหวาดกลัวยังคงมีอยู่ความตื่นตัวในด้านมนุษยธรรมได้ทวีมากขึ้นและได้ศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นทางการมากขึ้น ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. สำนักดั้งเดิม (Classical School)

สำนักดั้งเดิม (Classical School) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขกฎหมายอาญา ขบวนการที่จะใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ตลอดจนวิธีการลงโทษโดยยึดหลักศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ดังนั้น จึงต่อต้านวิธีอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรมของกระบวนการยุติธรรมที่นำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด สำนักนี้ได้สนับสนุนความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย สนับสนุนการพิจารณาคดีในระบบลูกขุน เพื่อเป็นการจำกัดอำนาจของผู้พิพากษาและการกำหนดมาตรการที่แน่นอนในการลงโทษ เพื่อให้มีความเหมาะสมระหว่างโทษและการกระทำผิดนั้น ๆ แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมนี้อยู่ภายใต้อิทธิพลของปรัชญาการลงโทษที่ว่า “การลงโทษมีผลในการยับยั้ง” ฉะนั้น จึงพิจารณาความหมายของอาชญากรรมในแง่ของกฎหมายแต่เพียงด้านเดียว โดยเน้นหนักถึงเจตจำนงอิสระ Free Will ของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระที่จะกระทำการสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่ตนเห็นสมควรและถูกต้องอันเป็นไปตามความพอใจของตนเอง โดยเหตุนี้มนุษย์จึงมีทางเลือกที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด และเมื่อมนุษย์มีทางเลือกมนุษย์จึงจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น²

เริ่มต้นจากความคิดของซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesare Beccaria) ชาวอิตาลี ได้เขียนหนังสือชื่อ “On Crime and Punishment” ในปี ค.ศ. 1780 ในหนังสือนี้ได้วางหลักเกณฑ์ในการคำนวณโทษและเหตุผลในการลงโทษเอาไว้โดยสรุปได้ว่า การลงโทษนั้นควรจะกระทำด้วยความมุ่งหมายสำคัญที่สุดคือ เพื่อป้องกันอาชญากรรมและเพื่อป้องกันมิให้การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นไปตามอารมณ์ของผู้ลงโทษ ฉะนั้นการลงโทษจึงต้องกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็วและสมควรแก่ความจำเป็น โดยให้มีความหนักเบาเป็นไปตามส่วนแห่งความร้ายแรงของอาชญากรรมนั้น และโทษที่จะลงนี้ต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย³ หลักปรัชญาสมัยเบคคาเรีย คือ แนวคิดในเรื่อง

² อรรถ สุวรรณบุปผา. (2518). *หลักอาชญาวิทยา*. หน้า 8-9.

³ สหชน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. หน้า 24-25.

เจตจำนงเสรี (Free Will) ซึ่งเจตจำนงเสรี (Free Will) ดังกล่าวเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลในการมุ่งแสวงหาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดทางด้านวัตถุ และในการตัดสินใจเลือกกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดๆ มนุษย์จะพิจารณาทางเลือกต่างๆ ที่มีอยู่อย่างมีเหตุมีผลเพื่อพิจารณาและคำนวณถึงผลประโยชน์และผลเสียที่จะได้รับจากการกระทำนั้น หลังจากนั้นจึงเลือกพฤติกรรมนั้นเมื่อได้ประโยชน์สูงสุด หรืองดเว้นพฤติกรรมนั้นเมื่อจะต้องเสียประโยชน์ไป เบคคาเรียเชื่อว่า หากจะป้องกันไม่ให้มนุษย์กระทำความผิดกฎหมาย บทลงโทษของกฎหมายต้องมีความรุนแรงได้สัดส่วนกับความผิด แน่นนอน และรวดเร็ว รวมทั้งลงโทษให้เหมาะสมด้วย เพื่อให้มนุษย์เชื่อหรือมองเห็นว่า ผลเสียที่จะได้รับจากการกระทำความผิดมีมากกว่าผลประโยชน์ ในที่สุดจะส่งผลให้มนุษย์เลือกที่จะงดเว้นไม่กระทำความผิด⁴

นอกจากนี้ยังมีบุคคลสำคัญในสำนักคลาสสิกอีกคนหนึ่ง คือ เจอรามี เบนแธม (Jeremy Bentham) หลักปรัชญาของเบนแธม ประกอบด้วยสิ่งสองประการคือ ลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarian) และกฎหมายกับการลงโทษ เบนแธม เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกควบคุมโดยหลักธรรมชาติ 2 ประการ คือ ความพอใจ (Pleasure) และความทุกข์ทรมาน (Pain) และจากการที่มนุษย์มีเหตุผล ดังนั้นก่อนที่จะมีพฤติกรรมใด มนุษย์จะคำนวณเปรียบเทียบระหว่างความพอใจ (Pleasure) ที่จะได้รับกับความทุกข์ทรมาน (Pain) อันเป็นผลมาจากการกระทำนั้นสำหรับ พฤติกรรมอาชญากรรมก็เช่นเดียวกัน หากมนุษย์ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผลของการกระทำจะทำให้ได้รับความพอใจมากกว่าความทุกข์ทรมาน มนุษย์ก็จะเลือกประกอบอาชญากรรม

การลงโทษผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทจะต้องก่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานมากกว่าผลประโยชน์อันพึงจะได้รับจากการกระทำความผิดนั้น แต่การลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับความทุกข์ทรมานนั้น จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นให้เพียงพอแก่การป้องกันในการกระทำความผิดซ้ำและไม่ให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่างเท่านั้น กล่าวคือ การกำหนดโทษจะต้องให้เหมาะสมกับอาชญากรรมและความผิด ในส่วนของกฎหมายกับการลงโทษ เบนแธมได้นำเสนอว่า วัตถุประสงค์ของการลงโทษมี 4 ประการ คือ (1) เพื่อป้องกันการกระทำความผิดกฎหมาย (2) หากไม่สามารถป้องกันการกระทำผิดได้ก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำผิดในลักษณะร้ายแรงหรือ อุกฉกรรจ์ (3) เพื่อป้องกันไม่ให้อาชญากรใช้กำลังประทุษร้ายเกินความจำเป็น และ (4) เพื่อป้องกันอาชญากรรมในลักษณะที่ทำให้รัฐเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด⁵

⁴อุทิส สุภาพ.(2544). การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ร้ายละผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด. หน้า 41.

⁵แหล่งเดิม. หน้า 44- 45.

ความประสงค์ของการลงโทษตามสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) นี้ได้แยกออกเป็น 2 ทฤษฎีคือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม (Retributive Theory) ซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรมีความประสงค์เพื่อลงโทษให้สาสมแก่ความผิดหรือลบล้างความชั่ว ดังนั้น จึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดให้เท่าเทียมกันกับความผิดที่เขาได้กระทำ และทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory) ซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรมีความประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันสังคม โดยป้องกันไม่ให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดเหมือนผู้ถูกลงโทษหรือป้องกันเฉพาะไม่ให้ผู้กระทำความผิดคิดจะกระทำความผิดซ้ำเพราะกลัวโทษ⁶

2. สำนักคลาสสิกใหม่ (Neo Classical School)

สำนักคลาสสิกใหม่เกิดขึ้นมาในศตวรรษที่ 19 ซึ่งผู้นำทางความคิดคือ กิเซต์ Guizot และยูฟโฟร Jouffro ชาวฝรั่งเศส ความคิดของสำนักนี้ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความคิดของสำนักคลาสสิกเดิม เพียงแต่ได้แย้งความคิดของสำนักคลาสสิกเดิม 2 ประการ คือ

1) สำนักคลาสสิกใหม่ เห็นว่า ทุกคนอาจมีเจตจำนงเสรีไม่เท่าเทียมกันก็ได้ ดังนั้น ความรับในการกระทำของบุคคลจึงอาจไม่เท่าเทียมกันได้ เช่น ผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต ย่อมมีเจตจำนงเสรีน้อยกว่าบุคคลธรรมดา เนื่องการใช้เหตุผลและสติปัญญาของบุคคลเหล่านี้มีจำกัด ดังนั้นการลงโทษจึงต้องน้อยกว่าบุคคลธรรมดา

2) สำนักคลาสสิกใหม่ เห็นว่าความประสงค์ของการลงโทษควรประกอบกันทั้งทฤษฎีลงโทษเพื่อสาสมซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรกระทำไปเพื่อความยุติธรรม โดยเท่าเทียมกับความผิด และทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรกระทำไปเพื่อเป็นเครื่องมือในการป้องกันสังคม ดังนั้นแนวความคิดของสำนักคลาสสิกใหม่จึงเห็นว่าการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิดและไม่รุนแรงเกินไปและยอมให้มีการลดโทษกันได้⁷

3. สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School)

สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม หรือสำนักอาชญาวิทยาวิทยาศาสตร์ บางทีเรียกว่าสำนักอิตาลี Italian School เกิดขึ้นประมาณปลายศตวรรษที่ 19 จนถึงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งถือว่าเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์มีความเฟื่องฟูมากที่สุด นักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ หันมาสนใจในการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเพื่อหาสาเหตุพฤติกรรมของอาชญากร ซึ่งมีความน่าเชื่อถือมากกว่าการคิดหาสาเหตุตามวิธีการทางตรรกวิทยาของสำนักคลาสสิก จุดเน้นใน

⁶เพยาวี ศรีแสงทอง. (2555). การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด. หน้า 40.

⁷สทรน รัตนไพจิตร. เล่มเดิม. หน้า 28.

⁸อัจฉริยา ชูตินันท์. (2518). หลักอาชญาวิทยา. หน้า 71.

การศึกษาจึงได้เปลี่ยนมาอยู่ที่ตัวอาชญากร ไม่ใช่อาชญากรรม ตามแนวคิดของสำนักคลาสสิก ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ขึ้นเรียกว่า ปรัชญาวิทยาศาสตร์ทางอาชญาวิทยา ซึ่งจะศึกษาปัญหาอาชญากรรมโดยอาศัยเหตุนำมาซึ่งผลพยายามหักล้างปรัชญาวิทยาตั้งเดิม โดยเชื่อว่าทุกปรากฏการณ์จะเกิดจากสาเหตุ ดังนั้นอาชญากรรมซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของสังคมอย่างหนึ่งนั้นจะต้องมีสาเหตุเกิดจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงเชื่อว่า การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสามารถแก้ไขได้โดยหาทางป้องกันที่ต้นเหตุ มิใช่ออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้และลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว⁹

บุคคลที่สำคัญที่ถือว่าเป็นผู้บุกเบิกแนวคิดของสำนัก Positive คือ ซีซาร์ ลอมโบโซ (Cesare Lombroso) ซึ่งได้รับขนานว่าเป็นบิดาแห่งอาชญาสมัยใหม่ สำนัก Positive เชื่อในหลักการที่ว่า เจตจำนงกำหนด ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดโดยปัจจัยบางอย่าง โดยเสนอหลักการเกี่ยวกับผู้กระทำความคิดไว้ซึ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความคิดให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลไป เพื่อให้กลับตนเป็นคนดี ซึ่งก่อนจะทำการแก้ไขต้องมีการศึกษาสาเหตุของปัญหาเสียก่อน เมื่อพบสาเหตุแล้วจึงแก้ไขที่สาเหตุนั้นเพื่อจะได้แก้ไขปัญหาให้ถูกจุด ซึ่งหลักการดังกล่าวนับได้ว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความคิด โดยเน้นการกำหนดโทษจะต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำความคิดเป็นการเฉพาะรายมิใช่ให้เหมาะสมกับความผิดเพียงอย่างเดียว (Punishment to fit the criminal not the crime)¹⁰ นอกจากนี้ยังมีการคิดค้นวิธีการลงโทษซึ่งทำให้สามารถแก้ไขตัวผู้กระทำความคิดมาใช้ ดังเช่นแนวความคิดในเรื่องการลงโทษที่ไม่มีกำหนดระยะเวลา Indeterminate Sentence การคุมประพฤติ Probation มาใช้¹¹

4. สำนักป้องกันสังคม (Social Defense School)

สำนักป้องกันสังคมเกิดขึ้นในประเทศทางภาคพื้นยุโรป ราวคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีผู้นำสำคัญคือ มาร์ค แอนเซล (Marc Ancel) โดยการนำแนวคิดของสำนัก Classic และสำนัก Positive ผสมผสานกันเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติในการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความคิดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวความคิดใหม่ เรียกว่า ปรัชญาอาชญาวิทยาป้องกันสังคม สำนักป้องกันสังคมมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและสาเหตุของอาชญากรรมคล้ายคลึงกับสำนัก Positive แต่มีแนวคิดในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้กระทำความคิดแตกต่างไปจากสำนัก Positive ในแง่ที่ว่าได้นำกฎหมายอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความคิดด้วย

⁹แหล่งเดิม. หน้า 52.

¹⁰แหล่งเดิม. หน้า 54.

¹¹สทรน รัตนไพจิตร. เล่มเดิม. หน้า 30.

อย่างไรก็ตามการนำกฎหมายอาญามาใช้ก็ยังมีหลักการแตกต่างไปจากสำนักคลาสสิกคือมีหลักการเน้นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่สำคัญเพื่อคุ้มครองป้องกันสังคมจากอาชญากรรมโดยใช้วิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป รวมทั้งใช้วิธีการแก้ไขปรับปรุงและอบรมบ่มนิสัยผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี มากกว่าใช้วิธีการลงโทษเพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งตามแบบแนวคิดของสำนักคลาสสิก นอกจากนี้ ก่อนที่จะดำเนินการใด ๆ กับผู้กระทำความผิด ควรจะได้มีการศึกษาผู้กระทำความผิดโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เสียก่อน เมื่อพบสาเหตุจึงแก้ไขให้ตรงสาเหตุ เช่น หากสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมก็ควรแก้ไขโดยการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น¹²

กฎหมายอาญาในยุโรป และอเมริกาได้ โดยได้นำหลักการของสำนักป้องกันสังคมไปใช้ในการป้องกันอาชญากรรมเพื่อให้สังคมปลอดภัย ซึ่งได้นำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และมาตรการเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาบัญญัติไว้ในกฎหมายด้วย สำหรับประมวลกฎหมายอาญาของไทย ก็ได้นำหลักการของสำนักป้องกันสังคมมาใช้ โดยได้มีการบัญญัติมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

จะเห็นได้ว่าแนวคิดอาชญาวิทยาในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา จากการลงโทษที่โหดร้ายและป่าเถื่อนมาเป็นการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลายประเภทเพราะโทษอย่างเดียวจะเหมาะสมกับความผิดทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้ มีหลักสำคัญว่าการลงโทษต้องเหมาะสมกับความผิด ทุกคนมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจที่จะกระทำการใดๆ ได้เท่ากัน ดังนั้นเมื่อละเมิดกฎหมายทุกคนย่อมรับโทษเท่ากัน ซึ่งว่าเป็นข้อบกพร่องของแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม ต่อมาได้มีแนวคิดใหม่ว่าการกำหนดโทษต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ตามแนวคิดของสำนักคลาสสิกใหม่โดยเห็นว่าบุคคลบางประเภทไม่สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจของตนเองได้อาจเนื่องมาจากปัจจัยทางกายภาพหรือทางจิตใจ เช่น เด็กและเยาวชน คนวิกลจริต เป็นต้น ดังนั้นการลงโทษบุคคลดังกล่าวจะเท่ากับคนปกติไม่ได้ ซึ่งต่อมาในยุคที่วิทยาศาสตร์มีความเจริญรุ่งเรืองผลักดันให้มีการศึกษาพฤติกรรมของอาชญากรเป็นรายบุคคลโดยนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการศึกษา ก่อให้เกิดแนวคิดสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมโดยเน้นการกำหนดโทษจะต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะรายมิใช่ให้เหมาะสมกับความผิดเพียงอย่างเดียว (Punishment to fit the criminal not the crime) นอกจากนี้ยังมีการคิดค้นวิธีการลงโทษซึ่งทำให้สามารถแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนัก

¹²แหล่งเดิม. หน้า 56-57.

ป้องกันสังคม ดังนั้น แนวคิดที่สำคัญอันเป็นที่มาของแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดในปัจจุบันคือแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมและแนวคิดของสำนักป้องกัน สังคม

2.2 ทฤษฎีวิัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา

การกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิดนั้น จะต้อง อาศัยข้อเท็จจริงแห่งคดีและหลักทฤษฎีมาประกอบการพิจารณาในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของ ศาล ทฤษฎีการลงโทษที่อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญามีอยู่ 4 ทฤษฎีที่สำคัญ ด้วยกัน ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อ แก้ไขฟื้นฟูและทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคม

ในทางตำรามีผู้แบ่งประเภททฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษออกเป็นหลาย ประเภท ตำราของอเมริกาส่วนมากจะแยกทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็น 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสมหรือทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory) และทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดแปลง หรือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Reformatory Theory) แต่ในทางตำราของเยอรมันและ สแกนดิเนเวียส่วนมากจะแยกเป็น ทฤษฎีเด็ดขาด (Absolute Theory) และทฤษฎีสัมพัทธ์ (Relative Theory) และในตำราของอังกฤษส่วนมากจะแยกเป็น ทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม (Retributive Theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory)¹³ ผู้เขียนขอกล่าวถึงทฤษฎีการลงโทษ ทางอาญา ซึ่งเป็นที่นิยมอ้างอิงในปัจจุบันคือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม (Retributive Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory) และทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดแปลงหรือทฤษฎี การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) ดังต่อไปนี้

2.2.1 ทฤษฎีวิัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีวิัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้สาสมนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดสำนักอาชญาวิทยา ดั้งเดิม ซึ่งยึดหลักเจตจำนงเสรี Free Will ที่มีหลักสำคัญว่าการลงโทษต้องเหมาะสมกับความผิด ทุกคนมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจที่จะกระทำการใดๆ ได้เท่ากัน ดังนั้นเมื่อละเมิด กฎหมายทุกคนย่อมรับโทษเท่ากัน การลงโทษเพื่อแก้แค้นให้สาสมนั้น ตามแนวคิดทางอาชญา วิทยาดั้งเดิมถือว่าการแก้แค้นเป็นวัตถุประสงค์ขั้นสุดท้ายของการลงโทษ¹⁴ การทดแทนเป็น

¹³ พเยาว์ ศรีแสงทอง. เล่มเดิม. หน้า 52.

¹⁴ แหล่งเดิม. หน้า 53.

วัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่งเป็นทฤษฎีที่เริ่มต้นมาจากความสำนึกของมนุษย์ที่จะตอบสนองต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้แต่ละคนได้รับผลแห่งกรรมของตน ในลักษณะของการแก้แค้นคือ ถ้าความผิดที่กระทำลงไปให้เกิดผลร้ายแรงเพียงใดโทษที่จะได้รับก็รุนแรงเพียงนั้นซึ่งเป็นการลงโทษที่ชดเชยและให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (an eye for an eye, a tooth for a tooth)¹⁵ อีกทั้งยังเป็นลงโทษเพื่อชดเชยความรู้สึกหรือความสูญเสียให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ¹⁶ โดยจะใช้วิธีการที่โหดร้ายทารุณ

ต่อมาได้พยายามหาความเหมาะสมในการแก้แค้นผู้กระทำความผิดโดยเริ่มใช้วิธีการลงโทษที่มีระดับความรุนแรงเท่าเทียมกับความผิดหรือความเสียหายที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น โดยในทางทฤษฎีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดสมัยใหม่จึงมีคำว่า Just Desert ซึ่งมีความหมายทำนองเดียวกับคำว่า Retribution ซึ่งแปลว่าแก้แค้นทดแทนเช่นกัน การแก้แค้นทดแทนในลักษณะของ Just Desert นั้นจะเป็นมุมมองที่ทันสมัยมีลักษณะที่เน้นถึงการพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในภาพรวมอย่างยุติธรรมมากยิ่งขึ้นและมีการพัฒนาถึงความเหมาะสมและความจำเป็นในการลงโทษด้วย การลงโทษในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้แค้นทดแทนในความหมายของ Just Desert นี้ จึงต้องได้สัดส่วนกับระดับความรุนแรงของการกระทำและพฤติกรรมอาชญากรของตัวผู้กระทำความผิด¹⁷

ดังนั้น การลงโทษตามทฤษฎีทดแทนนี้จึงมีหลักการว่าผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษเพราะเขาได้กระทำผิดและต้องรับผิดชอบการกระทำของตนเอง โทษต้องเหมาะสมกับความรับผิดชอบ (Culpability) ความรับผิดชอบมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลร้ายของการกระทำ เจตนา ไม่เจตนา หรือประมาท แรงจูงใจ พฤติการณ์แวดล้อม เหตุเพิ่มโทษ ลดโทษ และเหตุบรรเทาโทษ กฎหมายอาญาจึงบัญญัติโทษขั้นสูง ขั้นต่ำ ซึ่งทำให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น และสามารถใช้อุปินิจกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสมหรือตามสมควร¹⁸

¹⁵ นันทิ จิตสว่าง. (2540). *หลักทัณฑ์วิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. หน้า 24.

¹⁶ Kant Immanuel. 1887. *The philosophy of Law*. Online Retrieved June 23, 2012.

<http://faculty.msmar.edu/Conway/PHIL%20400x/Kant%20retributive.pdf>.

¹⁷ บุญยฤทธิ์ ตั้งสุวรรณ. (2544). *ศูนย์ควบคุม: มาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม*. หน้า 10-11.

¹⁸ ประธาน วัฒนวานิชย์ (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. หน้า 360 -361.

ความประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม พิจารณาถึงการกระทำผิดในอดีตที่ผ่านมาแล้วไม่ได้พิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากการลงโทษ¹⁹ การลงโทษที่ชอบธรรมตามหลักของทฤษฎีนี้ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้²⁰

(1) การลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (vindication) หมายถึง ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำลงไปเพื่อเป็นการทดแทน หรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหายจากการที่ผู้กระทำความผิดได้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น จะต้องเป็นการทำให้ผู้เสียหายรู้สึกพอใจและคิดว่าเป็นการกระทำที่ยุติธรรมแล้ว การละเลยเรื่องความรู้สึกของผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นแก่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะจะทำให้ผู้เสียหาย หรือญาติพี่น้องของเขารู้สึกเสื่อมศรัทธาที่มีต่อรัฐว่า ไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้แก่เขาได้

การลงโทษโดยคำนึงถึงความพอใจของผู้เสียหายนี้จะทำให้ผู้เสียหายยอมรับว่า การแก้แค้นผู้กระทำความผิดไม่ใช่หน้าที่ของเอกชนแต่เป็นหน้าที่ของรัฐ

(2) การลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness) ทฤษฎีนี้มองหน้าที่ของบุคคลในด้านการเมือง กิ่งสัญญาประชาคม ที่เรียกว่า การต่างตอบแทน (reciprocity) มีหลักการว่า การจะให้กฎหมายมีผลคุ้มครองประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คนทุกคนจะต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย การที่ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนกฎหมายแต่ละครั้งเท่ากับว่าผู้กระทำความผิดเอาเปรียบบุคคลอื่นที่เชื่อฟังกฎหมาย และข้อได้เปรียบนี้จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถ้าเป็นการกระทำความผิดอาญาที่รู้กันอย่างแพร่หลาย

(3) การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (proportionality of punishment) ทฤษฎีนี้เห็นว่า จำนวนโทษที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากับความเสียหายที่เขาได้กระทำลงจากการกระทำผิดนั้น

อย่างไรก็ดี อาจมีข้อยกเว้นจากหลักดังกล่าวได้ 2 กรณี คือ กรณีที่การลงโทษสูงกว่าความเสียหายที่ผู้กระทำก่อขึ้นนั้นสามารถกระทำได้ในกรณีของการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพื่อปกป้องสังคมให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้าม การลงโทษอาจต่ำกว่าสัดส่วนแห่งความผิด ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำความผิดนั้นอีก ดังนั้น ผู้กระทำจะได้รับการลดโทษ หรือรอการลงโทษและให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ ปัญหาว่าจะถือหลักใดมาพิจารณาว่าโทษจำนวนเท่าไรจึงจะได้สัดส่วนกับความผิด

¹⁹ สหชน รัตน์ไพจิตร. เล่มเดิม. หน้า 34.

²⁰ ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. หน้า 21- 23.

ที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้น ในประเด็นนี้ Immanuel Kant เห็นว่า “ โทษที่ผู้กระทำได้รับจะต้องได้สัดส่วนพอดี ทั้งสภาพและความหนักเบาของความผิดของเขา ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำความผิด ก็เท่ากับเป็นการยอมรับและสนับสนุนการกระทำความผิด” ซึ่ง Kant ไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์การลงโทษที่เป็นการข่มขู่บุคคลอื่น²¹

สภาพและความหนักเบาของความผิดนี้พิจารณาได้จาก ความร้ายแรงทางศีลธรรมของความผิดแต่ละฐาน และพิจารณาจากความน่าตำหนิจากพฤติการณ์ของการกระทำผิดในแต่ละเรื่อง นอกจากนี้ ยังรวมถึงความร้ายแรงที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดขึ้น อันเกิดจากการกระทำโดยเจตนา ประมาท และในบางกรณีด้วย ดังนั้น หลักการพิจารณาในเรื่องสัดส่วนของโทษจะต้องพิจารณาถึงสภาพและความหนักเบาของความผิดซึ่งประกอบด้วยความร้ายแรงของความเสียหายในทางกระทำและผลต่อสังคมอันเกิดจากการกระทำนั้น

จะเห็นได้ว่า การลงโทษเพื่อแก้แค้นให้สาสมนี้ได้วิวัฒนาการไปตามแนวคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือหลักเลียงโทษ ทารุณกรรมร่างกายจึงใช้โทษจำคุกแทน การลงโทษ ไม่ได้คำนึงถึงการป้องกันในอนาคตแต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำลักษณะของโทษตามทฤษฎีนี้ได้แก่ โทษประหารชีวิต นอกจากโทษประหารชีวิตเป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นให้สาสมแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ในลงโทษเพื่อข่มขู่และป้องกันอีกด้วย การจำคุกตลอดชีวิต การตัดอวัยวะผู้กระทำความผิด เป็นต้น

2.2.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory)

ทฤษฎีนี้บางกรณีเรียกว่า ทฤษฎีป้องปรามหรือข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดว่า ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น ไม่สามารถเยียวยาได้ การลงโทษจึงเป็นไปเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่สังคมในอนาคต โดยลงโทษเพื่อข่มขู่ให้ผู้กระทำความผิดและบุคคลทั่วไปในสังคมเกิดความเกรงกลัว หรือสร้างนิสัยหรือสอนศีลธรรมแก่ประชาชน เช่น ผู้กระทำความผิดจากอารมณ์รุนแรงซึ่งเกิดขึ้นชั่วคราว และแม้ผู้กระทำจะไม่กระทำผิดอีก แต่ก็จำเป็นต้องลงโทษเพื่อมิให้คนในสังคมเอาเยี่ยงอย่าง²² ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันนี้เป็นผลมาจากแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ มนุษย์มีเหตุผลและมีเจตจำนงเสรี Free Will ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำสิ่งใดก็ได้²³

²¹Ted Honderich. (1976). "Punishment" *The Supposed Justifications*. Reverse. Ed. England: Penguin Books. Ltd. pp. 22-26.

²²ดล บุนนาค. (2554). เล่มเดิม. หน้า 17.

²³พเยาว์ ศรีแสงทอง. เล่มเดิม. หน้า 47.

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันมีทัศนะว่า การลงโทษควรมีความประสงค์ในการป้องกันสังคม เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำผิดขึ้นมาแล้ว ความเสียหายในอดีตไม่อาจเยียวยาให้ดีขึ้นได้ดังเดิมแต่เราอาจใช้ประโยชน์จากการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมไม่ให้เกิดการกระทำผิดเช่นนั้นขึ้นมาอีก โดยการลงโทษเป็นการขู่ทำให้กลัวโทษหรือสร้างนิสัยและสอนศีลธรรมให้แก่ประชาชนซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สองประการ ประการแรกเพื่อให้มีผลป้องกันแก่ตัวผู้กระทำความผิดเอง (Special Prevention) คือทำให้ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ประการที่สองเพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป (General Prevention) โดยให้บุคคลทั่วไปเห็นว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษจะได้เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด²⁴

ในสมัยก่อนการข่มขู่ของโทษถือเอาผลของการลงโทษเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าการลงโทษประหารชีวิตก็ทำกันอย่างเปิดเผยให้ประชาชนมีโอกาสได้ดู คนทั่วไปจะได้ไม่เอาเยี่ยงอย่างแต่ในปัจจุบันไม่นิยมทำเช่นนั้นอีกต่อไปแล้ว เพราะเป็นการขัดกับความคิดในเรื่องมนุษยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ยังอาจมีผลทำให้ผู้คุมมีจิตใจคุ้มกับความเหี้ยมโหด ซึ่งทำให้มีผลร้ายมากกว่าผลดี²⁵

การลงโทษเพื่อป้องกันนี้ต้องมีพื้นฐานอยู่บนลัทธิอิสรรประโชยน์และลัทธิเจตจำนงเสรี (Free Will) โดยทฤษฎีอิสรรประโชยน์เห็นว่า การที่จะตัดสินว่าการกระทำอย่างหนึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ต้องพิจารณาว่า การกระทำนั้นก่อให้เกิดผลดีแก่สังคมตามหลักอิสรรประโชยน์หรือไม่ กล่าวคือ การกระทำนั้นก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดต่อคนจำนวนมากที่สุดหรือไม่ ถ้าใช้การกระทำนั้นก็ชอบธรรม²⁶ ซึ่งวิธีการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสามารถแยกพิจารณาได้ 3 ประการ คือ

(1) ปริมาณโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันในสมัยเดิมตามความคิดของเบนแธม เป็นทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันซึ่งเน้นปริมาณโทษเป็นหลัก โดยเอาปริมาณโทษเป็นเครื่องมือในการข่มขู่ไม่ให้บุคคล

กระทำผิด ดังนั้นการลงโทษในสมัยเดิมจึงเป็นไปอย่างรุนแรง ต่อมาแนวความคิดนี้ได้ลดหย่อนลงไปโดยมีแนวความคิดใหม่ว่าปริมาณโทษต้องมากพอที่จะทำให้บรรลุผลในการป้องกัน

²⁴ สหชน รัตน์ไพจิตร.(2527). เล่มเดิม. หน้า 43- 44.

²⁵ อุททิศ แสนโกศิก. (2515). เล่มเดิม. หน้า 19.

²⁶ สหชน รัตน์ไพจิตร.(2527). เล่มเดิม. หน้า 45.

การกระทำผิด กล่าวคือ ปริมาณโทษต้องมากกว่าผลที่ได้ของการกระทำผิด และปริมาณโทษต้องไม่มากเกินไปกว่าความจำเป็นในการบรรลุผลการป้องกันการกระทำผิด

(2) ความแน่นอนและความรวดเร็วของการลงโทษ

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันจะต้องมีความแน่นอนและความรวดเร็ว ก็ต้องพยายามจับตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้และการพิจารณาพิพากษาจะต้องกระทำไปโดยรวดเร็วเพื่อเป็นการย้ำให้บุคคลทั่วไปเห็นว่า การกระทำผิดไปแล้วจะถูกลงโทษ

(3) ใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือให้คนอื่นกลัวโทษ

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันเห็นว่าเราควรแสวงหาประโยชน์จากการลงโทษ ดังนั้นเมื่อต้องลงโทษจึงต้องกระทำโดยเปิดเผยและด้วยวิธีการที่รุนแรง²⁷

ดังนั้น การลงโทษตามวัตถุประสงค์ข้อนี้จึงมุ่งเน้นที่การป้องกันโดยคำนึงถึงผลที่จะตามมามากกว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้น โทษมีความหลากหลาย เช่น โทษประหารชีวิต โทษจำคุก โทษกักขัง โทษทำงานบริการสังคม

2.2.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory)

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้รับอิทธิพลมาจากสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่อง เจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ หลายอย่างรวมกัน มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ แต่มนุษย์ถูกกดดัน หล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำความผิด การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลักแต่ควรพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและแก้ไขที่สาเหตุนั้น ความหนักเบาของการลงโทษขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะแก้ไขตนเอง²⁸

ส่วนการลงโทษด้วยวิธีการใดจึงจะให้ผลในการแก้ไขมากที่สุดนั้น Packer กล่าวว่า “สิ่งใดที่สามารถปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดได้ สิ่งนั้นคือวิธีการที่ดีที่สุด เพราะผู้กระทำความผิดแต่ละคนที่ได้กระทำผิดไปย่อมมีปัญหาและนิสัยที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้นเราต้องปฏิบัติต่อแต่ละคนไม่เหมือนกันแล้วแต่ว่าการลงโทษแบบไหนจึงจะเหมาะสมแก่เขามากที่สุด²⁹”

วิธีการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อเปลี่ยนแปลงที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันมี 4 วิธีการด้วยกัน ซึ่งอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีรวมกันก็ได้ คือ

²⁷แหล่งเดิม. หน้า 48- 53.

²⁸เพยาว์ ศรีแสงทอง. เล่มเดิม. หน้า 48.

²⁹Herbert L. Packer, “The Limited of the Criminal Sentence”, California : Stanford University Press), 1979, p.54.

1. พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษทำให้เขาได้รับความอับอายและไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติ ดังนั้นการลงโทษจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ เช่น ไม่ลงโทษด้วยวิธีการประจาน ซึ่งเป็นการประกาศให้คนอื่นรู้ว่าไม่ควรเลียนแบบอย่างผู้กระทำความผิด หรือหาสถานที่ควบคุมตัวแทนโทษจำคุก³⁰ เช่น การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดเอง เป็นต้น

2. พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น โดยหันมาใช้วิธีการอย่างอื่นแทน สำนักกฎหมายอาชญาวิทยาสมัยใหม่ได้เสนอให้ยกเลิกการจำคุกระยะสั้น เพราะเหตุผล 2 ประการ

(1) การลงโทษจำคุกระยะสั้นไม่ทำให้บรรล่วัตถุประสงค์ในการดัดแปลง ไม่สามารถเปลี่ยนนิสัยผู้กระทำความผิดให้กลายเป็นคนดีได้

(2) การลงโทษจำคุกระยะสั้นกลับทำให้ผู้ถูกลงโทษกลายเป็นผู้ร้ายเพราะได้ชื่อว่าต้องโทษจำคุกมาแล้ว ทำให้เข้าสู่สังคมลำบาก

3. การลงโทษต้องลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล เนื่องจากความหนักเบาของการ

ลงโทษขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการแก้ไขของแต่ละคน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความหนักเบาของการกระทำความผิด ดังนั้น จึงต้องลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคลว่าเขาควรได้รับการแก้ไขเท่าไร นอกจากนั้นยังต้องแยกประเภทนักโทษออกจากกันว่าใครจะปรับปรุงแก้ไขได้ยากง่ายเพียงไร ไม่ให้รวมอยู่ในที่เดียวกันเพื่อไม่ให้ผู้ปรับปรุงแก้ไขได้ง่ายได้รับสิ่งไม่ดีจากผู้ที่ไม่ได้ปรับปรุงแก้ไข เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการแก้ไขดีแล้วก็ไม่ต้องลงโทษต่อ เนื่องจากถ้าหากลงโทษผู้นั้นต่อไปก็ไม่มีประโยชน์ ในกรณีผู้กระทำความผิดโดยรุนแรงแต่กลับตัวแก้ไขได้เร็วก็อาจถูกลงโทษน้อยกว่าผู้ซึ่งกระทำผิดเบาแต่กลับตัวแก้ไขได้ลำบากก็ได้ เช่น การพักการลงโทษ เป็นต้น

4. การให้มีการปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างถูกคุมขัง โดยการฝึกอาชีพ ให้การศึกษาอบรมทางศาสนาหรือศีลธรรม ทั้งนี้เพื่อว่าเมื่อได้รับโทษแล้วพ้อพ้นโทษออกไปเขาจะได้ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก³¹

การลงโทษอันเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดจะกระทำได้ดีก็ต่อเมื่อผู้พิพากษามีข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นประวัติครอบครัวและภูมิหลังทางสังคม บุคลิกลักษณะ ประวัติการกระทำความผิด สภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตใจ ฯลฯ โดยข้อมูลที่ได้มานั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้องและปราศจากการบิดเบือน จึงจะทำให้การ

³⁰ สหชน รัตน์ไพจิตร. เล่มเดิม. หน้า 61.

³¹ สหชน รัตน์ไพจิตร. เล่มเดิม. หน้า 61-62.

กำหนดโทษของศาลเป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำ ความผิดได้³²

2.2.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม

ปัจจุบันนักอาชญาวิทยาของสำนักป้องกันสังคมให้ความสนใจในสิ่งสำคัญ คือ (1) บุคลิกภาพของผู้กระทำผิด (2) กฎหมายอาญา และ (3) การควบคุมสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สังคมดีขึ้น และเพื่อป้องกันอาชญากรรม ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้พัฒนาเป็นแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม โดยมีหลักการที่สำคัญคือ

1. ควรจะมีการมองวิธีดำเนินการกับผู้กระทำผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล
2. การลงโทษผู้กระทำผิด ไม่อาจใช้หลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวได้ จำเป็นจะต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล และสถานการณ์ของอาชญากรรม เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาด้วยกันด้วย

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยวิธีแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดได้กระทำผิดขึ้นอีก สำหรับการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น มีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และอบรมบ่มนิสัย มากกว่าการลงโทษ โดยเน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ส่วนการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นคนดี โดยบัญญัติหลักเกณฑ์ในการป้องกันควบคุม และการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดไว้ในกฎหมายอาญาด้วย เช่น หลักเกณฑ์การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิด เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมจึงเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญ อันจะนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดที่กลับตัวเป็นคนดีจากมาตรการเสริมดังกล่าว อาจนำมาใช้ในกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้น้อยไปไม่เพียงพอต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดบางประเภท จึงต้องนำมามาตรการเสริมมาผนวกใช้ด้วยเช่น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำผิดซ้ำ เป็นต้น

สำหรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นทฤษฎีที่อธิบายการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิด คือโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อ

³²พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา .

ป้องกันและทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูรวมทั้งทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคมนั้น เป็นทฤษฎีการลงโทษที่อธิบายเกี่ยวกับการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

ในการกำหนดโทษต้องนำทฤษฎีการลงโทษมาใช้ร่วมกันเพื่อให้การกำหนดโทษมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาที่สมบูรณ์ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคม ซึ่งเป็นผลให้การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยในความคิดที่มีความรุนแรงมาก ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ในความคิดที่มีความรุนแรงน้อย ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ในกรณีของผู้กระทำความผิดซ้ำ ใช้ทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคม

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้ มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมนิสัยผู้กระทำความผิดที่ไม่เป็นอันตรายและกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงต่อสังคม โดยเน้นการศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลเพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางการแก้ไขตนเองให้โอกาสแก้ไขกลับตัวเป็นคนดี

แนวคิดและวิธีการในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้ถูกจำกัดการใช้ในความคิดที่ไม่รุนแรงหรือคดีที่มีโทษจำคุกกระยะสั้นเท่านั้น

2.3 วิธีการลงโทษทางอาญา

การลงโทษผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณ มีเหตุผลหนักไปในด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของสังคม เพื่อการแก้แค้นและเพื่อให้เกิดความหวาดหวั่น ฉะนั้น โทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณจึงเต็มไปด้วยความน่ากลัวน่าสยดสยองและปราศจากมนุษยธรรม วิธีการลงโทษก็เป็นวิธีการอันทารุณที่สุดแล้วแต่ผู้มีอำนาจจะคิดค้นหาวิธีที่แปลกและทรมาณมาใช้แก่ผู้กระทำความผิด โทษจึงมีอยู่มากมายหลายวิธี³³ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประการคือ³⁴

1. การกำจัดออกจากหมู่คณะ

การกำจัดออกจากหมู่คณะอาจแยกได้ดังนี้ คือ โทษประหารชีวิต การเนรเทศ การส่งไปอาณานิคม การจำคุก การกักขัง

³³ชาย เสวีกุล. (2517). เล่มเดิม. หน้า 193.

³⁴สุพจน์ สุโรจน์. (2526). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 182, 184

2. การทรมานกาย

การลงโทษทางกาย เช่น การสักหน้า การใส่ข้อคา การตัดอวัยวะ การใส่โซ่ตรวน การโบยตี เป็นต้น

3. การประจาน

การประจานมีอยู่ 2 ประเภท ประเภทแรกคือประจานโดยวิธีทำเครื่องหมายบนร่างกาย เช่น การตีตราการสักหน้า เป็นต้น และประเภทที่สองคือการประจานโดยเอาผู้กระทำความผิดมัดไว้ในที่สาธารณะให้คนเห็น เช่น การใส่ข้อคา เป็นต้น³⁵

4. การสูญเสียทางการเงิน

ในบรรดาโทษสมัยโบราณ โทษปรับนับว่าเป็นโทษที่เบาที่สุดและถัดไปคือการริบทรัพย์สิน มีความมุ่งหมายในการชดเชยความเสียหายแทนการแก้แค้นและเป็นการชดเชยความเสียหายแก่สังคม³⁶

ต่อมาความคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ก้าวหน้าไปมากทั้งในด้านวัตถุประสงค์และด้านวิธีการลงโทษ เพราะเมื่อวัตถุประสงค์ได้เปลี่ยนแปลงไป วิธีการก็จำต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่เดิมการลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ภูตผีปีศาจเกิดความโกรธแค้นต่อสังคม ฉะนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นการได้โทษให้แก่คนอื่น ๆ หรือสังคม ต่อมาความมุ่งหมายของการลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้แค้นทดแทน ซึ่งเป็นการแก้แค้นทั้งในทางส่วนตัวและการแก้แค้นทางสังคมด้วย ต่อมาความมุ่งหมายของการลงโทษก็เพื่อให้เกิดความกลัว จำสำหรับผู้กระทำความผิดและให้คนอื่นหวาดกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิด ในปัจจุบันการลงโทษมีความมุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกในจิตใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางดีสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ ฉะนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเพื่อให้บรรลุผลตามความมุ่งหมาย ผู้ถูกลงโทษได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมมากขึ้น³⁷

2.4 มาตรการบังคับทางอาญา (Criminal Sanction)

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันมีมาตรการบังคับทางอาญาหลักอยู่สองมาตรการ คือ “โทษ” และ “วิธีการเพื่อความปลอดภัย” ซึ่งต่างเป็นมาตรการบังคับทางอาญาหลัก จึงเป็นกฎหมายอาญาที่เรียกว่า “กฎหมายอาญาคู่ขนาน” (Zweispuriges Strafrecht) เมื่อความผิดอาญา

³⁵ชาย เสวีกุล. (2517). เล่มเดิม. หน้า 195.

³⁶แหล่งเดิม. หน้า 200.

³⁷แหล่งเดิม. หน้า 203.

เกิดขึ้น รัฐจึงอาจใช้ “โทษ” และ “วิธีการเพื่อความปลอดภัย” อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ หรืออาจใช้ทั้ง “โทษ” และ “วิธีการเพื่อความปลอดภัย” ควบคู่กันไปก็ได้³⁸

ระบบการลงโทษที่เรียกว่า ระบบคู่ขนาน (Dual System of Punishment and Measures of Safety (Parallel application)) คือระบบที่แบ่งแยกการลงโทษอันเป็นนโยบายการลงโทษทางอาญากับวิธีการเพื่อความปลอดภัยและการแก้ไขผู้กระทำผิดอันเป็นนโยบายของการแก้ไขผู้กระทำความผิดตามแนวทางของวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาออกจากกัน โดยมีทฤษฎีและหลักเกณฑ์ในการใช้แตกต่างกัน³⁹

2.4.1 โทษ

การลงโทษในทางอาญานั้นมีความสัมพันธ์กับความชั่ว คำว่า “ความชั่ว”(Schuld) ในทางกฎหมายอาญาหมายถึง การกระทำที่ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอาญา เป็นการกระทำที่ดำเนินได้ของการกำหนดเจตจำนง⁴⁰ การลงโทษในทางอาญาจึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำความผิดสำหรับการกระทำในอดีตของผู้กระทำความผิด การกระทำใดเป็นการกระทำที่ปราศจากความชั่ว เช่น การกระทำที่กระทำในขณะที่ผู้กระทำความผิดไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน กรณีนั้นย่อมลงโทษผู้กระทำความผิดสำหรับการกระทำนั้นไม่ได้⁴¹ เพราะถือว่าเป็นผู้ที่ปราศจากความสามารถในการทำชั่ว เมื่อไม่อาจใช้โทษในกรณีดังกล่าวได้ แต่ศาลยังอาจใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยสำหรับการกระทำนั้นได้ เนื่องจากการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นไม่ขึ้นอยู่กับความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำความผิดสำหรับการกระทำในอดีตของผู้กระทำความผิด แต่เป็นการใช้เพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิดผู้นั้นเองในอนาคต

หลักกฎหมายอาญาประการหนึ่งคือ จะลงโทษบุคคลโดยปราศจากความชั่วไม่ได้ เรียกว่า หลักไม่มีการลงโทษโดยปราศจากความชั่ว(nullapoena sine culpa) คือหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) นั้นเอง

(1) ความหมายของโทษ

(1.1) โทษในความหมายทั่วไป

“โทษ” ในความหมายตามพจนานุกรม หมายถึง ความผิด ผลแห่งความผิดที่

³⁸ คณิต ฌ นคร ก. (2551). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. หน้า 35.

³⁹ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). *ทฤษฎีอาญา*. หน้า 96.

⁴⁰ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 251.

⁴¹ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 38.

ต้องรับผลร้าย⁴²

“โทษ” ในความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไป ได้แก่ การปฏิบัติอย่างใดที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องประสบผลร้ายเนื่องมาจากที่ผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติ⁴³

(1.2) โทษในทางกฎหมาย

“โทษ” เป็นวิธีการบังคับ (sanction) ที่รัฐใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอาญา เดิมทีเดียวเป็นการกระทำตอบของชุมชนต่อผู้ที่ทำลายความสงบและมั่นคงของชุมชนนั้น เมื่อชุมชนมีสภาพความเป็นบ้านเมืองขึ้น การกระทำตอบนั้นก็คือ ผลร้ายที่ศาลกำหนดให้ปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะผู้นั้นได้กระทำความผิดขึ้น เพื่อแสดงว่าชุมชนไม่ประสงค์ให้มีการกระทำอันเป็นความผิดเช่นนั้น⁴⁴

“โทษทางอาญา” คือ ผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยผู้ซึ่งมีอำนาจให้ผลร้ายจะต้องมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดและผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับนั้นเป็นสิ่งที่ตอบแทนการฝ่าฝืนกฎหมายที่มีลักษณะตำหนิผู้นั้น⁴⁵

“การลงโทษ” เป็นกระบวนการใช้มาตรการทางอาญาควบคุมสังคม (Law as a form a Social Control) โดยรัฐจะเป็นผู้ใช้อำนาจบังคับ (Sanction) แก่บุคคลที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายและส่งเสริมให้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁴⁶ การลงโทษจึงเป็นการปฏิบัติอย่างใดที่ทำให้ผู้ได้รับการปฏิบัติเช่นนั้นได้รับผลร้าย ได้รับความทุกข์ทรมานทางร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน เช่น การประหารชีวิต จำคุก ปรับ ริบทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งเป็นโทษที่รัฐใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดที่ฝ่าฝืนกฎหมายของสังคมนั้นและในขณะที่กระทำความผิดนั้นได้มีกฎหมายกำหนดไว้ว่าการกระทำนั้นๆ เป็นความผิด โดยโทษเป็นมาตรการบังคับทางอาญาดั้งเดิมที่สุดซึ่งยังไม่มีสิ่งอื่นมาทดแทนโทษได้⁴⁷

(1.3) โทษในความหมายของปรัชญาและอาชญาวิทยา

Herbert L Packer ได้วิเคราะห์ความคิดของนักปรัชญาในอดีตจำนวนมากและให้คำจำกัดความของคำว่า “โทษ” เอาไว้ว่า

⁴²พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). หน้า 547.

⁴³อุทิศ แสตนโกติก . (2515). *หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ.* อุทิศานุสรณ์. หน้า 1.

⁴⁴จิตติ ดิงสภักดิ์. (2536). *กฎหมายอาญา ภาค 1.* หน้า 840.

⁴⁵สทธรณ รัตนไพจิตร. (2527). เล่มเดิม. หน้า 10.

⁴⁶ประเสริฐ เมฆมณี. (2533). *หลักทฤษฎีอาชญาวิทยา.* หน้า 1.

⁴⁷คณิต ณ นคร ก. (2551). เล่มเดิม. หน้า 379.

“ความหมายของคำว่าโทษที่แท้จริง หมายถึงการใช้กฎหมายทำให้ผู้ที่ต้องรับโทษต้องประสบความยากลำบากหรือเหตุการณ์รูปแบบอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นสถานะที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามผลแห่งการกระทำความผิดซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นความผิดตามกฎหมาย”⁴⁸

(1.4) โทษหลัก

โทษตามมาตรา 18 ที่เป็นโทษหลัก คือ โทษประหารชีวิต โทษจำคุก และโทษปรับ โทษหลักนี้เป็นโทษที่ใช้ลงได้โดยตัวเอง

ในประเทศฝรั่งเศส โทษอาญาหลักเป็นโทษที่กำหนดไว้ในแต่ละฐานความผิดและศาลใช้โทษอาญาหลักนี้พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด⁴⁹

ในประเทศเยอรมัน โทษหลัก เป็นโทษทางอาญาที่ศาลใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิด เช่น โทษจำกักเสรีภาพ (Freiheitsstrafe) เปรียบเทียบได้กับโทษจำคุกของประเทศไทย และโทษปรับ (Geldstrafe)

(1.5) โทษข้างเคียงหรือโทษอุปกรณ

โทษตามมาตรา 18 ที่เป็นโทษข้างเคียงหรือโทษอุปกรณ คือ โทษกักขังและริบทรัพย์สิน การลงโทษข้างเคียงจะกระทำได้ต่อเมื่อได้มีการพิพากษาลงโทษหลักแล้ว หรือมิฉะนั้น การลงโทษข้างเคียงจะกระทำได้เมื่อกรณีมีความเกี่ยวข้องกับการใช้โทษหลัก⁵⁰

(2) วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

วัตถุประสงค์ของการลงโทษอาจแบ่งออกเป็นหลายประเภท แต่ที่นิยมอ้างอิงในปัจจุบันคือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม (Retributive Theory) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory) และทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดแปลงหรือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory)

ในการลงโทษผู้กระทำความผิดจำเป็นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษทุกข้อ ประกอบกันตามความเหมาะสม โดยปัจจุบันได้ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษเพื่อสาสมหรือเพื่อแก้แค้นทดแทนเหมือนเช่นในอดีต

⁴⁸Herbert L Packer. *The Limits of The Criminal Sanction*. (California: Stanford University Press. 1968) p. 21.

⁴⁹ณรงค์ ใจหาญและคณะ ข (2554). *การจัดกลุ่มความผิดและโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย*. หน้า 17.

⁵⁰คณิต ณ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 381.

หลักการลงโทษที่จะก่อให้เกิดประโยชน์นั้นต้องคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดกับเพื่อนมนุษย์คนอื่นด้วย โดยโทษนั้นควรทำให้ผู้กระทำความผิดหวาดกลัวและกลับตนเป็นคนดี ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้บุคคลทั่วไปเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิดเช่นนั้นอีก อันเป็นแนวคิดของทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory)

การลงโทษเพื่อป้องกันเป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการหนึ่งที่มีผลของการลงโทษเพื่อการป้องกัน 2 ลักษณะ คือ การป้องกันทั่วไป (General Prevention) และการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) กล่าวคือต้องเป็นการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมไม่ยอมรับการกระทำของเขาและในขณะเดียวกันเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปด้วยว่าถ้ามีการกระทำเช่นนั้นเกิดขึ้นอีกก็จะต้องมีการลงโทษเช่นเดียวกัน กับอีกลักษณะหนึ่งคือต้องให้บรรลุผลเป็นการป้องกันพิเศษคือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นเองก่ออันตรายแก่สังคมอีก ดังนั้น การใช้โทษจึงเป็นการกระทำเพื่อข่มขู่ผู้กระทำความผิดเองทั้งเป็นการข่มขู่ผู้อื่นไม่ให้เอาเยี่ยงอย่าง โทษจึงเป็นเรื่องของการป้องกันทั่วไป (General Prevention) ส่วนการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น กระทำเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นเองไปกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีกหรือ ก่ออันตรายแก่สังคมอีกในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงเป็นเรื่องของการป้องกันพิเศษ (Special Prevention)⁵¹

2.4.2 วิธีการเพื่อความปลอดภัย

(1) ความหมายของวิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัย หมายถึง มาตรการบังคับทางอาญา (Criminal Sanction) ที่ใช้กับผู้กระทำความผิดเพื่อให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดนั้นในอนาคต⁵²

(2) รูปแบบของมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ 5 วิธีตามมาตรา 39 คือ 1) กักกัน 2) ห้ามเข้าเขตกำหนด 3) เรียกประกันทัณฑ์บน 4) คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล 5) ห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง

มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยดังกล่าวมีลักษณะเป็นการควบคุมความประพฤติของผู้กระทำผิด เพื่อป้องกันบุคคลที่น่าจะกระทำผิดมิให้กระทำผิดขึ้นอีก

(3) วัตถุประสงค์ของวิธีการเพื่อความปลอดภัย

⁵¹แหล่งเดิม. หน้า 412.

⁵²แหล่งเดิม.

วิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ เพราะในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ไม่มีมาตรการชนิดนี้ การที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติวิธีการเพื่อความปลอดภัยขึ้นจึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) กล่าวคือ การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น กระทำเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นเองไปกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีกหรือเพื่อป้องกันมิให้ก่ออันตรายแก่สังคมอีกในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงเป็นเรื่องของการป้องกันพิเศษ(Special Prevention)

2. เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นภัยหรืออันตรายออกจากสังคมอันเป็นการป้องกันสังคม

3. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ และสังคมมีส่วนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

(4) ทฤษฎีวิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัยนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของการลงโทษตามทฤษฎีป้องกันสังคม ทฤษฎีข่มขู่ขังขังและทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการลงโทษเพื่อแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญขณะเดียวกันก็เป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกถึงแม้จะเป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตในสังคมได้⁵³

นอกจากนี้ วิธีการเพื่อความปลอดภัยยังมีที่มาจากแนวคิดหลักการลงโทษที่เหมาะสมกับบุคคล เชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนจะกระทำความผิดย่อมมาจากบุคลิก ลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำผิด ก่อปรด้วยพฤติกรรมภายนอก ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจกระทำความผิด โดยพฤติกรรมภายนอกหรือสิ่งแวดล้อมจะเข้ามาเป็นตัวกระตุ้นการตัดสินใจกระทำความผิดไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความคิดที่จะกระทำความผิดอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ฉะนั้นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปซึ่งอาจเข้ากันได้กับสังคมหรืออาจเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของวิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ได้รวมเรื่องการแก้แค้นทดแทนไว้ด้วย แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและการป้องกันสังคมโดยการป้องกันอันตรายอันเกิดจากผู้กระทำความผิดนั้นเองในอนาคต เช่น การกักกันตามมาตรา 40 เป็นการควบคุมผู้กระทำความผิดติดนิสัไว้ภายในเขต

⁵³ อภิญา เลื่อนฉวี และคณะ. (2552). *โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในมาตรการต่าง ๆ*. หน้า 8.

กำหนดเพื่อป้องกันการกระทำความผิด เพื่อตัดนิสัย และเพื่อฝึกอาชีพ หรือการคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลตามมาตรา 48 กรณีที่ผู้กระทำความผิดมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน เป็นต้น

(5) การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น ไม่ขึ้นอยู่กับความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำความผิด สำหรับการกระทำในอดีตของผู้กระทำความผิด แต่เป็นการใช้เพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิดผู้นั้นเองในอนาคต กรณีใดเป็นการกระทำที่ปราศจากความชั่ว ศาลยังอาจใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยสำหรับการกระทำนั้นได้⁵⁴

ดังนั้น ความชั่วจึงไม่เป็นเงื่อนไขในการที่จะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ทั้งความชั่วก็ไม่ขัดขวางการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลจึงอาจใช้โทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยอย่างใดอย่างหนึ่งกับผู้กระทำความผิดก็ได้ หรือจะใช้ทั้ง โทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยกับผู้กระทำความผิดควบคู่กันไปในคราวเดียวกันก็ได้⁵⁵ แม้ในประมวลกฎหมายอาญาของไทยจะมีแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยออกจากกันเป็นสองส่วนอย่างชัดเจนก็ตาม ทั้งนี้เพราะ โทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการเลือก แต่อาจสัมพันธ์กันอย่างเคียงข้างควบคู่กัน ไปก็ได้เช่น ผู้กระทำความผิดในขณะที่เป็นโรคจิตถือว่าเป็นการกระทำที่ปราศจากความชั่ว ศาลจึงต้องพิพากษาขังขัง ขณะเดียวกันศาลก็มีอำนาจสั่งให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดผู้นั้นก่ออันตรายแก่สังคมอีก หรือกรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดคนนิสัย เมื่อศาลพิพากษาให้จำคุกผู้นั้นแล้วศาลยังมีอำนาจที่จะพิพากษาให้กักกันผู้นั้นได้อีกด้วย

2.4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทั้งโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายอาญาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบทั้งสองมาตรการแล้วเห็นว่ามึลักษณะที่แตกต่างกันวิเคราะห์ได้ ดังนี้

เนื่องจากแนวคิดวิธีการเพื่อความปลอดภัยและแนวคิดในการลงโทษมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน กล่าวคือ แนวคิดวิธีการเพื่อความปลอดภัยตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีป้องกันสังคมซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่สำคัญเพื่อคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยวิธีแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดขึ้นอีก และใช้วิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป รวมทั้งใช้วิธีการแก้ไขปรับปรุงและอบรม

⁵⁴ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 38.

⁵⁵ แหล่งเดิม. หน้า 39.

บ่มนิสัยผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี โดยแนวคิดของมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยนี้เป็นเรื่อง การป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรมอีก ไม่ใช่การลงโทษเพราะไม่ ก่อให้เกิดผลร้ายใด ๆ ต่อผู้กระทำความผิด และไม่ใช่เพื่อตอบแทนความผิดมาตรการวิธีการเพื่อความ ปลอดภัยจึงไม่ใช่โทษทางอาญา

ในขณะที่การลงโทษมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้เพื่อป้องกันหรือข่มขู่ยับยั้งอันมี ลักษณะของการปราบปรามอาชญากรรม มีลักษณะเป็นการลงทัณฑ์ผู้กระทำความผิดเพราะเป็นผลร้ายต่อ ผู้กระทำความผิด

การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นมุ่งให้เกิดผล 2 ประการ คือการป้องกันทั่วไป (General Prevention) และการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) การใช้โทษจึงเป็นการกระทำเพื่อข่มขู่ ผู้กระทำความผิดเองมิให้กระทำความผิดขึ้นอีกทั้งเป็นการข่มขู่ผู้อื่นไม่ให้เอาเยี่ยงอย่าง

ส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิด นั้นเองไปกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีกหรือก่ออันตรายแก่สังคมอีกในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงมีผลการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) มิได้มีผลในป้องกันทั่วไป ในการข่มขู่ผู้อื่นไม่ให้เอาเยี่ยงอย่างแต่ประการใด

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการลงโทษในทางอาญาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำความผิด แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ขึ้นอยู่กับความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำ ความผิด แต่เป็นการใช้เพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิดผู้นั้นเองในอนาคต กล่าวคือ การกระทำใดเป็นการกระทำที่ปราศจากความชั่ว เช่น การกระทำที่กระทำในขณะที่ ผู้กระทำความผิดไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน กรณีนี้ย่อมลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ได้ แต่ศาลสามารถนำเอาวิธีการเพื่อความ ปลอดภัยมาบังคับใช้ได้ โดยศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวบุคคลนั้นไว้ในสถานพยาบาลเพื่อคุ้มครอง ป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากบุคคลที่มีสภาพที่เป็นอันตรายเหล่านั้น เป็นต้น

เนื่องจาก สภาพที่เป็นอันตรายของผู้นั้นไม่จำเป็นต้องลงโทษวิธีการเพื่อความปลอดภัย จึงไม่มีความประสงค์จะให้ผู้นั้นได้รับความยากลำบาก แตกต่างกับการลงโทษที่มุ่งประสงค์จะให้ ผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทเกิดความเจ็บปวดทรมานทุกข์ทรมานมากกว่าผลประโยชน์อันพึงจะ ได้รับจากการกระทำความผิดนั้น

นอกจากนี้ โทษยังมีสภาพบังคับใช้แก่บุคคลภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาว่าบุคคล นั้นได้กระทำความผิดแล้ว แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยศาลอาจนำมาใช้ก่อนที่จะมีการกระทำ ความผิด หรือเกิดการกระทำความผิดขึ้นแล้วก็ได้ เช่น กรณีตามมาตรา 46 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจที่

จะตั้งผู้ถูกฟ้องที่น่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นให้ทำทัณฑ์บนว่าผู้นั้นจะไม่ก่อเหตุร้ายหรือจะไม่กระทำความผิดดังกล่าวได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยเราจะใช้ระบบคู่กัน (Dual System Punishment) โดยบทบัญญัติแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยออกจากกันเป็นส่วนอย่างชัดเจน แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็ไม่ใช่มาตรการบังคับทางอาญาที่เป็นอิสระหรือเป็นเอกเทศโดยตัวมันเอง แต่เป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ต้องขึ้นอยู่กับกระทำความผิดอาญา การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยต้องสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญานั้น ถ้าไม่มีการกระทำความผิดอาญาแล้วก็จะย่อมจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ได้ดังนั้น โทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการเลือก แต่อาจสัมพันธ์กันอย่างเคียงข้างควบคู่กันไปก็ได้⁵⁶

2.5 ประวัติความเป็นมาของโทษ

การลงโทษในกฎหมายอาญาของไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณและมีแนวความคิดเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ซึ่งสามารถแบ่งโทษตามกฎหมายในสมัยต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. กฎหมายตราสามดวง

กฎหมายตราสามดวงได้กำหนดบทลงโทษที่ค่อนข้างรุนแรงโดยเฉพาะโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย เช่นเดียวกับกฎหมายอาญาของประเทศตะวันตกในยุคโบราณ (เช่น lictationis) ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนและแนวคิดในการข่มขู่สังคมไม่ให้มีการกระทำความผิด⁵⁷

2. กฎหมายในช่วงก่อนการปฏิรูปสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยกเลิกโทษทวนโดยประกาศให้ลงโทษจำขังแทนโทษทวน ร.ศ. 114 และได้ตราพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรสืบตามจารีตนครบาล ร.ศ. 115 เพื่อมิให้มีการทรมานผู้ต้องหาก่อนกระบวนพิจารณาคดีอีกต่อไป อาจกล่าวได้ว่า ประกาศและพระราชบัญญัตินี้ นับเป็นก้าวสำคัญในการยกเลิกมาตรการทางอาญาที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายผู้กระทำความผิดซึ่งส่งผลมาสู่การปฏิรูปกฎหมายในเวลาต่อมา⁵⁸

3. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

⁵⁶ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 39.

⁵⁷ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ.(2554). การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่มีใช้อยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย. หน้า 22.

⁵⁸ อภิรัตน์เพ็ชรศิริ.แหล่งเดิม. หน้า 25.

กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติขึ้นโดยอาศัยหลักวิชาสมัยใหม่ในการร่างกฎหมาย มีการจำแนกและกำหนดหลักกฎหมายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญา องค์ประกอบความผิดฐานต่างๆ และสถาน โทษตลอดจนวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิด รวมทั้งเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษได้ตามสมควร โดยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จำกัดจำนวนของโทษที่มีอยู่หลากหลายประเภทในกฎหมายเก่าลงเหลือเพียง 6 สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก ปรับ อยู่นายในเขตอันมีกำหนด ริบทรัพย์สิน และเรียกประกันทัณฑ์บน⁵⁹

4. ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันมีการจำแนกมาตรการทางอาญาไว้ 2 ประเภท ได้แก่ มาตรการที่เป็นโทษและมาตรการที่เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย โทษตามมาตรา 18 มีทั้งสิ้น 5 สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 39 ประกอบด้วยกักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง⁶⁰

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีวิวัฒนาการจากแต่เดิมที่มีการกำหนดโทษทางอาญาที่รุนแรง เช่น โทษตัดอวัยวะที่กระทำความผิด โทษประจานต่างๆ โทษทวนตี ตามกฎหมายตราสามดวง เป็นต้น มาเป็นการลงโทษที่มุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมเป็นหลัก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเพื่อข่มขู่ยับยั้งจะไม่ถูกนำมาใช้เสียทีเดียว เพราะการลงโทษควรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษในแต่ละประเภท ทั้งนี้เพื่อให้การลงโทษมีความเหมาะสมกับการกระทำและผู้กระทำความผิดเป็นกรณีไป

2.6 วิวัฒนาการเรือนจำไทย

สำหรับในประเทศไทยวิวัฒนาการเรือนจำแบ่งเป็น 3 ยุค⁶¹ คือ

1. ยุคก่อนสมัยรัชกาลที่ 5
 2. ยุคแห่งการปรับปรุงในสมัยรัชกาลที่ 5
 3. ยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475
1. ยุคก่อนสมัยรัชกาลที่ 5

⁵⁹แหล่งเดิม. หน้า 26.

⁶⁰แหล่งเดิม. หน้า 27.

⁶¹วิวัฒนาการเรือนจำไทย <http://www.correct.go.th/mu/index1.html> สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2556.

กิจการเรือนจำได้ สังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ สอดคล้องกับการปกครองแบบจุด
 คมถนัดคือแบ่งเป็นเรือนจำในกรุงเทพฯ และเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำกรุงเทพฯ มี 2 ประเภท
 คือ “คุก” เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ส่วน “ตะราง” ouse เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มี
 โทษต่ำกว่า 6 เดือนหรือนักโทษที่มิใช่ผู้ร้ายส่วนการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก มีที่คุมขังผู้ต้องโทษ
 เรียกว่า “ตะราง”⁶²

คำว่า “คุก” กับ “ตะราง” ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปล
 เหมือนกันว่า “ที่คุมขังนักโทษ” แต่ตามข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษ ในกรมพระนครบาล ร.ศ.
 110 (พ.ศ. 2434) ได้บัญญัติชื่อคุกและตะราง และได้แบ่งประเภทนักโทษซึ่งจะส่งไปคุมขังในที่ทั้ง
 2 แห่งนี้ว่า

“คุก” คือที่คุมขังนักโทษจำพวกที่ต้องรับพระราชอาญา ตั้งแต่มัธยมโทษขึ้นไป จนถึง
 อุกฤษฏ์โทษ มีกำหนดคุมขังตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป จำพวกนี้ให้เรียกว่า กองมหันตโทษ

“ตะราง” เป็นที่คุมขังนักโทษจำพวกที่ต้องรับพระราชอาญาเพียงลหุโทษ คือโจรผู้ร้าย
 ที่มีกำหนดคุมขังตั้งแต่ 6 เดือนลงมา กับนักโทษที่ต้องรับพระราชอาญามิใช่โจรผู้ร้าย นักโทษ
 จำพวกนี้ให้เรียกว่า กองลหุโทษ⁶³

2. ยุคแห่งการปรับปรุงในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาเรือนจำเป็นอัน
 มากโดยโปรดให้สร้างคุกใหม่ขึ้น เรียกว่า “กองมหันตโทษ” โดยให้เป็นสถานที่สำหรับคุมขัง
 นักโทษที่มีกำหนดโทษหนัก หรือความผิดฐานอุกฉกรรจ์

ในปี พ.ศ. 2474 ทางราชการจึงได้ย้ายเรือนจำกองมหันตโทษไปอยู่ที่บางขวาง ได้มี
 การย้ายผู้ต้องขังโทษสูงจากกองมหันตโทษไปคุมขัง เรียกชื่อเรือนจำนี้ว่า “เรือนจำมหันตโทษ”
 ต่อมาจึงเปลี่ยนเรียกชื่อว่า “เรือนจำกลางบางขวาง” มาจนปัจจุบันนี้ และให้สร้างตะรางใหม่ เรียกว่า
 “กองลหุโทษ” ซึ่งในสมัยนั้น รวมเรียกว่า “กรมนักโทษ”⁶⁴

3. ยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หลังจากได้มีการ
 เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย กิจการราชทัณฑ์ได้รับการสถาปนาให้
 เป็นกรมราชทัณฑ์⁶⁵ และมีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

⁶² คุกไทยในสมัยโบราณ สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2556, จาก

www.correct.go.th/2009/index.php?action=showcontent&

⁶³ คุกไทยในสมัยโบราณ สืบค้น เมื่อ 22 กันยายน 2556, จาก

br.correct.go.th/eduweb/index.php/eduessay/50.../107-prison-word.html

⁶⁴ เรือนจำไทย. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2556, จาก th.wikipedia.org/wiki/กรมราชทัณฑ์

⁶⁵ สุพจน์ สุโรจน์. (2526). เล่มเดิม. หน้า 227.

ชีวิตความเป็นอยู่ในคุกหรือตะรางนั้น เมื่อมีการรับนักโทษเข้ามาในคุกเรียกว่า “การขึ้นคุก” นักโทษที่หน้าที่รับไว้ นั้น จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. จำพวกครูโทษ นักโทษจำพวกนี้ต้องทำงานหนัก ต้องจำตรวนที่ข้อเท้ากับวงแหวนที่คอ

2. จำพวกมัธยมโทษ เป็นนักโทษครูโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

3. จำพวกลดโทษ เป็นพวกที่คัดเลือกมาจากพวกมัธยมโทษ ไม่ต้องจำตรวนและวงแหวน

เรือนจำในปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2547) ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรมพ.ศ. 2545 ดังนี้

(ก) เรือนจำกลาง

(ข) เรือนจำส่วนภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย เรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ

(ค) เรือนจำพิเศษหรือทัณฑสถาน

(ง) เรือนจำชั่วคราว

(ก) เรือนจำกลางมีอำนาจหน้าที่ควบคุมนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษซึ่งอยู่ในอำนาจการควบคุมตามที่กำหนด ผู้ต้องขังอุกฉกรรจ์ และผู้ต้องขังอื่น ๆ ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย เช่น เรือนจำกลางบางขวาง ใช้สำหรับคุมขังนักโทษที่มีกำหนดโทษหนัก หรือความผิดฐานอุกฉกรรจ์ซึ่งมีอำนาจควบคุมผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาแล้วและเป็นนักโทษเด็ดขาดหรืออยู่ระหว่าง อุทธรณ์ ฎีกาที่มีกำหนดโทษตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไปถึงประหารชีวิต⁶⁶

(ข) เรือนจำส่วนภูมิภาคซึ่งประกอบด้วย เรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอมีอำนาจหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังซึ่งเป็นคนฝาก ผู้ต้องขังระหว่างคดีในเขตอำนาจศาลที่เรือนจำตั้งอยู่ และนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษซึ่งอยู่ในอำนาจการควบคุมตามที่กำหนด

(ค) เรือนจำพิเศษ มีอำนาจหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังซึ่งเป็นคนฝาก ผู้ต้องขังระหว่างคดีในเขตอำนาจศาลที่เรือนจำตั้งอยู่ และนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษซึ่งอยู่ในอำนาจการควบคุมตามที่กำหนดเช่น เรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ เรือนจำพิเศษธนบุรี

(ง) เรือนจำชั่วคราว ปกติจัดตั้งขึ้นและรับคุมขังผู้ต้องขังเฉพาะกรณีตามที่รัฐมนตรีกำหนด อำนาจในการคุมขังผู้ต้องขังของเรือนจำแต่ละเรือนจำให้เป็นไปตามประกาศของรัฐมนตรี

⁶⁶เรือนจำไทย. www.correct.go.th/correct2009. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2556.

จะเห็นได้ว่าการลงโทษจำคุกในสังคมไทยมีระบุไว้ในกฎหมายตราสามดวง โดยใช้คำตามแบบอย่างในสมัยกรุงศรีอยุธยาทั้งหมด คือ คุก ตะราง และเรือนจำ และมีการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยครั้งใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2435 และในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการประกาศจัดตั้ง “กรมราชทัณฑ์” ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2458 การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้คุกในสังคมไทยปัจจุบันดำเนินการโดยมีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 รวมทั้งกฎ ระเบียบต่างๆรองรับอำนาจหน้าที่ในการคุมขัง “คน” ไว้ใน “คุก” โดยมีการพัฒนาระบบ รูปแบบ วิธีการตามแบบมาตรฐานสากล

การลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดนั้นมีความยืดหยุ่นกับประเภทของเรือนจำ กล่าวคือ เฉพาะนักโทษในคดีอุกฉกรรจ์จะถูกแยกไปคุมขังยัง กองมหันตโทษ ซึ่งปัจจุบันคือเรือนจำกลางบางขวางนักโทษในเรือนจำนี้ต้องทำงานหนัก ต้องจำตรวนที่ข้อเท้ากับวงแหวนที่คอมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างจากคุกประเภทอื่นๆ อย่างมาก ที่เห็นได้ชัดคือ คุกเกาะตะรุเตานักโทษที่ส่งไปควบคุมที่เกาะตะรุเตา มี 2 พวก คือ นักโทษทั่วไป และนักโทษการเมือง นักโทษทั่วไปส่งไปจากคุกต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีคดีอุกฉกรรจ์ ส่วนนักโทษการเมือง มีแนวคิดตรงข้ามกับรัฐบาล เป็นนักโทษ " กบฏบวรเดช " จากบางขวาง

2.7 โทษตามประมวลกฎหมายอาญา

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงประเภทของโทษและข้อจำกัดเกี่ยวกับโทษอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาปัญหาการบังคับใช้โทษในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการลงโทษในแต่ละลักษณะ

2.7.1 ประเภทของโทษตามประมวลกฎหมายอาญา

ระบบโทษตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้บัญญัติถึงโทษอาญาไว้ในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งสามารถจำแนกโทษอาญาออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. โทษประหารชีวิต
2. โทษจำคุก
3. โทษกักขัง
4. โทษปรับ
5. โทษริบทรัพย์สิน

1) โทษประหารชีวิต

ปัจจุบันโทษประหารชีวิตเป็นโทษอาญาที่ถือว่าเป็นมาตรการรุนแรงที่สุดเพราะเป็นโทษที่มีผลตัดรอนชีวิตของผู้กระทำความผิด

การพัฒนาวิธีการประหารชีวิตไปตามความเหมาะสมของสังคมแต่ละยุคสมัย สำหรับวิธีการประหารชีวิตในปัจจุบันประเทศไทยได้เปลี่ยนมาเป็นการฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2546

โทษประหารชีวิตถือว่าการลงโทษเพื่อชดใช้แก่สังคมในความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำลงไปโดยนำสิ่งนำที่ตนเองเอาไปจากสังคมกลับคืนให้สังคม ถือกันว่าเมื่อบุคคลหนึ่งได้กระทำความผิดต่อบุคคลหนึ่งอีกฝ่ายก็มีสิทธิที่จะกระทำตอบแทนแก้แค้น จึงมีกฎหมายที่เรียกว่า Lextalionis หรือที่เรียกว่า ระบบตาต่อตาฟันต่อฟัน สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เสียหายอย่างยิ่ง ดังนั้นโทษประหารชีวิตจึงเป็นโทษที่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนดังกล่าวได้โดยตรง นอกจากนี้ยังมีผลเป็นการยับยั้งบุคคลทั่วไปได้มากกว่าโทษประเภทอื่นๆ ทำให้คนอื่นไม่กล้าที่จะกระทำความผิดเพราะเกรงกลัวต่อการถูกลงโทษที่รุนแรงดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้นโทษประหารชีวิตยังเป็นการลงโทษที่เป็นการตัดผู้กระทำความผิดรายนั้นออกจากสังคมอย่างเด็ดขาดอีกด้วย

แม้โทษประหารชีวิตจะเป็นโทษที่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้อย่างหลากหลายก็ตาม แต่ผลกระทบจากการบังคับใช้โทษประหารชีวิตก็มีเป็นจำนวนมากเช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก 121 ประเทศทั่วโลกหรือกว่าสองในสามของทุกประเทศได้ยกเลิกโทษประหารทั้งในกฎหมายและในทางปฏิบัติแล้วเพราะต่างเห็นพ้องต้องกันว่าโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ขัดต่อหลักมนุษยธรรม หากเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมก็ไม่สามารถพิจารณาคดีใหม่ได้อีก คดีเซอร์แอน เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยมีข้อบกพร่องเกินกว่าที่จะพูดได้เต็มปากว่าการตัดสินคดีอุกฉกรรจ์ในทุกกรณีนั้นเป็นไปอย่างถูกต้องเที่ยงธรรม ทำให้ได้คนที่ทำผิดจริงมารับโทษอย่างไม่มีข้อสงสัย

จะเห็นได้ว่าโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่สอดคล้องกับทฤษฎีวัตถุประสงค์การลงโทษต่างๆ หลายประการ แต่โทษประเภทนี้ไม่สามารถรองรับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด และขัดต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษในปัจจุบันที่มุ่งเน้นแก้ไขผู้กระทำความผิดให้สำนึกตนกลับมาเป็นคนดีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากมีการเล็งเห็นถึงคุณค่าศักดิ์ของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

2) โทษจำคุก

โทษจำคุก มีลักษณะเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องโทษ เป็น

มาตรการที่นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในกระบวนการยุติธรรม การลงโทษจำคุกเป็นวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดภายในกรอบแห่งกฎหมายอาญาที่รุนแรงประการหนึ่ง โทษจำคุกความมุ่งหมายที่สำคัญของโทษจำคุกดังนี้

1. เพื่อเป็นวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดทดแทนวิธีการลงโทษในลักษณะทารุณโหดร้ายที่มีมาแต่เดิม การลงโทษบุคคลโดยการทำให้ปราศจากอิสรภาพโดยการนำตัวมาขังไว้ในคุก ย่อมส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง ชีวิต ตลอดจนความเป็นอยู่ของผู้กระทำผิด

2. เป็นการแยกตัวผู้กระทำผิดออกจากสังคมภายใต้เงื่อนไข และระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด การลงโทษจำคุกจึงเป็นรูปแบบที่ควบคุมผู้กระทำผิดในสถานที่ควบคุมที่ส่งผลกระทบต่อด้านจิตใจและประทับรอยมลทินแก่ผู้กระทำผิดทุกกรณี⁶⁷

โทษจำคุกนั้นเป็นโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายและส่งผลกระทบต่อผู้ต้องโทษและต่อสังคมหลายประการ และเป็นโทษที่ถูกนำมาบังคับใช้มากที่สุดในจำนวนโทษบัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา เพราะสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้อย่างหลากหลายทั้งวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ข่มขู่ยับยั้ง รวมทั้งการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม แต่เนื่องจากสภาพเรือนจำที่ใช้เป็นสถานที่คุมขังนักโทษนั้น ไม่มีการแยกแยะประเภทของนักโทษก่อน นักโทษทุกคนจะต้องรวมกันอยู่อย่างแออัด ทำให้เรือนจำไม่เหมาะสมแก่การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ดังนั้น โทษจำคุกจึงไม่สามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง

จากการที่โทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาบังคับใช้มากที่สุดในจำนวนโทษบัญญัติไว้ในกฎหมายอาญา ประกอบกับเรือนจำที่ใช้เป็นสถานที่คุมขังนักโทษนั้น ไม่มีการแยกแยะประเภทของนักโทษก่อน นักโทษทุกคนจึงต้องถูกขังรวมกันอย่างแออัดก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ต้องขังและต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยรวม ดังนี้

3) โทษกักขัง

โทษกักขังมิใช่ระวางโทษที่ระบุไว้ในความผิดแต่ละฐาน แต่เป็นโทษที่กฎหมายประสงค์ที่จะให้ใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้น โทษกักขังจึงเป็น “โทษข้างเคียง”⁶⁸โทษกักขังเป็นโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้ต้องโทษเช่นเดียวกับโทษจำคุก แต่รูปแบบการกักขังเป็นการลงโทษที่มีความต่อเนื่องและระดับความรุนแรงของการลงโทษต่ำกว่าโทษจำคุก ซึ่งการบังคับใช้เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 23 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

⁶⁷ อรนิตย์ บุญยรัตนพันธุ์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 19.

⁶⁸ คณิต ฌ นกร. ก. (2551). เล่มเดิม. หน้า 394.

แม้กฎหมายจะประสงค์ให้โทษกักขังเป็นโทษที่เบากว่าโทษจำคุกแต่ในทางปฏิบัติเกือบไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพราะสถานที่กักขังของกรมราชทัณฑ์มีน้อยมาก ผู้ต้องโทษกักขังส่วนใหญ่จึงอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ และสถานที่กักขังของตำรวจโดยทั่วไปมีสภาพที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษกักขัง⁶⁹

4) โทษปรับ

โทษปรับเป็นโทษทางอาญาสถานหนึ่งที่มีมาแต่สมัยโบราณ แต่เดิมนั้นโทษปรับมีขึ้นเพื่อการทดแทนการแก้แค้นในระบบตาต่อตาฟันต่อฟัน ต่อมาได้มีพัฒนาการในการใช้โทษปรับเพื่อความมุ่งหมายเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบและป้องปรามมิให้กระทำความผิดซ้ำอีกตามทฤษฎีข่มขู่หรือปรามอาชญากรรม⁷⁰ จำนวนค่าปรับต้องกำหนดให้เหมาะสมกับความสามารถทางการเงินหรือค่าครองชีพของผู้กระทำความผิดแต่ละราย

โทษปรับตามกฎหมายไทยซึ่งใช้โทษปรับแบบตายตัว(Fixed Sum System) พบว่ายังขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้และอัตราโทษไม่แปรตามสภาพเศรษฐกิจทั้งของผู้กระทำความผิดและสังคมปัจจุบัน⁷¹ เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดต่างกันในการกระทำความผิดฐานเดียวกัน โทษปรับอาจส่งผลร้ายต่อผู้กระทำความผิดได้ไม่เท่ากัน ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีก็อาจได้รับผลกระทบมากกว่าผู้ที่มีฐานะที่ดีกว่า

ในต่างประเทศได้นำโทษปรับรูปแบบใหม่ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากโทษปรับแบบตายตัวมาใช้ แนวคิดนี้เริ่มจากกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ได้ริเริ่มการนำระบบวันปรับมาใช้ ซึ่งมีหลักการคำนวณค่าปรับจากรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษและปรับเป็นจำนวนวัน โดยพื้นฐานว่าโทษปรับต้องกำหนดให้เหมาะสมกับฐานะทางการเงินของผู้ต้องโทษปรับ ระบบวันปรับ(Day Fine System)เป็นระบบที่ใช้ได้ผลและเกิดประสิทธิภาพมากกว่าระบบปรับแบบตายตัวแบบเดิม เช่นในประเทศเยอรมันตะวันตก ระบบวันปรับได้ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและให้ผลดีเกินความคาดหมาย เพราะนอกจากจะเป็นไปตามนโยบายเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากเรือนจำยังทำให้ผู้ต้องหาสำนึกในความผิดของตนมากขึ้น เพราะการคำนวณโทษปรับออกมาเป็นเงินค่าปรับต่อวันการลงโทษปรับมีวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อทดแทนความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นและมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดรวมถึงบุคคลอื่นในสังคมให้มีความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซึ่งตรงกับ

⁶⁹แหล่งเดิม.

⁷⁰วารสาร ศิริสังวัตน์. (2540).เล่มเดิม. หน้า 1.

⁷¹แหล่งเดิม. หน้า 2.

วัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อป้องกัน โทษปรับจึงไม่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด

5) โทษริบทรัพย์สิน

โทษริบทรัพย์เป็น “โทษข้างเคียง” ที่มีผลทำให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกยึดเป็นของแผ่นดิน การริบทรัพย์ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องเสียทรัพย์สินที่ถูกยึดไป และการริบทรัพย์ยังมีลักษณะเป็นมาตรการป้องกันการกระทำความผิดในภายหน้าในบางกรณีด้วย โทษริบทรัพย์สินนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับโทษปรับคือการลงโทษที่สอดคล้องกับหลักการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อทดแทนความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นและมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดรวมถึงบุคคลอื่นในสังคมให้มีความเกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อป้องกัน โทษโทษริบทรัพย์จึงไม่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับโทษปรับ

2.7.2 ผลกระทบของโทษจำคุก

1) ผลกระทบต่อตัวผู้ต้องโทษ

การนำผู้กระทำความผิดมาสู่กระบวนการยุติธรรมโดยการบังคับเอาแก่เสรีภาพโดยการจำคุกหรือกักขังนั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้การกระทำความผิดระหว่างกันได้ และจากการศึกษาพบว่ายังมีผู้ต้องขังอีกจำนวนไม่น้อยที่ต้องหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งอธิบายได้โดยหลักการของทฤษฎีตราหน้า (Labeling Theory) ซึ่งมีหลักว่า บุคคลที่เคยต้องโทษจำคุกมานั้นมักถูกตราหน้าจากสังคมซึ่งไม่ยอมรับบุคคลประเภทนี้กลับมาสู่สังคมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการคบค้าสมาคมหรือการประกอบอาชีพและอาจนำมาสู่การกระทำความผิดซ้ำได้อีก

การที่ภายในเรือนจำมีสภาพความเป็นอยู่อย่างแออัดไปด้วยนักโทษทั้งที่เป็นอาชญากรโดยสันดานและผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาดหรือกระทำความผิดครั้งแรกนั้น จึงเกิดการแลกเปลี่ยนพฤติกรรมร้ายอาชญากรรมระหว่างนักโทษด้วยกัน เมื่อจำเลยพ้นโทษออกมาจากเรือนจำไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกจำเลยอาจกระทำความผิดใหม่ขึ้นและอาจร้ายแรงกว่าเดิมก็เป็นได้ ซึ่งแน่นอนที่สุดย่อมมีบุคคลอื่นในสังคมได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดของจำเลย นอกจากนี้ผู้ต้องขังที่อ่อนแออาจตกเป็นเหยื่อของเรือนจำได้โดยง่าย (Victimization of Prisoners) การตกเป็นเหยื่อทางร่างกาย เช่น ถูกทำร้าย ถูกข่มขืน การตกเป็นเหยื่อทางจิตใจ เช่น การตกอยู่ภายใต้การบังคับ การถูกข่มขู่ คุกคาม เอารัดเอาเปรียบ

2) ผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ

เมื่อผู้ต้องโทษถูกจำกัดเสรีภาพทำให้ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ ทำให้ฐานะยากจนลง ซึ่งเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษเอง หากผู้ต้องขังนั้นเป็นกำลังสำคัญใน

การหาเลี้ยงครอบครัวการถูกจำคุกของเขาย่อมเสมือนเป็นการลงโทษแก่บุคคลอื่นซึ่งมิได้กระทำความผิดด้วย ทั้งยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศชาติ ที่ต้องสูญเสียเงินรายได้จากการเรียกเก็บภาษีจากผู้ต้องโทษ ทั้งต้องสูญเสียเงินประมาณจำนวนมากให้แก่กรมราชทัณฑ์ในการดำเนินการจัดการกิจการเรือนจำทั้งด้านการดูแลนักโทษและด้านการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้คุกในสังคมไทยเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างสูงจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักแม้ว่าในช่วงเวลา 20 ปีที่แล้วนี้วิธีการคุมประพฤติจะช่วยแบ่งเบาผู้กระทำความผิดคดีเล็กๆ น้อยๆ บางส่วนออกไปจากคุกในสัดส่วนที่เท่ากับที่ยังอยู่ในคุกแล้วก็ตาม แต่ภาพของคดีชั้นศาล คนชั้นคุกยังเป็นความจริงที่รอการแก้ไขอยู่ในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ ความนิยมใช้คุก และการไม่มีทางเลือกอื่นที่หลากหลายเพียงพอในบริการของกระบวนการยุติธรรมไทยเพื่อปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหลากหลายประเภทจึงส่งผลให้คนเข้าไปอยู่ในคุกเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่นเดียวกับที่หลายประเทศประสบปัญหาเช่นเดียวกันนี้

จากการศึกษาถึงประเภทของโทษตามประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติไว้เพียงห้าลักษณะดังกล่าวทำให้การกำหนดโทษของศาลถูกจำกัดไว้เพียงโทษห้าสถานเท่านั้น ศาลไม่อาจลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยโทษอื่นใดนอกเหนือจากที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติไว้ ในกรณีที่ศาลพิจารณาพิพากษาโทษจำคุก หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดบางประเภทที่กระทำความผิดครั้งแรก โดยพลั้งพลาด และไม่ใช่ว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยสันดาน กระทำความผิดไม่รุนแรงและไม่เป็นอันตรายต่อสังคม แต่ผู้กระทำความผิดมีลักษณะที่สามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมให้เป็นพลเมืองดีได้ ยังไม่สมควรที่จะรับโทษจำคุก ขณะเดียวกันก็ไม่สมควรรอการลงโทษ ควรได้รับโทษที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟู

จะเห็นได้ว่า การลงโทษตามมาตรา 18 ทั้งห้าลักษณะนั้น ยังไม่เพียงพอและสอดคล้องกับการลงโทษที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงทำให้ศาลบังคับใช้โทษจำคุกในฐานะที่เป็นโทษหลักแก่ผู้กระทำความผิดเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดบางรายไม่สอดคล้องกับแนวคิดใหม่ที่มุ่งเน้นให้ศาลคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ ทั้งยังส่งผลให้ผู้ต้องขังมีจำนวนมากเกินความจุของเรือนจำ จะเห็นได้จากผู้ต้องขังที่อยู่ในความดูแลของเรือนจำมีประมาณ 196,772 คน ในขณะที่ความจุมาตรฐานของเรือนจำหรือทัณฑสถานทั่วประเทศมีอยู่เพียง 109,087 คน พบว่ามีผู้ต้องขังเกินความจุอยู่จำนวน 87,658 คน⁷² ดังนั้น เพื่อให้การลงโทษสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งยังเป็นการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำเป็นอย่างดีได้อีกด้วย จึงควรศึกษาถึง

⁷² สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์ 11 มีนาคม 2552.

แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นแนวทางในการนำวิธีการลงโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาปรับใช้ในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2.8 แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

2.8.1 แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมีสาเหตุเนื่องมาจากกรณีที่นานาประเทศต้องเผชิญกับปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างวิกฤติ โดยเล็งเห็นว่าการลงโทษจำคุกก่อให้เกิดผลโดยตรงคือปัญหาความแออัดของเรือนจำ ทั้งโทษจำคุกยังส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดและสังคมโดยรวมตามมามากมาย นอกจากนี้ อัตราการกระทำผิดก็มิได้ลดลงแต่รัฐกลับต้องสูญเสียงบประมาณในการขยายเรือนจำเพิ่มขึ้นอีก นโยบายที่มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดและการขยายเรือนจำ จึงไม่ทำให้สังคมปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมได้ จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการลงโทษให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยเน้นการเพิ่มทางเลือกในการลงโทษแทนการจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรง

แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่จะให้เขากลับตัวกลับใจและช่วยเหลือเขาที่จะไม่ไปทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพของ หลีกเลี้ยงลักษณะที่สร้างรอยมลทินแก่ตัวนักโทษโดยไม่จำเป็น เป็นวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่าช่วยคุ้มครองสังคมในระยะยาวได้ดีกว่าวิธีอื่น ๆ ด้วย⁷³

โดยในการนี้ องค์การสหประชาชาติ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional Treatment) หรือการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นวิธีการที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการลงโทษด้วยการจำคุกในเรือนจำ จึงได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด โดยมีลักษณะสอดคล้องกับแนวทางการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไว้

ดังนั้น องค์การสหประชาชาติและ UNAFEI (United Nation Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offender) จึงได้จัดทำมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วย การไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิด (United Nation Standard Minimum Rules for non -custodial Measures) หรือที่เรียกว่า “Tokyo Rules” ขึ้นเมื่อวันที่ 14

⁷³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2551). *เล่มเดิม*. หน้า 56.

ธันวาคม 2533 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดหลักการขั้นพื้นฐานในการส่งเสริมบทบาทของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขผู้กระทำความผิดและเป็นการส่งเสริมมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษจำคุก โดยเสนอให้มีมาตรการไม่ควบคุมตัวที่มีความหลากหลายและมีขอบเขตการใช้อย่างกว้างขวางตั้งแต่ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีไปจนถึงขั้นตอนหลังจากมีคำพิพากษาแล้ว⁷⁴

โดย The Tokyo Rules ได้แนะนำให้ประเทศต่าง ๆ ร่วมกันบัญญัติกฎหมายภายในของแต่ละประเทศว่า ในกรณีที่ศาลจะพิจารณากำหนดให้ใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวจำเลยนั้น อาจนำมาตรการต่างๆ ดังนี้

1. การตัดเตือนด้วยวาจา
2. การยุติการดำเนินคดีอย่างมีเงื่อนไข
3. การตัดสิทธิบางประการ
4. การลงโทษทางการเงิน
5. การยึดหรือริบทรัพย์สิน
6. การสั่งไม่จ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย
7. การรอกการลงโทษหรือการกำหนดโทษ
8. การคุมประพฤติโดยคำสั่งศาล
9. การให้ทำงานบริการสังคม
10. การให้ไปฝึกอบรม
11. การควบคุมตัวไว้ที่บ้าน
12. การบำบัดฟื้นฟูนอกระบบ
13. การผสมผสานมาตรการต่าง ๆ ข้างต้น⁷⁵

จะเห็นได้ว่าข้อเสนอให้ศาลคำนึงถึงมาตรการทางเลือกแทนการควบคุมตัวนั้นในข้อ 3, 4, 5, 8, 9, 10 และข้อ 11 นั้น ในประเทศต่าง ๆ เช่นในประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษได้กำหนดให้เป็นโทษทางอาญาโดยกำหนดให้เป็นโทษทางเลือกที่ศาลสามารถบังคับใช้แทนโทษจำคุกได้

นอกจากนี้ ปัจจุบันแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนไปจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งเรียกว่าการปฏิบัติต่อ

⁷⁴ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules).

Retrieved September 12, 2012. From [www.ohchr.org/Documents//Tokyo rules.pdf](http://www.ohchr.org/Documents//Tokyo%20rules.pdf).

⁷⁵ ดล บุญนาค. เล่มเดิม. หน้า 24-25.

ผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ภายใต้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนนับว่าเป็นมาตรการที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของผู้กระทำความผิด โดยการให้โอกาสผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด ที่ไม่ใช่อาชญากรโดยสันดานมีความโหดร้ายทารุณ แต่เป็นผู้ที่พอจะแก้ไขได้โดยให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคม กฎเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคมจนสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ตามปกติ ทั้งนี้หากกลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ทั้งนี้เพราะการจำคุกระยะสั้นไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้กระทำความผิดเองและสังคม การที่เรือนจำมีสภาพแออัดเต็มไปด้วยนักโทษหลากหลายความผิดจำเลยอาจได้เรียนรู้วิธีการกระทำความผิดจากนักโทษด้วยกัน ภายหลังจากพ้นโทษจำเลยอาจกระทำความผิดใหม่ซึ่งร้ายแรงกว่าเดิมก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกโดยนำมาตราโทษทางเลือกตามหัวข้อที่ผู้เขียนทำการศึกษาถึงรูปแบบของโทษทางเลือกที่มีผลต่อการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมของผู้กระทำความผิดมาใช้แทนโทษจำคุก ทั้งยังช่วยลดความแออัดในเรือนจำให้น้อยลงได้อีกด้วย

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้เป็นวิธีการกำหนดโทษอื่น ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งนำมาใช้แทนโทษจำคุกในเรือนจำ โดยรูปแบบของโทษอื่น ๆ ที่ใช้เป็นโทษทางเลือกนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำถือได้ว่าเป็นมาตรการลงโทษที่มีมนุษยธรรมมากกว่าการลงโทษโดยใช้วิธีทารุณแบบดั้งเดิม แนวคิดนี้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในช่วงคริสต์ศตวรรษ 1960 ในสหรัฐอเมริกาเมื่อความเชื่อมั่นในระบบเรือนจำเริ่มลดน้อยลงตามลำดับ เนื่องจากพบว่าวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำนั้น ไม่ได้ทำให้อาชญากรลดลงแต่อย่างใดแต่กลับทำให้มีผู้กระทำความผิดเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับประสบปัญหานักโทษล้นเรือนจำ และเล็งเห็นถึงผลกระทบในทางลบของการจำคุกการใช้เรือนจำที่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้กระทำความผิดเองและต่อสังคมโดยรวมหลายประการประกอบกับแนวคิดในการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปจากการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนโดยหันมาให้ความสำคัญกับการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากขึ้น ประเทศต่าง ๆ จึงได้พยายามหาวิธีการลงโทษแนวใหม่สำหรับผู้กระทำความผิดประเภทที่ไม่สมควรลงโทษจำคุก เป็นผู้กระทำความผิดครั้งแรกหรือกระทำไปเพราะความพลั้งพลาด ไม่ใช่อาชญากรโดยสันดาน ทำให้เกิดรูปแบบการลงโทษที่หลีกเลี่ยงระบบเรือนจำและเพื่อให้การลงโทษสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงเกิดแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หรือการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนขึ้นมา ซึ่งเป็นวิธีการที่มีมนุษยธรรมมากที่สุดและเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงทั้งทางด้านพฤติกรรมและความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองให้เป็นพลเมืองดีของสังคมและไม่

หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกทั้งนี้เพื่อให้การลงโทษมีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิด การกระทำผิด และสาเหตุของการกระทำผิดให้มากที่สุด

2.8.2 การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ⁷⁶

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หมายถึง การใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบอื่น ๆ แทนมาตรการจำคุกผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำ ทั้งนี้โดยถือว่า มาตรการจำคุกผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำเป็นมาตรการในการลงโทษหรือปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำผิดคดีอุกฉกรรจ์ หรือผู้กระทำผิดประเภทต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต้องควบคุมไว้อย่างเข้มแข็งในเรือนจำ เพื่อความปลอดภัยของสังคม แต่ในขณะเดียวกันการใช้มาตรการจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรกในคดีเล็กน้อย ซึ่งอาจปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้โดยใช้มาตรการอื่น ๆ แทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ อันเป็นผลดีต่อการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยในระยะยาวมากกว่า

มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำมีความหมายใกล้เคียงกับ การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-Based Correction) ซึ่งเป็นการใช้มาตรการในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในแบบต่าง ๆ ที่กระทำในชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชนเข้ามาช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เช่น การใช้บรรยากาศและสถานที่ในชุมชนแทนการควบคุมผู้กระทำผิดในเรือนจำ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เช่น พนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัคร รวมทั้งการเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ นับเป็นการปฏิบัติที่มุ่งเน้นที่จะลดการสูญเสียจากการลงโทษจำคุก ให้โอกาสผู้กระทำผิดให้แก้ไขปรับปรุงนิสัย และเพื่อพัฒนาสำนึกรับผิดชอบของผู้กระทำผิดที่มีต่อตนเองและสังคมโดยรวม ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำย่อมเหมาะสมกับผู้กระทำผิดโดยพลั้งพลาด ไม่มีสันดานเป็นผู้ร้าย เป็นการกระทำผิดที่ไม่รุนแรง เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสได้แก้ไขฟื้นฟูและไม่กระทำผิดขึ้นอีก

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำเป็นมาตรการในการควบคุมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือผลักดันผู้กระทำผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรม (Diversity from Criminal Justice System)

⁷⁶ นที สว่างจิต. (2540). *หลักทัณฑ์วิทยา*. หน้า 115.

การเบี่ยงเบนคดีหรือผลักดันผู้กระทำผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรมอาจกระทำได้ 3 ระดับ ดังนี้⁷⁷

ระดับที่หนึ่ง ผู้กระทำผิดยังมีได้ผ่านเข้ามาในขั้นตอนส่วนใดส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมและถูกผลักดันออกไป เช่น การกำหนดให้มีการจัดการกับพฤติกรรมที่ผิดสังคมบางประเภทโดยฝ่ายเอกชนแทนเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น

ระดับที่สอง ผู้กระทำผิดได้ผ่านขั้นตอนบางขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมแล้ว แต่ถูกผลักดันหรือเบี่ยงเบนออกไปจากมาตรฐานดั้งเดิม และใช้วิธีการอื่นดำเนินการกับผู้กระทำผิดแทน เช่น ผ่านขั้นตอนตำรวจ อัยการ และศาลอาจสั่งให้รอลงอาญาโดยคุมประพฤติแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำก็ได้หรือรูปแบบอื่น ๆ เช่น การกักขังโดยใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ศูนย์ควบคุม เป็นต้น

ระดับที่สาม เป็นการเบี่ยงเบนคดีหรือผลักดันผู้กระทำผิดให้ออกไปจากกระบวนการยุติธรรมภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้ถูกจองจำในเรือนจำแล้ว แต่ทำให้ได้รับการจองจำน้อยลง เช่น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ เป็นต้น

2.9 การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

2.9.1 ความหมายของการกำหนดโทษทางเลือกและโทษทางเลือก

การกำหนดโทษทางเลือก (Alternative Sentencing) เป็นรูปแบบของการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งแตกต่างจากการลงโทษในรูปแบบเดิมแทนการจำคุกกักขังหรือการคุมประพฤติ โดยให้ผู้ต้องโทษทำงานบริการสังคมควบคู่ไปกับการแก้ไขฟื้นฟูหรือการบำบัดในฐานะที่เป็นโทษอย่างหนึ่ง ในการนำโทษทางเลือกมาใช้ต้องพิจารณาถึงการกระทำผิดครั้งแรก ผู้กระทำความผิดที่ไม่รุนแรง

ในการนำเสนอโทษทางเลือก มีผู้ให้เหตุผลว่าเนื่องจากปัญหาความแออัดของนักโทษในเรือนจำ ซึ่งไม่มีเหตุผลที่จะใช้วิธีจำคุกผู้กระทำความผิดทุกประเภท การลงโทษทางเลือกเป็นรูปแบบการลงโทษที่ประหยัดกว่าการเพิ่มพื้นที่ของเรือนจำโดยการสร้างเรือนจำแห่งใหม่ โทษจำคุกจึงมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่า โทษทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงจึงมีประสิทธิภาพมากกว่าและไม่เป็นการเสี่ยงอันตรายต่อความปลอดภัยของสาธารณะ

นอกจากนี้ โทษทางเลือกยังเป็นการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดแต่ละคน โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก การบังคับโทษจำคุกอาจมีความรุนแรงเกินไปและการ

⁷⁷ นที สว่างจิต. แหล่งเดิม. หน้า 116-118.

คุมประพฤติก็อาจเบาเกินไป โทษทางเลือกจึงอยู่กึ่งกลางเป็นโทษที่ไม่หนักหรือเบาเกินไป สามารถตอบสนองกับความชั่วร้ายในการกระทำผิดที่มากน้อยต่างกัน ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว โทษทางเลือกจึงหมายถึงโทษระดับกลาง หรือมาตรการลงโทษที่อยู่กึ่งกลาง

นักวิชาการที่สนับสนุนโทษทางเลือกเห็นว่า มาตรการเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวมมากกว่าการลงโทษ โทษทางเลือกช่วยให้ผู้กระทำความผิดกลับกลายเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความประพฤติที่ดีขึ้น และเป็นการแก้ไขพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ในบางกรณีไม่เพียงแต่จะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียไปกับการดูแลนักโทษในเรือนจำเท่านั้น แต่สังคมยังได้ผลิตผลจากการทำงานโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอีกด้วย

ในบางกรณี โทษทางเลือกมีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำความผิดฐานขับรถในขณะเมาสุราอาจถูกกำหนดให้ไปพูดคุยกับเด็กๆ ในโรงเรียนเกี่ยวกับอันตรายของการเมาแล้วขับ หรือผู้กระทำความผิดที่จบการศึกษากฎหมายอาจถูกกำหนดให้ทำงานให้คำปรึกษาหรือว่าความโดยไม่คิดค่าตอบแทนได้ บางกรณีอาจให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสเลือกงานบริการสังคมที่ต้องทำได้เอง ถ้าเป็นการทำงานกับองค์กรหรือบริษัทหรือหน่วย และโดยทั่วไปแล้วจะมีการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้าโปรแกรมฟื้นฟูบำบัดรักษาการติดยาเสพติดหรือติดสุรา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของโทษทางเลือก ถ้าศาลเห็นสมควร

อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อโต้แย้งว่าโทษทางเลือกคือมาตรการโทษระดับกลาง ซึ่งเป็นทางเลือกในการลงโทษที่เบาไป ในการลงโทษผู้กระทำความผิด ไม่มีผลเป็นการลงโทษ เกรงว่าผู้กระทำความผิดจะก่ออันตรายขึ้นในสังคม ยิ่งไปกว่านั้น สังคมยังรู้สึกว่าการลงโทษทางเลือกจะไม่เป็นการยุติธรรม⁷⁸

นอกจากนี้ โทษทางเลือกยังหมายถึงโทษที่มีรูปแบบพิเศษจากโทษหลักอันเป็นโทษดั้งเดิมทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โทษประเภทนี้ในการลงโทษแทนโทษจำคุกกระยะสั้น รูปแบบของโทษประเภทนี้คือ การห้ามหรือการจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิด โทษปรับรายวัน โทษทำงานบริการสาธารณะ การใช้โทษทางเลือกเป็นโทษแทนที่โทษหลักนั้น มีความหมายเข้าใจโดยนัยว่าศาลจะลงโทษหลักพร้อมไปกลับโทษทางเลือกไม่ได้⁷⁹ โทษทางเลือกนี้จะถูกนำมาใช้เมื่อศาลเห็นสมควรว่าจำเลยไม่ควรได้รับโทษหลัก ศาลอาจนำโทษทางเลือกมาใช้แทนโทษหลักได้ เช่น ในประเทศฝรั่งเศสในความผิดอาญาโทษชั้นกลางที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนด

⁷⁸โทษทางเลือก. www.wisageek.com/what-is-alternative-sentencing.htm. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2556.

⁷⁹อุทัย อาทิวา. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. เล่มเดิม. หน้า 17-18.

โทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิด หากศาลเห็นว่าจำเลยไม่ควรได้รับโทษจำคุก ศาลอาจพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและใช้โทษทางเลือกแทน เช่น การบริการสาธารณะมาใช้แทนการจำคุกก็ได้⁸⁰ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยตรง

การกำหนดโทษทางเลือกนั้นมีความมุ่งหมายที่สำคัญคือเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเพื่อการแทนการลงโทษจำคุกเป็นการลงโทษที่มุ่งหมายที่จะใช้บังคับเฉพาะผู้กระทำความผิดบางประเภท ที่มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดโดยทั่วไป กล่าวคือ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ อายุ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปรานีของผู้กระทำความผิดแล้วเห็นว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด ไม่มีเจตนาที่จำกระทำความผิด ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ในความผิดที่ไม่รุนแรงไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของสังคม ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดรายนั้นแล้ว แต่ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าวแล้ว หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นยังไม่สมควรได้รับโทษจำคุกศาลจะกำหนดโทษทางเลือกแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก สาเหตุประการสำคัญของการมีโทษทางเลือกนั้นก็เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณากำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังนั้น การบังคับโทษจำคุกอาจมีความรุนแรงเกินไปและการคุมประพฤติก็อาจเบาเกินไป โทษทางเลือกจึงอยู่กึ่งกลางเป็นโทษที่ไม่หนักหรือเบาเกินไป สามารถตอบสนองกับความชั่วร้ายในการกระทำความผิดที่มากน้อยต่างกันได้ ยิ่งไปกว่านั้นโทษทางเลือกยังทางออกของปัญหาผู้ต้องขังสิ้นเรือนจำและปัญหาข้อจำกัดของประเภทโทษทางอาญาของไทยได้เป็นอย่างดี

2.9.2 วัตถุประสงค์ของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูนี้เป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำในลักษณะของการใช้รูปแบบหลากหลายลงโทษผู้กระทำความผิดและมุ่งใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนที่สอดคล้องกับพฤติกรรมแห่งการกระทำของผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเป็นการลดความเสียหายของโทษจำคุกระยะสั้นหรือลบบรรยากาศในคุก

ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดลหุโทษจากการถูกคุมขังในเรือนจำ โดยผู้กระทำความผิดจะพ้นจากการที่จะต้องมีการปรับประพฤตินในการถูกจำคุกและการถูกตัดขาดจากชุมชน และยังไม่ต้องถูกตราหน้าจากครอบครัว เพื่อนฝูง และสังคม อันอาจส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างรุนแรง

⁸⁰ณรงค์ ใจหาญและคณะ ข. เล่มเดิม. หน้า 17.

2. เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ปรับชีวิตเข้าสู่สังคมได้ดียิ่งขึ้น เพราะ

ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์จากการควบคุม สอดส่อง ในแง่ของการให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยที่ผู้กระทำผิดยังสามารถประกอบอาชีพ คิดต่อ พบปะครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงได้

3. เพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเป็นการเพิ่มพื้นที่เรือนจำไว้สำหรับคุมขังผู้กระทำผิดร้ายแรงที่เป็นอันตรายต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐที่จะต้องสูญเสียไปกับการควบคุมกักขัง ผู้ต้องโทษบางประเภทเกินความจำเป็น เพราะการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในกิจการเรือนจำและประหยัดกว่าการจำคุก

5. เพื่อให้ผู้กระทำผิดสำนึกและมีโอกาสบรรเทาความเสียหายจากการกระทำผิดของตน โดยผู้กระทำผิดอาจจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากการทำความผิดรวมถึงค่าใช้จ่ายในศาล ค่าปรับ หรือชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายและสังคมในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การทำงานบริการสังคมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน⁸¹

2.9.3 หลักการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ปัจจุบันการลงโทษต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี อาจกระทำ เป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยยึดหลักการ หลักการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Individualization)

หลักการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Individualization) คือ การกำหนดโทษที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Criminal) โดยพิจารณาถึงความจริงที่ว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลายประเภทที่ควรได้รับการลดโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวความคิดนี้จะมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง หากได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรม บ่มนิสัยของผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายนั้น ในบางกรณีไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด และไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดี

⁸¹บุญฤทธิ์ ตั้งสุวรรณ. (2544). เล่มเดิม. หน้า38.

ขึ้นได้⁸² นอกจากนี้ยังเน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำผิดการแก้ไขที่สาเหตุ เมื่อแก้ไขถูกต้องผู้กระทำจะไม่กลับมากระทำความผิดอีก และเน้นหลักการแก้ไขผู้กระทำกลับเป็นคนดี

หลักการการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นหลักการที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดในการแก้ไขปรับปรุงตัวให้กลับคืนสู่สังคมในสภาพสมาชิกที่ดีของสังคมเพื่อที่จะมิให้ผู้กระทำความผิดได้กลับไปกระทำความผิดอีก โดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดรอยมลทิน วิธีการดังกล่าวได้แก่ การใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอลงอาญาโดยการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการชุมชนอื่น⁸³ เช่น การให้ทำงานบริการทางสังคม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว จึงเน้นพิจารณาที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำความผิด เช่น ความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะกลับตัว การให้ผู้กระทำความผิดทดลองกลับเข้าสู่สังคม ถ้าเป็นการกระทำความผิดโดยพลั้งพลาดไม่ได้กระทำความผิดร้ายแรง หรือมีความโหดร้ายที่ใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้นเต็มใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและแนวความคิดนี้เชื่อว่าเมื่อพ้นจากการลงโทษไปแล้ว ผู้กระทำความผิดจะสามารถอยู่ในสังคมได้ในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคมดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นการลงโทษที่มองไปข้างหน้า (forward-looking) ถึงความสามารถที่สังคมจะได้รับประโยชน์จากการลงโทษดังกล่าว เช่นการลดอาชญากรรม (crime reduction) แตกต่างจากการลงโทษแบบแก้แค้นที่พิจารณาถึงการกระทำที่ผ่านมาของผู้กระทำความผิดเป็นหลักการลงโทษด้วยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อจะสร้างผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมเป็นคนดีของสังคมเพื่อที่จะมิให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดอีก

2.9.5 ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

กฎหมายอาญามีเงื่อนไขในการกำหนดโทษอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทแรก เป็นเงื่อนไขตามทฤษฎีแก้แค้น และประเภทที่ 2 เป็นเงื่อนไขที่ว่าด้วยการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี โดยบับัด ตัดโอกาส หรือจำกัดความสามารถในการกระทำผิด

⁸² Raymond Saleilles. (1968). *The Individualization of Punishment*. PublicationNo.15 :Patterson Smith Reprint Series in Criminology, Law Enforcement and Social Problems. Pp.8-10. (1968, อ้างในพรธิดา เอี่ยมศิลา, 2549, หน้า 26.)

⁸³ นันทิ จิตสว่าง. เล่มเดิม. หน้า 30.

ในการลงโทษหรือการใช้โทษทางอาญานั้น ต้องมีข้อจำกัดไม่ควรที่จะนำกฎหมายอาญา มาใช้เพื่อลงโทษพฤติกรรมที่ปราศจากภัย และเป็นที่ยอมรับกันในสาขาวิชากฎหมายอาญาแล้วว่า ในประมวลกฎหมายอาญาใหม่นั้น หากจะใช้โทษและทฤษฎีใดก็ต้องระบุไว้ให้ชัดเจนว่าร่างกฎหมายนั้นยึดถือเอาทฤษฎีใดเป็นหลัก ซึ่งโดยทั่วไปจะอ้างจุดประสงค์อันสำคัญและเป็นที่ยอมรับ คือ การให้มนุษย์อยู่ร่วมกันโดยสันติสุขและปลอดภัยจากอาชญากรรมทั้งปวง

ทฤษฎีที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของประมวลกฎหมายอาญาประสบผลสำเร็จได้นั้น แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้สามประเภท คือ การแก้แค้นตอบแทน การข่มขู่ยับยั้งและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิดมิได้เป็นทฤษฎีใหม่ แต่เป็นทฤษฎีที่เคยใช้ อยู่ในศาสนาคริสต์ตั้งแต่โบราณกาล เช่น การไถ่บาป หรือการสารภาพบาป เพื่อให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่

ปัจจุบันทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่จำเป็นทฤษฎีหนึ่ง โดยศาสตราจารย์เอเลน กล่าวว่า วิธีการทั้งหลายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษนี้จะต้องมีสภาพเป็นตัวบับัด ตัด โอกาส หรือจำกัดความสามารถในการกระทำผิด วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อความ สุข ความพึงพอใจของผู้นั้น และเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น⁸⁴

ทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มี 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยเจ้าพนักงาน (Rehabilitation By The Official Theory)
2. ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าพนักงาน (Reintegration Theory)
 1. ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยเจ้าพนักงาน (Rehabilitation By The Official Theory)

เป็นการปฏิรูปการลงโทษเพื่อแก้แค้นและทดแทน มาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรม และให้การลงโทษจำคุกแทนการลงโทษเนรเทศ ประหารชีวิต หรือการทรมานร่างกาย อันเป็นแนวคิดและทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาสำนักคลาสสิก และต่อมาในสมัยสำนักนีโอ-คลาสสิก มีการคำนึงถึงเหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษและเหตุผลหย่อนโทษ วิธีการนี้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร อาชญากรรมไม่ลดลง จึงมีการปฏิรูปครั้งที่ 2 ซึ่งมีแนวคิดมาจากทฤษฎีจิตวิทยาของ ซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และสังคมศาสตร์แขนงต่าง ๆ ตัวอย่างทฤษฎีของฟ

⁸⁴ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2553). เล่มเดิม. หน้า 92.

รอยด์เสนอว่า อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นปฏิกิริยาสนองตอบโดยไร้สำนึกต่อปัญหาส่วนบุคคล ผู้กระทำความผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วยมากกว่าจะเป็นคนชั่วร้าย การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าการเจตนากระทำ ความผิดอย่างแท้จริง

แนวความคิดดังกล่าวนี้ โดยส่วนใหญ่เชื่อว่ามีที่มาจากการเกิดขึ้นของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา สำนักไปซิทิฟและสำนักป้องกันสังคม เนื่องจากทั้ง 2 สำนักนี้เห็นว่า อาชญากรรมมิใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ

2. ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าพนักงาน (Reintegration Theory)

แนวคิดคือกระบวนการยุติธรรมเป็นระบบงานเกี่ยวกับชุมชน จึงต้องทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด อีกแนวคิดหนึ่ง คือ ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษไปแล้วจะกลับไปอยู่ด้วยจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังกล่าวให้มีงานทำ ให้อยู่ในสังคมได้

บทที่ 3

การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟู

ผู้กระทำความผิดในต่างประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงการกำหนดโทษทั่วไป การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยจะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย รูปแบบโทษทางเลือกที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ตลอดจนหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หลักเกณฑ์ในการบังคับใช้โทษทางเลือกรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เหมาะสมและแนวทางการนำมาแก้ไขเพิ่มเติมรูปแบบโทษในประเทศไทยหากจะมีการนำมาบังคับใช้ในอนาคตในบทต่อไป

3.1 ประเทศฝรั่งเศส

3.1.1 แนวคิดและวิวัฒนาการกำหนดโทษทางอาญา

โทษทางอาญาในกฎหมายฝรั่งเศสนั้นมีวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลาทั้งในเรื่องของแนวคิด วัตถุประสงค์ในการลงโทษ ประเภทของโทษ การกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสฉบับปี ค.ศ. 1810 มีโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน นอกจากนี้การลงโทษยังมีลักษณะของการทารุณโหดร้ายด้วยการกระทำทรมานต่อเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นการล่ามโซ่ การตีตรวน การตัดข้อมือ รวมทั้งการบังคับให้ทำงาน การเนรเทศ รวมทั้งปัญหาปริมาณผู้ต้องขังที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้มีการพัฒนาแนวคิดของทฤษฎีการลงโทษทางอาญา และทฤษฎีอาชญาวิทยาในทวีปยุโรปเป็นอย่างมาก โดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของระบบเสรีนิยมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทำให้มีผลกระทบต่อวิวัฒนาการของระบบการลงโทษในกฎหมายฝรั่งเศสเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรป¹

¹อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 1.

ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้จุดประกายความคิดของการพัฒนาการลงโทษให้มีความเป็นมนุษยธรรมและได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด คือ ซีซาร์เบคคาเรีย(Cesare Beccaria) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี เบคคาเรียได้เขียนหนังสือเรื่อง “อาชญากรรมและการลงโทษ”(Essay on Crimes and Punishment) งานเขียนดังกล่าวเป็นงานเขียนที่มีอิทธิพลสำคัญมากต่อสังคมในยุคปัจจุบันและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากนานาอารยประเทศ จนกระทั่งเบคคาเรียได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาผู้ก่อตั้งสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม ในหนังสือ “อาชญากรรมและการลงโทษ” (Essay on Crimes and Punishment)เบคคาเรียได้วางหลักความเสมอภาคของบุคคลตามกฎหมายขึ้น โดยเห็นว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ฉะนั้น ไม่ว่าผู้ใดกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันจะต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน ดังนั้นเพื่อให้บุคคลทุกคนทราบว่าพฤติกรรมประเภทใดเป็นความผิดและมีบทกำหนดโทษ กฎหมายจะต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรที่แจ่มชัดและเข้าใจได้

เบคคาเรีย Beccaria ต่อต้านการลงโทษที่รุนแรงเนื่องจากเห็นว่าการลงโทษที่รุนแรงนั้นนอกจากจะไม่ใช่วิธีที่จะยับยั้งไม่ให้บุคคลกระทำความผิดแล้ว ยังขัดกับความยุติธรรมและสัญญาประชาคมอีกด้วย การลงโทษจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อการลงโทษนั้นได้สัดส่วน สมเหตุสมผล รวดเร็ว และไม่ขัดต่อหลักมนุษยธรรม ดังนั้นเหตุผลของการลงโทษจึงมีเพียงแก่การป้องกันสังคมและยับยั้งผู้อื่นมิให้ก่ออาชญากรรมเท่านั้น การลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรงมีผลปลูกเร้าให้มนุษย์กระทำความผิดอย่างรุนแรงมากกว่าการป้องกัน จึงประกอบอาชญากรรมที่รุนแรงขึ้น

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศหนึ่งในทวีปยุโรปที่ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดในการลงโทษของ ซีซาร์เบคคาเรีย มีการออกกฎหมายมาเพื่อยกเลิกการลงโทษที่มีลักษณะของการทรมานทารุณโหดร้าย รัฐบัญญัติฉบับลงวันที่ 28 เมษายน 1832 ได้ยกเลิกการลงโทษที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกายโดยตรง คือการล่ามโซ่ การตีตรวน การตัดข้อมือ และได้ยกเลิกการริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นโทษที่ลงควบคู่ไปกับโทษจำคุกนอกจาก ซีซาร์เบคคาเรีย แล้วนักอาชญาวิทยาที่ถือว่ามีอิทธิพลต่อการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษในประเทศฝรั่งเศสในยุคปัจจุบันคือ มาร์ค อังเซล (Marc Ancel) ซึ่งอดีตเคยเป็นผู้พิพากษาและได้พัฒนาแนวคิดของทฤษฎีป้องกันสังคม (Theory of Social Defense) เพิ่มเติมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ ปรัชญาของแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักอาชญาวิทยาและหลักมนุษยธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเห็นว่าการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดจะบรรลุผลได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาความมีมนุษยธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ การศึกษาการกระทำผิดและลักษณะเฉพาะของผู้กระทำความผิด แนวคิดตามทฤษฎีป้องกัน

สังคมใหม่จึงหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกแต่พยายามหามาตรการลงโทษที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและลักษณะของผู้กระทำความผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

ทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบการลงโทษในประเทศฝรั่งเศส การที่ศาลจะพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสในปัจจุบันไม่ได้พิจารณาเฉพาะแต่การกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ได้พิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดด้วยว่าเป็นอย่างไร เช่น ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 132-24 บัญญัติว่า ภายใต้ข้อจำกัดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ศาลเป็นผู้ลงโทษอาญาและกำหนดโทษโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดและลักษณะของผู้กระทำความผิด ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษปรับ จะต้องกำหนดโทษปรับโดยคำนึงถึงรายได้และภาระของผู้กระทำความผิดด้วย

ในอดีตกฎหมายอาญาฝรั่งเศสแยกความผิดเป็นเพียง 2 กลุ่ม คือ อาชญากรใหญ่ (le grand criminel) และอาชญากรเล็ก (le petit criminel) โดยมีแนวคิดพื้นฐานในการแบ่งแยกดังกล่าวจากความเสียหายที่อาชญากรก่อขึ้น โดยอาชญากรใหญ่เป็นลักษณะของการกระทำความผิดที่กระทบกระเทือนรัฐ ดังนั้นโทษที่จะลงแก่อาชญากรใหญ่จึงจะต้องเป็นโทษที่รุนแรงและจะต้องเป็นการลงโทษที่เป็นตัวอย่างเพื่อข่มขู่ให้มีการก่ออาชญากรรมเลียนแบบ แนวคิดในการกำหนดโทษกับอาชญากรใหญ่นี้ น่าจะสอดคล้องกับแนวคิดการลงโทษเพื่อข่มขู่ โดยอาชญากรใหญ่จะมีวิธีพิจารณาคดีโดยเฉพาะ เนื่องจากเป็นอาชญากรรมที่กระทบกระเทือนต่อรัฐ ในทางตรงกันข้ามอาชญากรเล็กเป็นอาชญากรที่กระทบกระเทือนส่วนบุคคลเป็นหลัก ดังนั้นโทษที่จะลงแก่อาชญากรเล็กจึงเป็นโทษที่เน้นไปทางการแก้ไขปรับปรุงมากกว่าการข่มขู่ แนวคิดในการลงโทษอาชญากรเล็กจึงสอดคล้องกับแนวคิดการลงโทษแบบแก้ไขฟื้นฟู² (Rehabilitation)

3.1.2 ประเภทของความผิดและรูปแบบของโทษทางอาญา

(1) ประเภทของความผิด

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีการแบ่งประเภทความผิดอาญาไว้อย่างมีเอกลักษณ์และเป็นระบบเรียกว่า การแบ่งประเภทความผิดอาญาแบบไตรภาค (Tripartite Classification) โดยแบ่งประเภทความผิดออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน ดังนี้

- 1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Les crimes)
- 2) ความผิดมัชฌิมโทษ (Les delits)

²ณรงค์ ใจหาญและคณะ ข (2554). การจัดกลุ่มความผิดและโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย. หน้า 9.

3) ความผิดลหุโทษ (Les contraventions)³

การกำหนดความผิดและโทษเป็นสามกลุ่มนี้ มีแนวคิดมาจากลักษณะความผิดว่าเป็นความผิดต่อรัฐหรือเป็นความผิดต่อปัจเจกชน และการกำหนดกลุ่มความผิดและโทษดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการลงโทษ กล่าวคือ ในความผิดต่อรัฐรูปแบบการลงโทษจะเน้นไปที่วัตถุประสงค์ในทางข่มขู่ยับยั้งเพื่อเป็นตัวอย่างมิให้มีการเลียนแบบกระทำความผิดอีก ในขณะที่ความผิดต่อปัจเจกชนรูปแบบการลงโทษจะเน้นวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปรับปรุง ส่วนความผิดลหุโทษเป็นอีกรูปแบบความผิดหนึ่งที่มีความรุนแรงของความผิดน้อย ดังนั้น โทษที่จะลงจึงต้องเป็นโทษที่ไม่รุนแรง จึงเป็นโทษที่กระทบกระเทือนถึงสิทธิในทรัพย์สิน เช่น โทษปรับเป็นต้น

(2) รูปแบบของโทษทางอาญา

ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมีการแบ่งประเภทของโทษทางอาญาออกเป็นหลายลักษณะโดยไม่ได้พิจารณาเฉพาะแต่การกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ได้พิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้การลงโทษเหมาะสมกับพฤติกรรมและลักษณะของผู้กระทำความผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ โดยรูปแบบของโทษทางอาญาอาจแบ่งได้ 3 ลักษณะ ดังนี้⁴

1) โทษอาญาหลัก (Les peines principales)

โทษอาญาหลักเป็นโทษที่กำหนดไว้ในแต่ละฐานความผิดและศาลใช้โทษอาญาหลักนี้พิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด ในแต่ละกลุ่มความผิดก็ล้วนมีโทษหลักทั้งสิ้น เช่น โทษจำคุกเป็นโทษหลักของกลุ่มความผิดอาญารุนแรงหรือความผิดอุกฉุกโทษ โทษจำคุกและโทษปรับตั้งแต่ 3,750 ยูโร เป็นโทษอาญาหลักในความผิดอาญาชั้นกลาง และโทษปรับเป็นโทษอาญาหลักในความผิดลหุโทษ

2) โทษอาญาทางเลือก (Les peines alternatives)

โทษอาญาทางเลือกถูกนำมาใช้เมื่อศาลเห็นสมควรว่าจำเลยไม่ควรได้รับโทษหลัก ศาลอาจนำโทษทางเลือกมาใช้แทนโทษหลักได้ เช่น ในความผิดอาญาโทษชั้นกลางที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิด หากศาลเห็นว่าจำเลยไม่ควรได้รับโทษจำคุก ศาลอาจพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและใช้โทษทางเลือกแทน เช่น โทษการทำงานบริการสาธารณะมาใช้แทนการจำคุก

3) โทษอาญาเสริม (Les peines complementaires)

³ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 6.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 16-17.

โทษอาญาเสริมมีอยู่ทุกกลุ่มประเภทความผิด โทษอาญาเสริมแท้จริงแล้วคือ วิธีการเพื่อความปลอดภัย กล่าวคือ ลักษณะของโทษอาญาเสริมเป็นการป้องกันความเสียหายที่อาจมีขึ้นในอนาคตตามกฎหมายฝรั่งเศสให้นิยามว่าโทษอาญาเสริมประกอบด้วย การจำกัดสิทธิของจำเลย การกำหนดหน้าที่ให้จำเลยกระทำ การริบทรัพย์สิน การปิดสถานที่ การโฆษณาคำพิพากษา

(2.1) ความผิดอุกฤษฏ์โทษ

1. โทษหลักสำหรับความผิดอุกฤษฏ์ (Les crimes)

ความผิดอุกฤษฏ์โทษ หมายถึง ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกหรือกักขังตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ใช้กับผู้กระทำความผิดอาญารุนแรง

ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-1 ได้บัญญัติเกี่ยวกับโทษสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษไว้ ดังนี้

- 1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- 2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- 3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- 4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

โทษจำคุกนั้นเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษทั่วไป ส่วนโทษกักขังนั้นเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษทางการเมือง

นอกจากนี้ เมื่อศาลลงโทษจำคุกหรือกักขังในความผิดอุกฤษฏ์โทษแล้ว ศาลอาจลงโทษปรับ หรือโทษอาญาเสริมอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-10 ด้วยก็ได้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-2 บัญญัติว่า แม้ศาลจะลงโทษจำคุกและกักขังสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษแล้ว ก็ไม่ห้ามในการที่จะลงโทษปรับหรือโทษเสริมอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-10

ความผิดอุกฤษฏ์โทษเป็นความผิดที่มีลักษณะการกระทำที่ร้ายแรง ดังนั้นจึงไม่มีโทษทางเลือกหรือโทษแทนที่โทษหลักของความผิดประเภทนี้ได้ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส กำหนดให้โทษเสริมสามารถนำมาใช้กับทุกกลุ่มความผิดดังนั้นจึงสามารถลงโทษเสริมแก่ผู้กระทำความผิดได้แม้จะได้ลงโทษหลักแล้วก็ตาม

2. โทษเสริมสำหรับความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Les peines complémentaires)

⁵ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 7.

สำหรับโทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-10 นั้น เป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดา คือ

- 1) การห้าม การริบ การลบล้าง หรือการถอนสิทธิ
- 2) คำสั่งให้รักษาพยาบาลหรือการกำหนดหน้าที่ให้กระทำ
- 3) คำสั่งห้ามเคลื่อนย้ายหรือการริบวัตถุ สิ่งของ
- 4) การปิดสถานประกอบการ
- 5) การให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยของศาล หรือเผยแพร่โดยสื่อหนังสือพิมพ์หรือวิธีการสื่อสารวิทยุโทรทัศน์⁶

(2.2) ความผิดซ้ำซ้อนโทษ (Les delits)

การแบ่งประเภทความผิดที่จัดอยู่ในกลุ่มความผิดซ้ำซ้อนโทษในกฎหมายฝรั่งเศสนั้น เป็นภาพสะท้อนความผสมผสานและความหลากหลายของแนวคิดและทฤษฎีการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ของการข่มขู่ยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrence) การฟื้นฟูแก้ไข (Rehabilitation) และการกลับคืนเข้าสู่สังคมของผู้กระทำความผิด โทษที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำซ้อนโทษนั้นใช้ชื่อว่า Les peines correctionnelles ซึ่งมีความหมายของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อกลับคืนเข้าสู่สังคมหรืออาจเปรียบเทียบกับคำภาษาอังกฤษว่า Reformative punishment ดังนั้นการกำหนดโทษและลำดับชั้นของโทษที่ใช้สำหรับความผิดซ้ำซ้อนโทษจึงมีความหลากหลายและแทนกันได้⁷

ความผิดซ้ำซ้อนโทษ หมายถึง ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ใช้ลงโทษกับผู้กระทำความผิดอาญาชั้นกลาง ประเภทของโทษที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำซ้อนโทษนั้น มาตรา 131-3 แห่งประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้บัญญัติเกี่ยวกับโทษสำหรับความผิดซ้ำซ้อนโทษไว้ว่า เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดซ้ำซ้อนโทษต้องรับโทษ ดังนี้

1. โทษหลักสำหรับความผิดซ้ำซ้อนโทษ
 - 1) โทษจำคุก (L'emprisonment)
 - 2) โทษปรับ (L'amende)

โทษปรับถือเป็นโทษหลักประเภทหนึ่งที่สามารถใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดออกฤทธิ์โทษและความผิดซ้ำซ้อนโทษที่เป็นบุคคลธรรมดาได้ โดยโทษปรับอาจใช้เป็นโทษแทนโทษจำคุก

⁶แหล่งเดิม. หน้า 9-10.

⁷แหล่งเดิม. หน้า 11.

ได้ในกรณีที่ความผิดที่กระทำเป็นความผิดเล็กน้อย การลงโทษจำคุกระยะสั้นจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ดังนั้นโทษปรับจึงเป็นโทษทางเลือกประเภทหนึ่งแทนโทษจำคุก⁸

2. โทษทางเลือกสำหรับความผิดมิชฌิมโทษ (Les peines correctionnelles alternatives)

โทษทางเลือก (Les peines alternatives) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าโทษแทนที่ (Les peines complémentaires) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ลงโทษแทนโทษจำคุกระยะสั้น การใช้โทษทางเลือกเป็นโทษแทนที่โทษหลักนั้น โทษทางเลือกสำหรับความผิดมิชฌิมโทษ มีดังนี้

- 1) โทษปรับรายวัน (Le jour-amende)
- 2) โทษให้ทำงานบริการสาธารณะ (Le travail d'intérêt general)
- 3) โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-6

การใช้โทษทางเลือกเป็นโทษแทนที่โทษหลักนั้นมีความหมายว่าศาลจะลงโทษหลักพร้อมกับโทษทางเลือกไม่ได้ กล่าวคือศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับพร้อมกับลงโทษทางเลือกไปพร้อมกันไม่ได้¹⁰

โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิด ประมวลกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา 131-6 ได้บัญญัติโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดไว้ 11 ประการ ดังนี้¹¹

- (1) การพักใบอนุญาตขับขี่เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (2) การห้ามขับขี่ยานพาหนะบางประเภท เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (3) การยกเลิกใบอนุญาตขับขี่และห้ามร้องขอให้ออกใบอนุญาตขับขี่ฉบับใหม่ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (4) การริบยานพาหนะหนึ่งหรือหลายรายการของผู้กระทำความผิด
- (5) การห้ามเคลื่อนที่ยานพาหนะหนึ่งหรือหลายรายการของผู้กระทำความผิดเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี
- (6) การห้ามยึดถือหรือพกพาอาวุธซึ่งต้องได้รับอนุญาต เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี
- (7) การริบอาวุธหนึ่งหรือหลายรายการของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในครอบครองของผู้ถูกลงโทษ

⁸ณรงค์ ใจหาญและคณะ ก .เล่มเดิม. หน้า 157.

⁹อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม หน้า 12.

¹⁰แหล่งเดิม. หน้า 17-18.

¹¹อุทัย อาทิวา .เล่มเดิม. หน้า 20-21.

(8) การถอนใบอนุญาตล่าสัตว์กับการห้ามร้องขอใบอนุญาตล่าสัตว์ฉบับใหม่ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี

(9) การห้ามส่งจ่ายเช็คเพื่อการอื่นนอกเหนือจากเช็คที่อนุญาตให้ถอนเงินโดยผู้สั่งจ่าย ซึ่งเป็นผู้จ่าย หรือเช็คที่ได้รับการรับรองและแสดงบัตรจ่ายเงินของธนาคาร

(10) การริบสิ่งของที่มีไว้หรือมีความมุ่งหมายที่จะใช้กระทำความผิดหรือสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด อย่่างไรก็ตามการริบสิ่งของดังกล่าวไม่อาจกระทำได้อหากเป็นความผิด มัชฌิมโทษเกี่ยวกับการพิมพ์

(11) การห้ามประกอบกิจกรรมทางวิชาชีพหรือสังคม เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี

3. โทษเสริมสำหรับความผิดมัชฌิมโทษ¹²

สำหรับโทษเสริมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 131-10 มีดังนี้

- 1) การห้าม การริบ การลบล้างหรือการถอนสิทธิ
- 2) คำสั่งให้รักษาพยาบาล หรือการกำหนดหน้าที่ให้กระทำ
- 3) ห้ามเคลื่อนย้ายหรือริบวัตถุสิ่งของ
- 4) ปิดสถานประกอบการ
- 5) ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยของศาลหรือเผยแพร่โดยสื่อหนังสือพิมพ์หรือวิธีการ

สื่อสารทางวิทยุโทรทัศน์

โทษอาญาเสริมนี้เป็นโทษที่ศาลสามารถกำหนดได้ในทุกกลุ่มความผิด แม้ศาลจะลงโทษหลักหรือโทษทางเลือกแล้ว ศาลก็อาจลงโทษเสริมไปพร้อมกับโทษหลักหรือโทษทางเลือกนั้นได้

(2.3) ความผิดลหุโทษ (Penalties for petty offences)

ความผิดลหุโทษ หมายถึง ความผิดอาญาที่มีโทษปรับ หรือโทษจำคุกตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น การจับขี้จักรยานยนต์โดยไม่สวมหมวกนิรภัย หรือการฝ่าฝืนกฎจราจร เป็นต้น

ความผิดลหุโทษตามกฎหมายฝรั่งเศสกำหนดขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความมีวินัยของส่วนรวมหรือเพื่อสนับสนุนการปราบปรามที่รวดเร็วที่สุดและรักษาความมั่นคงของการบริหารราชการที่ดีของประเทศดังที่ Ortolan กล่าวไว้ว่าความผิดลหุโทษไม่ใช่เรื่องของการปราบปรามการละเมิดโดยตรงที่กระทบต่อสิทธิของผู้อื่น แต่เป็นเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยเกี่ยวกับความประพฤติประจำวันของผู้ใช้บริการสาธารณะ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษสถานเบา

¹²แหล่งเดิม.หน้า 21.

และไม่นำไปสู่การดำเนินของศีลธรรม หากผู้กระทำความผิดใส่ใจและปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางราชการที่วางไว้สำหรับการอยู่ร่วมกันของสังคม ก็จะไม่ถูกลงโทษ¹³

ความผิดลหุโทษเป็นความผิดเล็กน้อย มีลักษณะสำคัญคือเป็นความผิดที่ไม่ต้องการเจตนา บุคคลผู้กระทำความผิดลหุโทษอาจจะต้องรับผิดแม้ไม่มีเจตนา ดังนั้นเพื่อให้โทษสอดคล้องกับลักษณะความไม่รุนแรงของความผิดกฎหมายฝรั่งเศสจึงไม่มีการจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดลหุโทษไว้¹⁴ เช่น การไม่ติดป้ายต่ออายุทะเบียนรถยนต์ เป็นต้น

1. โทษหลักสำหรับความผิดลหุโทษ

โทษหลักของความผิดอาญาลหุโทษคือโทษปรับและโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมาตรา 131-14

1) โทษปรับ สำหรับโทษปรับได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-13 ซึ่งได้กำหนดจำนวนเงินค่าปรับของโทษปรับตามลำดับชั้น โดยแบ่งเป็น 5 ลำดับคือ

- (1) ปรับไม่เกิน 38 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ 1
- (2) ปรับไม่เกิน 150 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่สอง
- (3) ปรับไม่เกิน 450 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่สาม
- (4) ปรับไม่เกิน 750 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่สี่
- (5) ปรับไม่เกิน 1500 ยูโร สำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ห้า

2) โทษที่ห้ามหรือจำกัดสิทธิบางประการ มาตรา 131-14 บัญญัติว่าสำหรับความผิดลหุโทษชั้นที่ห้านั้นศาลอาจลงโทษที่ห้ามหรือจำกัดสิทธิอีกด้วยดังต่อไปนี้¹⁵

- (1) การพักใบอนุญาตขับขี่ ที่มีกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีการพักใบอนุญาตขับขี่ดังกล่าวอาจถูกจำกัดสำหรับการขับขี่ยานพาหนะที่มีไซอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพ
- (2) การห้ามเคลื่อนที่ยานพาหนะของผู้ต้องโทษคันหนึ่งหรือหลายคันเป็นระยะเวลาไม่เกินหกเดือน
- (3) การริบอาวุธชิ้นหนึ่งชิ้นใดหรือหลายชิ้นซึ่งผู้ต้องโทษเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้มีอำนาจใช้
- (4) การถอนใบอนุญาตล่าสัตว์พร้อมทั้งการห้ามร้องขอให้ออกใบอนุญาตล่าสัตว์ใหม่ในระหว่างระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี

¹³แหล่งเดิม. หน้า 22.

¹⁴ณรงค์ ใจหาญและคณะ ข. เล่มเดิม. หน้า 16.

¹⁵อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 25.

(5) การห้ามส่งจ่ายเช็คมีกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีเว้นแต่เป็นการส่งจ่ายเช็คเพื่อถอนเงินในบัญชีจากธนาคาร หรือเป็นเช็คที่ได้รับการรับรองและใช้เป็นบัตรชำระเงิน

(6) การริบสิ่งของซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ในการกระทำความผิด หรือสิ่งของซึ่งได้มาจากการกระทำความผิด

มาตรา 131-16 ในกรณีที่ถูกลงโทษความผิดลหุโทษใด หากปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลธรรมดา อาจจะถูกลงโทษเสริมดังต่อไปนี้เป็นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้¹⁶

2. โทษเสริมสำหรับความผิดลหุโทษ

1) การพักใบอนุญาตขับขี่ มีกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีการพักใบอนุญาตขับขี่อาจถูกจำกัดสำหรับการขับขี่ยานพาหนะซึ่งมีไซ้แอนเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเว้นแต่กฎหมายกระทรวงไม่มีข้อจำกัดเช่นนั้น

2) ห้ามยึดหรือพักพาอาวุธซึ่งต้องได้รับอนุญาตเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี

3) ริบอาวุธอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างซึ่งผู้ต้องโทษเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้มีอำนาจใช้

4) การถอนใบอนุญาตล่าสัตว์พร้อมทั้งการห้ามร้องขอให้ออกใบอนุญาตใหม่ในระหว่างระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี

5) การริบสิ่งของซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ในการกระทำความผิดหรือสิ่งของซึ่งได้มาจากการกระทำความผิด

6) การห้ามขับขี่ยานยนต์ทางบกบางประเภท รวมทั้งยานยนต์ทางบกซึ่งไม่ต้องมีใบอนุญาตขับขี่ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี

7) หน้าที่ที่จะต้องแจ้งเข้ารับการอบรมเพื่อความสำนึกถึงความปลอดภัยบนทางหลวงจนสำเร็จหลักสูตรด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง

ทั้งนี้ เมื่อศาลลงโทษเสริมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังกล่าวข้างต้นประการหนึ่งประการใดแล้ว ศาลจะลงโทษเสริมอย่างเดียวโดยไม่ลงโทษหลักก็ได้

จะเห็นได้ว่า โทษในความผิดอุกฤษฏ์โทษ ศาลต้องกำหนดโทษหลักแก่ผู้กระทำความผิดและอาจมีการกำหนดโทษเสริมควบคู่ไปด้วยหรือไม่ก็ได้ โดยในความผิดอุกฤษฏ์โทษกฎหมายจะไม่ให้ศาลใช้โทษทางเลือก ทั้งนี้เพราะความผิดอุกฤษฏ์โทษนี้เป็นการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงกระทบต่อความปลอดภัยของสังคมอย่างมาก ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงควรใช้โทษที่มีระดับความรุนแรงเพียงพอที่จะให้มีผลเป็นข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลใน

¹⁶แหล่งเดิม.หน้า 26.

สังคมให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายส่วนโทษทางเลือกนั้น ไม่อาจนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดในลักษณะอุกอาจและร้ายแรง ในการลงโทษทางเลือกแทนโทษหลักนั้น ศาลต้องคำนึงถึงหลักการลงโทษที่เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

3.1.3 แนวคิดของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

การกำหนดโทษในประเทศฝรั่งเศสนั้นได้พัฒนามาจากการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้สาสมกับการกระทำที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้นซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ยับยั้งข่มขู่มิให้ประชาชนกระทำความผิด รวมทั้งการกักขังผู้กระทำความผิดออกจากสังคมในระยะเวลาที่เหมาะสม แต่ปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เปลี่ยนไปในทิศทางเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่ได้กล่าวไว้ว่า “การลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพนั้นยอมรับได้ไม่ใช่เพียงเพื่อการป้องกันสังคมและเพื่อการลงโทษผู้ถูกศาลพิพากษา แต่ยังเป็นไปเพื่อการปรับปรุงแก้ไขบุคคลเหล่านี้และเตรียมการให้พวกเขาสำหรับการกลับเข้าสู่สังคม” หลักการของตุลาการรัฐธรรมนูญฝรั่งเศสที่วางไว้นี้สะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยอมรับนับถือในประเทศฝรั่งเศสเป็นอย่างดี กล่าวคือ การป้องกันสังคม การลงโทษคนกระทำความผิด และการปรับปรุงแก้ไขและการเตรียมการให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม¹⁷ เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด รูปแบบและระยะเวลาการลงโทษจึงจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงทาง “อัตตวิสัย” (Subjective) ของผู้กระทำความผิดแต่ละคนเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดรูปแบบและระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การลงโทษทางอาญาเกิดความเป็นธรรมและสอดคล้องกับหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แนวทางในการกำหนดโทษของศาลฝรั่งเศสจึงให้ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษทางอาญาไม่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “การลงโทษที่เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิด” (Personnalisation des peines)¹⁸ หมายถึง ศาลกำหนดโทษต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดได้โดยพิจารณาจากสาเหตุทางอัตตวิสัยของผู้กระทำความผิดแต่ละคน แต่อย่างไรก็ตามห้ามมิให้ศาลกำหนดสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งต่อมาเมื่อมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ ฝ่ายนิติบัญญัติไม่ได้กำหนดโทษขั้นต่ำอีกต่อไป

¹⁷ ปกป้อง ศรีสนิท.(2550). การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน. หน้า 34.

¹⁸ ณรงค์ ใจหาญและคณะ ข. เล่มเดิม. หน้า 188.

นอกจากนี้ ในประเทศฝรั่งเศสยังได้ประสบปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ เช่นเดียวกับนานาประเทศ จึงได้มีการรณรงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดทางอาญา โดยเห็นว่ามิใช่หน้าที่ของรัฐเท่านั้นแต่เป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ดังนั้น จึงพยายามคิดค้นหารูปแบบของโทษทางเลือกแทนที่การจำคุกระยะสั้น ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้โดยง่าย ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการลงโทษในประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนไปในทิศทางเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาให้เป็นคนดีไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยจะเห็นได้จากรูปแบบของโทษทางอาญามีหลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โทษประเภทนี้ในการลงโทษแทนที่โทษจำคุกระยะสั้นและเพื่อให้ศาลได้เลือกกำหนดโทษผู้กระทำความผิดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษดังกล่าวและเหมาะสมกับลักษณะการกระทำความผิดแต่ละคดีไป เพื่อให้การลงโทษนั้นมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการช่วยลดปัญหาอาชญากรรมได้ ส่วนการกำหนดโทษจำคุกก็จะใช้กับผู้กระทำความผิดร้ายแรงและมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น เมื่อศาลมีทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้นปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำก็จะลดน้อยลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.4 วัตถุประสงค์ของโทษทางเลือก

โทษทางเลือกมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ลงโทษแทนโทษจำคุกระยะสั้น การใช้โทษทางเลือกเป็นโทษแทนที่โทษหลักนั้น ศาลจะลงโทษหลักพร้อมกับโทษทางเลือกไม่ได้ กล่าวคือศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับพร้อมกับลงโทษทางเลือกไม่ได้ โดยโทษทางเลือกจะบังคับใช้กับโทษที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดมีขมขมิโทษเท่านั้นซึ่งใช้ชื่อว่า Les peines correctionnellesซึ่งมีความหมายของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อกลับคืนเข้าสู่สังคมหรืออาจเปรียบเทียบกับคำภาษาอังกฤษว่า Reformative punishment

โทษทางเลือกหรือโทษแทนที่ (Les peines alternative/Les peines de substitution) จะปรากฏอยู่ในความผิดมีขมขมิโทษโทษทางเลือกหรือโทษแทนที่นี้ (Les peines alternative/Les peines de substitution) จะไม่นำไปใช้ในการผิดออกฤกษ์โทษเนื่องจากการกระทำความผิดที่ร้ายแรงกระทบต่อความปลอดภัยของสังคมอย่างมากจึงจำเป็นต้องใช้โทษที่รุนแรงต่อผู้กระทำความผิดเพื่อให้มีผลเป็นข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลในสังคมให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมาย

จากการศึกษาถึงการลงโทษตามกฎหมายฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่าการลงโทษจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดรวมทั้งการป้องกันสังคมเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสาเหตุของการกระทำความผิดตลอดจนบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดแต่ละรายมากกว่าที่จะลงโทษเพื่อให้สาสมกับความผิดเหมือนแต่ก่อน ทำให้การลงโทษมีความยืดหยุ่นโดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาได้อย่างเต็มที่ในการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งสอดคล้อง

กับหลักการพิจารณาลักษณะของการกระทำความผิดและพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเพื่อใช้ประกอบการลงโทษ

แต่อย่างไรก็ตาม ในการลงโทษเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้ กฎหมายฝรั่งเศสได้บัญญัติให้บังคับใช้โทษทางเลือกในความผิดมิชฌิมโทษหรือในการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในความผิดร้ายแรงยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้โทษที่มีความมุ่งหมายในการปราบปรามอาชญากรรมอยู่บ้าง ลักษณะของโทษจึงเป็นไปเพื่อข่มขู่ยับยั้งหรือตัดโอกาสผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดที่ร้ายแรงนั้นอีก โทษทางเลือกจึงไม่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรือในความผิดอุกฤษฏ์โทษ

3.1.5 รูปแบบของโทษทางเลือก

โทษทางเลือกหรือโทษแทนที่ (Les peines alternative/Les peines de substitution) จะปรากฏอยู่ในความผิดมิชฌิมโทษประเภทเดียว โทษทางเลือกหรือโทษแทนที่นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ลงโทษแทนโทษจำคุกระยะสั้น โดยจะไม่นำไปใช้ในความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดลหุโทษ เนื่องจากการกระทำความผิดที่ร้ายแรงกระทบต่อความปลอดภัยของสังคมอย่างมาก ซึ่งการใช้โทษทางเลือกเป็นโทษแทนที่โทษหลักนั้นมีความหมายว่าศาลจะลงโทษหลักพร้อมกับโทษทางเลือกไม่ได้ กล่าวคือศาลจะลงโทษจำคุกหรือปรับพร้อมกับลงโทษทางเลือกไปพร้อมกันไม่ได้

รูปแบบของโทษทางเลือกมี 3 ประเภทดังนี้

1. โทษปรับรายวัน (Le jour-amende)
2. โทษให้ทำงานบริการสาธารณะ (Le travail d'interet general)
3. โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 131-6

โทษห้ามหรือจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิด ประมวลกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา 131-6 ได้บัญญัติโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดไว้ 11 ประการ ดังนี้

- (1) การพักใบอนุญาตขับขี่เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (2) การห้ามขับจักรยานพาหนะบางประเภท เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (3) การยกเลิกใบอนุญาตขับขี่และห้ามร้องขอให้ออกใบอนุญาตขับขี่ฉบับใหม่ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
- (4) การริบยานพาหนะหนึ่งหรือหลายรายการของผู้กระทำความผิด
- (5) การห้ามเคลื่อนที่ยานพาหนะหนึ่งหรือหลายรายการของผู้กระทำความผิดเป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี
- (6) การห้ามยึดถือหรือพกพาอาวุธซึ่งต้องได้รับอนุญาต เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี

(7) การริบอาวุธหนึ่งหรือหลายรายการของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในครอบครองของผู้ถูกลงโทษ

(8) การถอนใบอนุญาตล่าสัตว์กับการห้ามร้องขอใบอนุญาตล่าสัตว์ฉบับใหม่ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี

(9) การห้ามส่งจ่ายเช็คเพื่อการอื่นนอกเหนือจากเช็คที่อนุญาตให้ถอนเงินโดยผู้ส่งจ่าย ซึ่งเป็นผู้จ่าย หรือเช็คที่ได้รับการรับรองและแสดงบัตรจ่ายเงินของธนาคาร

(10) การริบสิ่งของที่มีไว้หรือมีความมุ่งหมายที่จะใช้กระทำความผิดหรือสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด ใดๆก็ตามการริบสิ่งของดังกล่าวไม่อาจกระทำได้อหากเป็นความผิด มัชฌิมโทษเกี่ยวกับการพิมพ์

(11) การห้ามประกอบกิจกรรมทางวิชาชีพหรือสังคม เป็นระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี

จากการศึกษาโครงสร้างระบบการลงโทษตามกฎหมายฝรั่งเศสแล้วพบว่า กฎหมายฝรั่งเศสมีรูปแบบโทษทางเลือกที่มีส่วนช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหากมีการนำรูปแบบการลงโทษทางเลือกดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการบังคับใช้เป็นโทษทางเลือกในระบบการลงโทษในประเทศไทยซึ่งน่าจะทำให้การลงโทษ สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันมีความเหมาะสมกับการกระทำ และลักษณะผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป ทั้งยังเป็นการช่วยลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำซึ่งเป็น ปัญหาที่จำเป็นที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

3.2 ประเทศอังกฤษ

3.2.1 แนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญา

ประเทศอังกฤษมีแนวคิดและทิศทางในการปฏิบัติที่มองความสัมพันธ์ระหว่าง กระบวนการยุติธรรม สังคม แนวคิดใหม่ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นวงจรเชื่อมโยง สัมพันธ์กันเป็นกระบวนการที่สามารถลดปริมาณคดีอาญาและปกป้องคุ้มครองสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล¹⁹ แนวคิดในการกำหนดโทษของประเทศอังกฤษนั้น ได้พัฒนาการ ตามวัตถุประสงค์การลงโทษซึ่งประกอบด้วยความประสงค์ที่จะลดอาชญากรรม เพื่อป้องกันสังคม เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและสังคมให้ปลอดภัยจาก ผู้ที่เสี่ยงในการก่อให้เกิดการกระทำความผิด โดยมีแนวคิดของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดใน

¹⁹ธานี วรภัทร์.(2550). การบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย. หน้า 25-26.

ชุมชน ซึ่งเป็นการเน้นการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ปรับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด²⁰

สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนจะมีหลักการเป็นพิเศษที่ว่า “ป้องกันดีกว่าเยียวยา” วิธีการแก้ไขผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์ที่มีลักษณะต่อต้านสังคมจะต้องใช้กระบวนการทางสังคมเข้ามาแก้ไขเยียวยา อันจะส่งผลดีต่อการป้องกันการกระทำความผิดจากผู้เยาว์ได้ กระบวนการที่นำผู้เยาว์เข้าสู่ที่คุมขังต้องเป็นหนทางสุดท้ายที่จะนำมาใช้ พยายามที่จะใช้มาตรการให้การศึกษาอบรมหรือการปรับปรุงพฤติกรรมเสียก่อน²¹

3.2.2 หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา

หลักเกณฑ์การลงโทษของศาลในปัจจุบันมีด้วยกันสามฉบับคือ²²

1) Criminal Justice Act 1991 กฎหมายฉบับนี้กำหนดหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาลโดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาว่าโทษร้ายแรงควรได้รับการลงโทษร้ายแรงตามสัดส่วน

2) The Power of Criminal Courts (sentencing) Act 2000 เป็นกฎหมายที่ประมวลมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายอาญาให้อยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน เพื่อให้การบังคับโทษเป็นไปโดยเหมาะสมกับความผิดและผู้กระทำความผิดและในท้ายที่สุดมีการปรับปรุงกระบวนการกำหนดโทษฉบับล่าสุด ซึ่งมีการแก้ไขหลักเกณฑ์การลงโทษและดุลพินิจในการกำหนดโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายสองฉบับ และมีผลใช้ทั่วราชอาณาจักรโดยขยายหลักเกณฑ์บางเรื่องไปใช้กับความผิดในไอแลนด์เหนือและสกอตแลนด์ด้วย

3) The Criminal Justice Act 2003 (CJA2003) ถือเป็นกฎหมายหลักที่มีอยู่ในปัจจุบันในการกำหนดโทษที่มีในอังกฤษ โดยมีแนวทางของการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายหรือที่กระทำความผิดที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง ดังนั้นหากเป็นกรณีดังกล่าวการจำกัดเสรีภาพโดยการกักขังหรือจำคุกจึงต้องเข้มงวดกว่าเดิม

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ขั้นตอนการวินิจฉัยความผิดจะแยกออกจากขั้นตอนการกำหนดโทษโดยเด็ดขาด เนื่องจากมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาที่เรียกกันว่า ระบบกล่าวหา (Accusation System) โดยมีการค้นหาความ

²⁰ จูดีมา ประเสริฐ. (2553). การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ. หน้า 25.

²¹ ธานี วรภัทร์. เล่มเดิม. หน้า 28.

²² พรรณิภา พลศิลป์. (2553). มาตรการเสริมโทษทางอาญา : ศึกษากรณีการให้ทำงานบริการสังคม.

จริงแบบต่อสู้คดีหรือระบบคู่ปรปักษ์ (Adversary System or Fight Theory) กล่าวคือ คู่ความทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงและต่างมีฐานะเท่าเทียมกันในศาล ซึ่งการต่อสู้กันระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่ายนั้นเป็นการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดี โดยแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล ซึ่งศาลจะวางตัวเป็นกลางไม่มีบทบาทมากนักในการค้นหาความจริงในคดี ดังนั้นโอกาสที่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยจะเข้าสู่การพิจารณาและปรากฏในสำนวนคดีนั้นจึงมีอยู่น้อยมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องแยกขั้นตอนการกำหนดโทษออกจากขั้นตอนการวินิจฉัยความผิด เพื่อจะทำให้ศาลไม่ถูกผูกมัดที่จะต้องวางตัวเป็นกลางในระหว่างดำเนินการกำหนดโทษ

นอกจากนี้ยังทำให้ศาลมีอิสระในการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยได้อย่างเต็มที่และสะดวกยิ่งขึ้น โดยศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติไปทำการสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ เช่น ประวัติการกระทำความผิด (Prior Convictions) ประวัติการศึกษา (Education History) ประวัติการทำงาน (Employment History) ประวัติทางครอบครัวและภูมิหลังทางสังคม (Family and Social Background) สภาพทางร่างกายและสภาวะแห่งจิต (Physical and Mental Condition) หรืออาชีพและอุปนิสัย (Occupational Personal Habit) รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโทษ เป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลต่างๆ ศาลจะนำไปใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษจำเลยให้เหมาะสมกับความผิดและตัวจำเลยเป็นรายๆ ไป²³

นโยบายในการกำหนดโทษของอังกฤษพื้นฐานในการกำหนดโทษนั้น ตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญสามประการคือ เสมอภาค เป็นธรรม และยุติธรรม²⁴

หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมในการกำหนดโทษในความผิดที่กระทำในลักษณะเดียวกัน และไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งได้กำหนดไว้ชัดเจนใน Criminal Justice Act 1991 อย่างไรก็ดี ได้มีแนวคิดที่เพิ่มเติมว่าผู้กระทำความผิดบางประเภทอาจได้รับโทษที่มีลักษณะแตกต่างจากผู้กระทำความผิดโดยทั่วไปได้ แม้ว่าได้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน เช่น ผู้กระทำความผิดที่มีจิตผิดปกติ เป็นต้น นอกจากนี้ในความผิดบางลักษณะที่กระทำต่อ ผู้หญิง เด็ก หรือคนพิการ ผู้กระทำความผิดอาจได้รับโทษสูงขึ้นกว่าการกระทำต่อบุคคลโดยทั่วไปได้ ซึ่งมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้ในCriminal Justice Act 2003 (CJA2003) เป็นต้น

ส่วนการลงโทษที่เป็นธรรมนั้น พิจารณาจากการใช้โทษทางอาญาต่อการกระทำความผิดและต่อผู้กระทำความผิด และจำนวนโทษที่กำหนดให้แก่ผู้กระทำความผิดมีอย่างไร ซึ่งศาลจะต้องใช้โทษอย่างเป็นธรรมและกำหนดโทษในทำนองเดียวกันอย่างเป็นแบบแผนเดียวกัน

²³ อุทิศ สุภาพ. เล่มเดิม. หน้า 11.

²⁴ ณรงค์ ใจหาญและคณะ. เล่มเดิม. หน้า 75- 77.

ดังนั้น การลงโทษที่เป็นธรรมและยุติธรรมจึงเป็นหลักการที่สำคัญที่กฎหมายอังกฤษได้นำมาใช้ และนำไปสู่การลงโทษที่ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่ว่าได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด (Proportionate) มีความสม่ำเสมอ (Consistent) มีความเป็นกลางไม่เลือกปฏิบัติ (Improper Discrimination) สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ (Transparent)

การลงโทษที่ยุติธรรมพิจารณาจากความเป็นธรรมของทุกกลุ่มของสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะถือว่ายุติธรรมหรือไม่ อาจแยกได้โดยการลงโทษโดยพื้นฐานของหลักการลงโทษเพื่อทดแทน ซึ่งพิจารณาการลงโทษที่เป็นธรรมโดยพิจารณาจากสัดส่วนที่เป็นธรรมในการที่ผู้กระทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม ซึ่งเป็นคนละพื้นฐานของการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมตามแนวคิดทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุด (Utilitarianism) ซึ่งมีแนวคิดในการลงโทษเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการข่มขู่ (Deterrence) หรือการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) หรือการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม (Incapacitation) ซึ่งทฤษฎีหลังนี้มีความเชื่อว่าบุคคลต้องการความพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังนั้นหากจะใช้มาตรการทางสังคมและการลงโทษเพื่อก่อให้เกิดความสุขแก่ผู้กระทำมากกว่าการก่อให้เกิดอาชญากรรมแล้ว บุคคลนั้นจะไม่กระทำผิด

ดังนั้น การพิจารณาความยุติธรรมในการลงโทษจึงไม่อาจตัดสินได้จากแนวคิดในการลงโทษทั้งสองทฤษฎีได้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ในอังกฤษนั้นได้นำแนวคิดที่เกี่ยวกับทฤษฎีทัศน์ทวิภาษสมัยใหม่ (New Penology) และแนวคิดในเรื่องเสรีภาพในการดำเนินธุรกิจในระบบทุนนิยม ความเป็นปัจเจกชนนิยม ความเชื่อมั่นของสังคมที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม และความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์มาเป็นแนวทางในการพิจารณาถึงแนวทางการกำหนดโทษของอังกฤษประกอบด้วย

สำหรับแนวคิดที่เกี่ยวกับทฤษฎีทัศน์ทวิภาษสมัยใหม่ (New Penology) ซึ่งมีพื้นฐานในการบริหารงานยุติธรรมโดยการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีและสถิติ เพื่อนำมาบริหารจัดการความเสี่ยงของสังคมต่อความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดของกลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมสูง สาระของแนวความคิดนี้เน้นการควบคุมมิให้เกิดความเสี่ยงในการก่ออาชญากรรม และใช้เทคโนโลยีในการควบคุมผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ การแยกผู้กระทำความผิด จึงแยกจากกลุ่มที่มีความเสี่ยงในการก่ออาชญากรรมมากกว่าการแยกประเภทของผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาสาเหตุของการกระทำความผิดเหมือนแนวทางเดิม

ดังนั้น ผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงจึงพิจารณาจากข้อมูลของตัวผู้กระทำความผิด และแนวโน้มในการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งต้องพิจารณาจากประวัติของผู้นั้น การสืบเสาะและ

รายงานของพนักงานคุมประพฤติประกอบกัน ด้วยเหตุนี้การบริหารงานเพื่อควบคุมผู้กระทำ ความผิดจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสี่ยงของบุคคลที่จะกระทำความผิดต่อสังคม และหากผู้ นั้นไม่มีอันตรายต่อสังคมก็สามารถควบคุมผู้นั้นในชุมชนได้ โดยใช้วิธีการทางเทคโนโลยีมาเพื่อบำบัด และใช้มาตรการควบคุมในเรือนจำหรือการควบคุมพฤติกรรมของผู้นั้นมิให้ก่อให้เกิดการกระทำ ความผิดซ้ำขึ้นในสังคม และจะใช้มาตรการควบคุมจนกว่าผู้นั้นจะไม่ก่ออันตรายแก่สังคม

แนวคิดในการลงโทษโดยพิจารณาถึงความเสี่ยงของผู้กระทำความผิดในการก่อให้เกิด อันตรายแก่สังคมนี้ ทำให้ CJA2003กำหนดมาตรการให้ศาลออกคำสั่งหรือใช้มาตรการทางอาญา เพื่อดำเนินการแก่ผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงในการก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคมเพื่อให้ผู้นั้น อยู่ใน ความควบคุมและมีมาตรการอื่น ๆ เพื่อใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ เช่น การ ควบคุมการเดินทางของผู้กระทำความผิดฐานค้าหุนึ่งและเด็กและเน้นการลงโทษจำคุกและกักขัง เป็นหลัก มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่บันทึกประวัติการกระทำความผิดระดับชาติ เพื่อติดตาม ประวัติของผู้ที่เป็นอันตรายและมีแนวโน้มในการกระทำความผิด เป็นต้น ดังนั้น แนวคิดในการ กำหนดโทษของอังกฤษในปัจจุบัน โดยเฉพาะในCJA2003 จึงเน้นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย จากการกระทำ ความที่ร้ายแรงและผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตราย ซึ่งตรงกับแนวคิดในทฤษฎี ธรรมดาประโยชน์สูงสุด (Utilitarianism) ในด้านเน้นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและการ ลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด โดยถือความปลอดภัยของสังคมเป็นหลักและใช้ มาตรการควบคุมประกอบกับการออกคำสั่งเพื่อให้ปรับปรุงพฤติกรรม หรือห้ามกระทำการ บางอย่างที่เป็นอันตราย และเพื่อควบคุมอาชญากรรมมากขึ้น²⁵ โดยเน้นวัตถุประสงค์ของการ ลงโทษตามที่กำหนดไว้ในCJA2003s.142(1) 5 ประการ²⁶ คือ

- 1) ลงโทษผู้กระทำความผิด
- 2) ลดจำนวนอาชญากรรม
- 3) แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
- 4) ป้องกันสังคม
- 5) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

3.2.3 แนวคิดในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ในการพิจารณาของศาลเพื่อให้ได้คนผิดจริง ๆ เท่านั้นมาลงโทษ อันจะยังให้เกิดความ ยุติธรรมและเพื่อนำโทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิดนั้น ๆ ที่สังคมต้องการ ลดสถิติ

²⁵ พรณิกา พลศิลป์. เล่มเดิม. หน้า 53.

²⁶ ณรงค์ ใจหาญและคณะ ก. เล่มเดิม. หน้า 102.

อาชญากรรมได้ ศาลจะกำหนดโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพกับความผิดที่เกิดขึ้น การเลือกใช้โทษที่ถูกต้องเหมาะสมกับความผิดที่กระทำจะเป็นส่วนหนึ่งอันสำคัญในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งในขณะนี้คนในสังคมของอังกฤษยังเชื่อว่าวิธีการลงโทษที่ใช้อยู่ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เช่น บุคคลที่ทำความผิดไม่ได้รับโทษที่สาสมหรือได้รับโทษน้อยเกินไป ยังไม่มีความชัดเจนในการใช้อำนาจศาล ส่วนนี้ทำให้ประชาชนไม่มั่นใจในระบบ เป้าหมายที่สำคัญของรัฐที่พยายามให้เกิดขึ้นในทางปฏิบัติคือการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และการก่อตั้งคณะกรรมการพิจารณา กำหนดโทษ Sentencing Guideline Council โดยมีการใช้ระบบการลงโทษทางเลือก กล่าวคือ การลงโทษโดยสังคมซึ่งเป็นการลงโทษแนวใหม่²⁷

พัฒนาการของการกำหนดโทษตามกฎหมายอังกฤษหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีแนวคิดในการลงโทษตามกฎหมายอังกฤษเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) ผู้กระทำความผิดจึงต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ดังนั้นจึงมีมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎหมายในเรื่องการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน (Community Punishment) เพื่อนำเข้ามาใช้เป็นทางเลือกในการหลีกเลี่ยงไม่ลงโทษจำคุกหรือกักขัง และมีการพัฒนากระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962²⁸ การลงโทษในชุมชนเป็นการลงโทษที่มีใช้อยู่ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปรับพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด ซึ่งแต่เดิมการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชนบำบัดนี้ จะปรากฏอยู่ในรูปแบบของการใช้คำสั่งคุมประพฤติ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนจากคำสั่งคุมประพฤติ มาเป็น “คำสั่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยชุมชน” (community rehabilitation order)²⁹

3.2.4 รูปแบบของโทษทางเลือก

รูปแบบของโทษตามCJA1991, PCC(S) A2000 และ Criminal Justice and Court Service Act 1991 และ The Criminal Justice Act 2003 (CJA2003) มีลักษณะเป็นโทษทางเลือกที่มีผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน แต่สำหรับ The Criminal Justice Act 2003 (CJA2003) จะเน้นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ร้ายแรงและผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายมากขึ้น

1. รูปแบบของโทษทางเลือกตาม CJA1991, PCC(S) A2000 และ Criminal Justice and Court Service Act 1991

²⁷ธานี วรภัทร์. เล่มเดิม. หน้า 29.

²⁸พรณิภา พลศิลป์. เล่มเดิม. หน้า 54.

²⁹ฐิติมา ประเสริฐ.(2553). การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ. หน้า 25.

รูปแบบของโทษตาม CJA1991, PCC(S) A2000 และ Criminal Justice and Court Service Act 1991 นั้นมีหลากหลายประเภท ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงโทษที่มีลักษณะเป็นโทษทางเลือกที่มีผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังต่อไปนี้

1) การควบคุมและสั่งให้ฝึกอบรม (Detention and training order)

เป็นมาตรการในการกักขังผู้กระทำความผิดที่มีอายุระหว่าง 12- 17 ปี ซึ่งได้กระทำความผิดที่อาจลงโทษจำคุกได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรการนี้ผู้ต้องคำพิพากษาต้องถูกกักขังในสถานที่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนด เป็นเวลาครึ่งหนึ่งของระยะเวลาในคำพิพากษาและในครึ่งหลังผู้นั้นจะต้องอยู่ภายใต้การแนะนำในด้านการคุมประพฤติ โดยมีหลักเกณฑ์ในการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดกระทำความผิดที่มีโทษจำคุก แต่ไม่มีความจำเป็นต้องนำไปจำคุกในเรือนจำ

2) การควบคุมภายใต้ PCC(S)A 2000, s. 91

การควบคุมภายใต้ PCC(S)A 2000, s. 91 นี้ใช้กับเด็กที่มีอายุระหว่าง 10 -17 ปี ซึ่งได้กระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 14 ปีหรือโทษหนักกว่านั้น ยกเว้นความผิดฐานฆ่าคน การคุมขังในกรณีนี้เป็นการขังในสถานที่ที่ Home Office กำหนด ซึ่งอาจเป็นสถานที่คุมขังในที่ราชการส่วนท้องถิ่นดูแลหรือคุมขังในบ้านของผู้ถูกคุมขังเองและผู้ถูกคุมขังจะต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่กำหนดเช่นเดียวกับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษจำคุก

3) คำสั่งให้ฟื้นฟูในชุมชน (Community Rehabilitation Order)

เป็นมาตรการที่ผู้ได้รับคำสั่งต้องอยู่ภายใต้คำแนะนำของเจ้าพนักงานคุมประพฤติภายในเวลาที่ศาลกำหนด เช่น การกำหนดเรื่องสถานที่อยู่ การต้องไปบำบัดรักษา โดยมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือนแต่ไม่เกินสามปี ใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป และใช้ได้กับความผิดทุกประเภท ยกเว้นความผิดที่มีโทษกำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย หรือไม่สามารถลงโทษจำคุกได้ตามที่กำหนดไว้ใน PCC(S)A 2000 มาตรา 109-111

การที่จะใช้มาตรการนี้ผู้กระทำความผิดต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ และเป็นมาตรการที่เหมาะสมในพื้นที่ผู้กระทำความผิด อีกทั้งเป็นการป้องกันสังคมไม่ให้ต้องเสียหายจากผู้กระทำความผิดนั้น ทั้งนี้ศาลต้องพิจารณาความเหมาะสมในการใช้มาตรการนี้จากรายงานสืบเสาะและพิจารณาโดยเปิดเผยในศาล การปฏิบัติตามมาตรการนี้ พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ดูแลในการบังคับให้เป็นไปตามคำสั่ง และมีเงื่อนไขให้ศาลสั่งไว้ในคำสั่งลงโทษในชุมชน 5 ประการคือ กำหนดที่อยู่ กำหนดให้ต้องกระทำกรอย่างใดตามที่กำหนด ให้เข้ามารายงานตัวที่สำนักงานคุมประพฤติ ให้เข้าบำบัดรักษาทางจิต และให้เข้าบำบัดรักษาแอลกอฮอล์

4) คำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชน (Community Punishment Order)

มาตรการนี้นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ซึ่งได้กระทำความผิดที่สามารถลงโทษจำคุกทุกคดี ยกเว้นความผิดที่กำหนดโทษไว้แน่นอนตามกฎหมายและไม่เข้าเงื่อนไขมาตรา 109-111 ของ PCC(S)A 2000 ในกรณีที่ผู้ต้องหาฝ่าฝืนคำสั่งให้ลงโทษชุมชนอาจถูกปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรืออาจให้ทำงานสาธารณะอย่างอื่น หรือรับโทษจำคุกในความผิดที่ได้กระทำความผิดระหว่างที่ทำงานบริการสาธารณะเพื่อชุมชนนั้น

5) คำสั่งให้ฟื้นฟูและลงโทษโดยชุมชน (Community Punishment and Rehabilitation Order) มาตรา 35 ของ PCC(S)A 2000 ให้ผู้ที่ได้รับคำสั่งจะต้องอยู่ในควบคุมของเจ้าพนักงานคุมประพฤติและจะต้องทำงานบริการสาธารณะในชุมชน คำสั่งนี้ศาลนำมาใช้กับความผิดที่มีโทษจำคุก ยกเว้นความผิดที่มีโทษกำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมายและไม่เข้าองค์ประกอบตามมาตรา 109-111 ของ PCC(S)A 2000 คำสั่งนี้ศาลอาจสั่งให้มีการคุมประพฤติได้ 12 เดือน แต่ไม่เกิน 3 ปี และสั่งให้ทำงานสาธารณะในชุมชนได้ตั้งแต่ 40 ชั่วโมง แต่ไม่เกิน 100 ชั่วโมง ผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งศาลมีโทษปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรืออาจถูกลงโทษจำคุกหากกระทำความผิดซ้ำในระหว่างที่ถูกคุมประพฤติ

6) คำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (Curfew order)

เป็นคำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในสถานที่ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะในคำสั่ง เช่น ในบ้านของผู้ต้องหาเอง ภายในระยะเวลาที่กำหนด คำสั่งนี้ศาลมีคำสั่งได้ทุกความผิด ยกเว้นความผิดที่กำหนดโทษไว้แน่นอนตามกฎหมาย หรือเป็นคดีที่ไม่เข้าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 109-111 ของ PCC(S)A 2000 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่นี้อาจใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ควบคุมได้ ผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ จะต้องถูกปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรือให้ทำงานบริการสังคม แต่ถ้าผู้ต้องหาอายุต่ำกว่า 16 ปี อาจสั่งให้เข้าไปอยู่ในศูนย์ฝึกได้

7) คำสั่งให้บำบัดรักษาและให้ตรวจยาเสพติด (Drug treatment and testing order)

ผู้ที่ได้รับคำสั่งนี้จะต้องเข้าบำบัดรักษาและให้ตรวจยาเสพติดในร่างกายและจะต้องอยู่ในควบคุมของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งได้ทุกความผิด ยกเว้นความผิดที่มีโทษกำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมายหรือไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 109-111 แห่ง PCC(S)A 2000 โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งนี้ต้องมีอายุ 16 ปีขึ้นไปและต้องสมัครใจเข้ารับการรักษาด้วย ศาลจะออกคำสั่งให้การรักษาได้เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน แต่ไม่เกิน 3 ปี

ในกรณีที่ผู้ต้องหาได้รับคำสั่งฝ่าฝืน ต้องถูกปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรืออาจถูกลงโทษจำคุกในกรณีที่กระทำความผิดจนได้รับโทษจำคุกระหว่างการบำบัด

8) คำสั่งให้ปฏิบัติตามแผนคุมประพฤติ (Action plan order)

ศาลมีอำนาจออกคำสั่งนี้กับความผิดทุกประเภท ยกเว้นความผิดที่มีโทษกำหนดไว้แน่นอนตามกฎหมาย และใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุ 10- 17 ปี ผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งต้องโทษปรับไม่เกิน 1,000 ปอนด์ หรืออาจถูกสั่งห้ามออกนอกสถานที่หรือเข้าฝึกในศูนย์ฝึกหรือเข้าร่วมกิจกรรมอื่นตามที่ศาลกำหนดหรือถูกลงโทษจำคุกตามความผิดที่กระทำ

2. รูปแบบของโทษตาม Criminal Justice Act 2003(CJA2003)

โทษตาม Criminal Justice Act 2003 นั้นมีเงื่อนไขที่นำมาใช้แตกต่างจากเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการควบคุมอาชญากรรมและป้องกันสังคมให้ปลอดภัยและป้องกันผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดซ้ำ ลักษณะของโทษจึงแยกออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้³⁰

(1) โทษจำกัดเสรีภาพให้อยู่ในสถานที่ควบคุมตามกฎหมาย (Custodial sentence) ซึ่งได้แก่ โทษจำคุก(Imprisonment) โทษกักขัง (Detention) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการรอกการลงโทษและการลงโทษจำคุกผ่อนส่งหรือจำคุกสลับสัปดาห์ (Intermittent Custodial) ด้วย

(2) โทษที่ศาลออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในชุมชน (Community Order)ซึ่งศาลมีอำนาจออกคำสั่งแก่ผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไปโดยอาจสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนี้

2.1 สั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าตอบแทน (Unpaid Requirement)

2.2 สั่งให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด (Activity Requirement)

2.3 สั่งให้เข้าโปรแกรม (Programmer Requirement)

2.4 สั่งห้ามกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด (Prohibited Requirement)

2.5 สั่งห้ามออกนอกสถานที่ (Curfew Requirement)

2.6 สั่งห้ามเข้าสถานที่หรือเขตกำหนด (Exclusion Requirement)

2.7 สั่งให้อยู่ในสถานที่กำหนด (Residence Requirement)

2.8 สั่งให้บำบัดรักษาโรคจิต (Mental Health Treatment)

2.9 สั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด (Drug Rehabilitation Requirement)

2.10 สั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดสุรา (Alcohol Treatment Requirement)

2.11 สั่งให้อยู่ในการคุมประพฤติ (Supervision Requirement)

2.12 สั่งให้เข้าศูนย์ฝึกอบรม กรณีที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี (Attendance Centre Requirement) ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ ห้ามเข้าสถานที่หรือเขตกำหนด ศาลต้องออกคำสั่งให้ใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

³⁰ณรงค์ ใจหาญและคณะ ก. เล่มเดิม. หน้า 78-79.

(3) คำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชนหรือกำหนดเงื่อนไขหลังปล่อยในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ลงโทษจำคุกหรือกักขังไประยะเวลาหนึ่งและจะมีการบังคับโทษนอกเรือนจำ ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติเมื่อเข้าสู่สังคม หรือกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติระหว่างรอการลงโทษเงื่อนไขเหล่านี้กำหนดขึ้นมาเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การฟื้นฟูจิตใจหรือแก้ไขผู้กระทำความผิดบางประเภท หรือป้องกันสังคม เงื่อนไขเหล่านี้มีนิยามและหลักเกณฑ์ ดังนี้

3.1 คำสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าแรง (unpaid work requirement) หมายถึง คำสั่งที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทำงานโดยไม่ได้รับค่าแรง ศาลต้องกำหนดไว้แน่นอนในคำสั่งว่าจะให้ทำงานเป็นจำนวนเท่าใด แต่ต้องไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงและไม่เกิน 300 ชั่วโมง ทั้งนี้ศาลต้องสอบถามความเห็นของเจ้าพนักงานว่าผู้กระทำความผิดควรได้รับการสั่งให้ทำงานโดยไม่จ่ายค่าแรง ผู้ได้รับคำสั่งต้องดำเนินการภายในเวลาไม่เกิน 12 เดือน

3.2 คำสั่งกำหนดให้ให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (activity requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องแสดงตัวต่อบุคคลใดตามที่ศาลกำหนด ณ สถานที่ เวลาตามที่ศาลกำหนด หรือเป็นคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามจำนวนวันที่กำหนด อาจเป็นการกระทำที่เป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายก็ได้

3.3 คำสั่งให้เข้าร่วมในโปรแกรม(program requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมทำกิจกรรม ฝึกฝนร่างกายตามจำนวนวัน เวลา สถานที่ที่กำหนด

3.4 คำสั่งห้ามกระทำการ (prohibited activity requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งห้ามมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในเวลาที่กำหนด

3.5 คำสั่งห้ามออกนอกเคหะสถาน (curfew order requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในสถานที่ที่กำหนดภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมงและไม่เกิน 12 ชั่วโมงใน 1 วัน

3.6 คำสั่งห้ามเข้าเขตกำหนด (exclusion requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งห้ามผู้กระทำความผิดเข้าไปในสถานที่หรือพื้นที่ที่กำหนดภายในเวลาที่กำหนด

3.7 คำสั่งให้อยู่ในสถานที่ที่กำหนด (residence requirement) หมายถึง เงื่อนไขในการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องอาศัยอยู่ในสถานที่ใดสถานที่หนึ่งที่กำหนดไว้ในคำสั่ง

3.8 คำสั่งให้รักษาบำบัดสภาพจิต (mental health requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้ารับการรักษาบำบัดรักษาทางจิตภายในเวลาที่กำหนด

3.9 สั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด(Drug Rehabilitation Requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้ารับการรักษาเพื่อลดการเสพยาเสพติด ผู้กระทำความผิด

ต้องยอมให้ตรวจร่างกายเพื่อทราบปริมาณของสารเสพติดที่อยู่ในร่างกาย เวลาในการรักษาต้องไม่น้อยกว่า 6 เดือน

3.10 สั่งให้ฟื้นฟูผู้ติดสุรา (Alcohol Treatment Requirement) ผู้กระทำความผิดต้องเข้ารับการรักษาเพื่อบำบัดอาการติดสุรา เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน

3.11 สั่งให้อยู่ในการคุมประพฤติ (Supervision Requirement) หมายถึง คำสั่งที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้ารับคำแนะนำในการฟื้นฟูจิตใจเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายในเวลาที่กำหนด

3.12 ให้เข้าศูนย์ฝึกอบรมในศูนย์ฝึกอบรม (Attendance Centre Requirement) หมายถึง คำสั่งที่ผู้กระทำความผิดต้องเข้าไปฝึกในศูนย์ฝึกอบรมตามจำนวนที่กำหนดในคำสั่งซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 12 ชั่วโมงแต่ไม่เกิน 36 ชั่วโมง

3.13 การใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ เป็นคำสั่งที่ใช้เครื่องติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์เพื่อควบคุมผู้กระทำความผิดภายในเวลาที่กำหนด

จะเห็นได้ว่ารูปแบบของโทษตาม Criminal Justice Act 2003 (CJA2003) ที่มีลักษณะเป็นโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นมีอยู่โทษประเภทที่ 2 คือโทษที่ศาลออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในชุมชน (Community Order) และโทษประเภทที่ 3 คือคำสั่งให้ลงโทษโดยชุมชนหรือกำหนดเงื่อนไขหลังปล่อยในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ลงโทษจำคุกหรือกักขังไประยะเวลาหนึ่งและจะมีการบังคับโทษนอกเรือนจำ ศาลมีอำนาจที่จะกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติเมื่อเข้าสู่สังคม หรือกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติระหว่างรอการลงโทษ เงื่อนไขเหล่านี้กำหนดขึ้นมาเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ การฟื้นฟูจิตใจหรือแก้ไขผู้กระทำความผิดบางประเภท หรือป้องกันสังคม ซึ่งจะเห็นว่าลักษณะของคำสั่งที่เป็นการลงโทษนั้นมีความหลากหลายมาก ทั้งนี้เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการเลือกออกคำสั่งให้ลงโทษได้อย่างเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิดได้มากที่สุด

3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.1 แนวคิดในการกำหนดโทษทางอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกานับเป็นประเทศหลักในกลุ่มกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีกระบวนการกำหนดโทษที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว การกำหนดโทษจำเลยไม่ได้อยู่ในอำนาจของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ หากแต่การกำหนดโทษจำเลยจะดำเนินการอย่างเป็นทางการ

โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนในการกำหนดโทษจำเลยไม่ว่าจะเป็นอัยการ
ทนายความ ผู้เสียหาย เป็นต้น³¹

กำหนดโทษทางอาญาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20

กำหนดโทษจำเลยจะมุ่งไปที่การป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก
ทำให้กฎหมายแต่ละรัฐในขณะนั้น นิยมที่จะกำหนดโทษสำหรับความผิดแต่ละฐานค่อนข้าง
หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่กำหนดโทษมีดุลพินิจอย่างมากในการเลือกลงโทษ

กำหนดโทษทางอาญาในระหว่างปี 1970-1987

แนวคิดในการลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น มีแนวทางปฏิบัติที่ไม่
แตกต่างไปจากเดิมกล่าวคือ การกำหนดโทษจะพิจารณาจากข้อเท็จจริง ต่อไปนี้

1. รายงานก่อนพิพากษา ซึ่งถือเป็นข้อมูลสำคัญที่สุดในการกำหนดโทษจำเลย
กล่าวคือ รายงานก่อนพิพากษาเป็นสิ่งที่ช่วยให้การกำหนดโทษหรือการกำหนดมาตรการ
ปรับปรุงแก้ไขจำเลยเป็นไปอย่างเหมาะสม

2. ข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นกำหนดโทษ

3. ผลกระทบต่อสังคมในอนาคต เป็นการพิจารณาถึงผลดีและผลเสียที่อาจ

เกิดขึ้นภายหลังที่เอาโทษหรือมาตรการอื่นใดมาปฏิบัติต่อจำเลย เช่น หากโทษที่จำเลย
ได้รับเบาเกินไปอาจส่งผลให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจ ในทางตรงกันข้ามหากโทษที่จำเลยได้รับ
นั้นรุนแรงเกินไปย่อมไม่เป็นธรรมแก่จำเลยที่จะต้องได้รับผลร้ายเกินสมควรจากการกระทำของตน

กำหนดโทษทางอาญาในปัจจุบัน

ศาลจะกำหนดโทษโดยคำนึงถึงความเหมาะสม โดยจะไม่ลงโทษรุนแรงเกินความ
จำเป็น โดยศาลจะพิจารณาจากลักษณะของความผิดและพฤติการณ์แห่งคดี ประวัติ ภูมิหลังและ
บุคลิกลักษณะของจำเลย การลงโทษต้องประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย 4 ประการ คือ

1. แสดงให้เห็นถึงความร้ายแรงของความผิด

2. เป็นการวางมาตรการป้องกันอย่างเพียงพอ

3. เป็นการคุ้มครองสาธารณชนจากการกระทำผิดซ้ำอีกในอนาคตของจำเลย

4. เป็นการให้จำเลยมีโอกาสได้รับการการศึกษา หรืออบรมทางวิชาชีพดูแลทางการ

แพทย์อันเป็นการปรับปรุงผู้กระทำผิดด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุด³²

³¹ เกียรติภูมิ แสงศิธร. (2533). *กระบวนการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญา*. หน้า 12.

³² แหล่งเดิม. หน้า 41.

3.3.2 ประเภทของโทษทางอาญา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีรูปแบบของโทษโดยมุ่งเน้นที่การกักตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมโดยให้อยู่ในสถานที่ที่กฎหมายกำหนด ซึ่งจะมีอยู่หลายรูปแบบตามระดับการกระทำความผิด ดังนี้

1. โทษประหารชีวิต

ในกรณีที่มลรัฐใด ยังไม่เคยเลิกโทษประหารชีวิต โทษสูงสุดในกฎหมายของมลรัฐนั้นคือโทษประหารชีวิต ซึ่งวิธีการประหารชีวิตที่ใช้จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละมลรัฐ ดังนี้³³

- (1) การฉีดสารพิษเข้าร่างกาย ซึ่งเป็นวิธีการประหารชีวิตของมลรัฐ Alabama, Arizona, California และ Colorado เป็นต้น
- (2) การใช้กระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นวิธีการประหารชีวิตของมลรัฐ Alabama, Arkansas และ Florida เป็นต้น
- (3) การแขวนคอ ซึ่งเป็นวิธีการประหารชีวิตของมลรัฐ New Hampshire, Washington
- (4) การยิงเป้า ซึ่งเป็นวิธีการประหารชีวิตของมลรัฐ Oklahoma, Utah

2. โทษจำคุก

นอกจากโทษประหารชีวิตเป็นโทษสูงสุดในหลายมลรัฐแล้ว โทษลำดับรองลงมาและเป็นรูปแบบโทษประเภทที่ใช้เป็นหลักในสหรัฐอเมริกา คือโทษจำคุก ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

- 1) โทษจำคุกตลอดชีวิต (Life Imprisonment) โทษจำคุกตลอดชีวิต สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบคือ โทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีโอกาสพักการลงโทษและโทษจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสพักการลงโทษ
- 2) โทษจำคุกแบบมีกำหนดเวลา กำหนดเวลาสูงสุดในการจำคุกแบบมีกำหนดเวลานั้นในแต่ละมลรัฐกำหนดไว้แตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ ปัจจุบันยังมีรูปแบบการลงโทษที่เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบที่ใช้อย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา เรียกว่า โทษระดับกลางเพื่อให้เกิดความสมดุลและได้สัดส่วนในการลงโทษ ซึ่งมีแนวคิดว่าการลงโทษไม่ควรที่จะเบาหรือรุนแรงเกินไป มีการสร้างลำดับชั้นของ

³³ณรงค์ ใจหาญและคณะ ก. หน้า 80-81.

การลงโทษเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย ซึ่งมีผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันเป็นลดผลกระทบในทางเสียของโทษจำคุกในเรือนจำอีกด้วย

3. มาตรการลงโทษระดับกลาง

รูปแบบการลงโทษทางเลือกในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า มาตรการลงโทษระดับกลางมาตรการลงโทษระดับกลางนี้เป็นที่นำมาใช้กันอย่างแพร่หลายใน

หลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา เป็นต้น เป็นรูปแบบหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะที่หลากหลายและแต่ละวิธีมีประสิทธิภาพและระดับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดมากกว่าวิธีการคุมประพฤติแบบปกติที่บังคับใช้มาแต่ในอดีต เมื่อพิจารณาถึงความยุติธรรมแล้วผู้กระทำความผิดควรได้รับโทษที่เพียงพอและเหมาะสมกับพฤติกรรมที่ตนได้กระทำลง แต่บ่อยครั้งมีการกระทำที่รุนแรงต่อผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ไม่สมควรได้รับโทษจำคุก ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้เสนอทางเลือกของการลงโทษอย่างหนึ่งขึ้นมาเรียกว่า “มาตรการลงโทษระดับกลาง” (Intermediate Punishment) ซึ่งเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการจำคุกปกติและการคุมประพฤติ โดยผู้กระทำความผิดจะถูกคุมประพฤติอย่างเข้มงวดกว่าปกติเพราะถือว่ายังมีโทษอยู่ แต่โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะเป็นโทษที่ไม่รุนแรงเหมือนการจำคุก³⁴

1) ที่มาและแนวคิดของมาตรการลงโทษระดับกลาง

การนำเอาโทษจำคุกมาเป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดแทนวิธีการลงโทษที่โหดร้ายทารุณซึ่งเป็นโทษดั้งเดิม โดยหวังว่าการจำคุกในเรือนจำจะเป็นมาตรการลงโทษที่มีมนุษยธรรมและมีประโยชน์แก่ผู้ต้องโทษและสังคมมากกว่าวิธีการลงโทษที่โหดร้ายทารุณ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปความเชื่อมั่นในระบบเรือนจำได้ลดน้อยลงตามลำดับ เนื่องจากได้สังเกตเห็นถึงผลเสียที่เกิดจากการจำคุกมากมายหลายประการ ประกอบกับในระหว่างปี ค.ศ. 2004 ถึง ค.ศ. 2006 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เผชิญกับปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างวิกฤติเป็นเวลานานอันมีสาเหตุเนื่องมาจากหลายมลรัฐมีนโยบายที่เน้นการลงโทษที่รุนแรง (Tough on Crime Approaches) ทั้งมีการกำหนดนโยบายเพิ่มโทษเมื่อกระทำความผิดซ้ำ (Three-strike Law) กล่าวคือ ถ้าจำเลยกระทำความผิดเป็นครั้งที่สอง ครั้งที่สาม ศาลจะเพิ่มโทษสูงขึ้นเรื่อยๆ และมีการยกเลิกการพักการลงโทษ

³⁴ อรนิตย์ บุญยรัตพันธุ์. (2547). เล่มเดิม. หน้า 32.

และเพิ่มอัตราโทษในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือเพิ่มฐานความผิดใหม่ขึ้น (Criminalization) เป็นต้น³⁵

ผลกระทบจากการใช้นโยบาย Tough on Crime ดังกล่าว ก่อให้เกิดผลโดยตรงคือปัญหาความแออัดของเรือนจำ นอกจากนี้ อัตราการกระทำความผิดก็มีได้ลดลงแต่รัฐกลับต้องสูญเสียงบประมาณในการขยายเรือนจำเพิ่มขึ้นอีก นโยบายที่มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดและการขยายเรือนจำ จึงไม่ทำให้สังคมปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมได้ จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการลงโทษให้มีความหลากหลายมากขึ้น ด้วยการผสมผสานนโยบายและเน้นการเพิ่มทางเลือกในการลงโทษแทนการจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรง เพิ่มมาตรการบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพสนับสนุนองค์กรต่างๆ ที่ให้บริการทางสังคม และใช้โทษจำคุกเป็นวิธีสุดท้ายเมื่อการใช้ทางเลือกอื่นจะไม่เกิดความยุติธรรมหรืออาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคม³⁶

นักวิจัยและนักวิชาการได้นำเสนอมาตรการลงโทษระดับกลางขึ้น โดยที่มาตรการลงโทษระดับกลางเป็นมาตรการที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่คำนึงถึงประสิทธิภาพการควบคุมดูแลผู้กระทำความผิด โดยการเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดออกจากคุกหรือเรือนจำ ผู้กระทำความผิดที่ไม่มีนิสัยชั่วร้ายโดยสิ้นดานก็จะได้รับบทลงโทษในระดับความรุนแรงที่เหมาะสมและเพียงพอแก่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดพอๆ กับการจัดการในเรือนจำ อีกทั้งยังเป็นการกระทำความผิดซ้ำได้ด้วย

การบังคับใช้โทษระดับกลางอยู่บนพื้นฐานที่ไม่ต้องการที่กักขังผู้ต้องโทษไว้ในคุกหรือเรือนจำ ฉะนั้นบทลงโทษจึงขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็นของผู้กระทำความผิดแต่ละคน นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบการลงโทษให้ผู้พิพากษาได้เลือกใช้ตามลำดับความรุนแรงเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนมากที่สุด ซึ่งผู้พิพากษจะต้องพิจารณาด้วยว่าจะเลือกใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในระดับความรุนแรงเท่าใดจึงจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมและแก้ไขสาเหตุการกระทำความผิด ซึ่งจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์การลงโทษได้ดีที่สุด³⁷

2) ความหมายของมาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment)

³⁵Warren Roger. (2009). NationalCenter for State Courts (Online). Available:

http://www.sentencingproject.org/detail/news.cfm?news_id=717&id=167_. (2009, อ้างถึงในคล บุญนาค, 2554 หน้า 8)

³⁶คล บุญนาค.เล่มเดิม. หน้า 10- 11.

³⁷อรนิตย์ บุญยรัตพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 34.

การลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) หมายถึง ทางเลือกในการลงโทษที่มีลำดับความต่อเนื่องอยู่ระหว่างการคุมประพฤติแบบเดิมกับการจำคุกที่ใช้กันอยู่เป็นปกติ³⁸

McCarthy and McCarthy ได้ให้ความหมายของคำว่า “การลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment)” หมายถึง ทางเลือกแทนการคุมประพฤติและการจำคุกแบบดั้งเดิมโดยมีการจัดระดับกลางเพื่อใช้กับผู้กระทำความผิดในชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตอบโต้การกระทำ ความผิดได้ดีกว่าการใช้การคุมประพฤติหรือการจำคุกเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น การสอดส่องแบบเข้มงวด การกักขังที่บ้าน การควบคุมด้วยเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ การเข้าค่ายแบบทหาร เป็นต้น เพราะในขณะที่ผู้กระทำความผิดจำนวนหนึ่งอาจใช้วิธีการให้กลับคืนสู่สังคมได้เลยอีกจำนวนหนึ่งไม่ควรถูกปล่อยออกมาสู่สังคม แต่กระนั้นก็ยังต้องมีผู้กระทำความผิดอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องถูกลงโทษที่เบาว่าการจำคุกแต่ต้องหนักกว่าการปรับและการถูกคุมประพฤติปกติ³⁹

การลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) หมายถึง ทางเลือกของการลงโทษ ระหว่างการจำคุกกับการคุมประพฤติที่มีการจัดการลงโทษให้เหมาะสมกับกรณีของอาชญากรรม และผู้กระทำความผิด เป็นวิธีการสำหรับผู้กระทำความผิดที่ใช้กระบวนการสอดส่องดูแลหนักกว่าการคุมประพฤติแต่ยังไม่ถึงขั้นจำคุกเต็มรูปแบบ หากเห็นว่าการคุมประพฤติเบาเกินไปแต่การจำคุกก็ยังไม่จำเป็นหรือรุนแรงเกินไป

3) วัตถุประสงค์ของโทษระดับกลาง

1. เพื่อคุ้มครองสังคมและสนับสนุนความมีประสิทธิภาพและการประหยัดงบประมาณของวิธีการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิดและเรือนจำ
2. เพื่อส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม
3. เพื่ออุดช่องว่างและแก้ไขปัญหาระบบการฟื้นฟูของรัฐ
4. เพื่อนำเสนอความต้องการของชุมชนโดยการขยายมาตรการลงโทษและการบริการสังคมให้แก่ศาลให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนและทำประโยชน์ให้แก่ชุมชน⁴⁰

³⁸ U.S. Department of Justice, “Suevey of Intermediate Sanction”, in *Corrections in the Community*, (Ohio: Anderson Publishing Co., 1997), p. 3. (1997, อ้างถึงใน จิตติมา ประเสริฐ, 2553, หน้า 29).

³⁹ McCarthy, Belinda Rodgers and McCarthy, Bernard J. *Community-Based Correction*, (United States: Wadsworth Publishing company 1997), pp. 3-5. (1997, อ้างถึงใน จิตติมา ประเสริฐ, 2553, หน้า 29).

⁴⁰ ดล บุนนาค. เล่มเดิม. หน้า 33.

3.3.3 รูปแบบของโทษทางเลือก

รูปแบบการลงโทษทางเลือกในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า มาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) ได้นำมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก ซึ่งช่วยลดปัญหาความแออัดในเรือนจำและงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐเป็นอย่างมาก มีรูปแบบและความรุนแรงที่หลากหลายแตกต่างกันไปเพื่อให้การลงโทษเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดมากที่สุดได้แก่

(1) การทำงานบริการสังคม (Community Service)

การทำงานบริการสังคม (Community Service) หมายถึง มาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดแนวใหม่รูปแบบหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก⁴¹ โดยมีแนวคิดพื้นฐานเพื่อให้การลงโทษสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้รับใช้สังคมด้วยการให้ทำงานบริการสังคม ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าได้มีโอกาสจากสังคมโดยการให้ทำงานบริการสังคมแทนที่จะถูกลงโทษจำคุกทำให้สำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำความผิดซึ่งย่อมส่งผลทำให้มีทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และเป็นการให้ผู้กระทำความผิดชดเชยความเสียหายในการกระทำความผิดให้สังคมด้วยการทำงานให้หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เป็นการชดเชยค่าเสียหายเป็นแรงงานมากกว่าการใช้ด้วยตัวเงิน

นอกจากนี้ การทำงานบริการสังคมยังเป็นการชดเชยค่าเสียหายถือเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดต่อความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแล้ว ยังช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้คืนมาซึ่งอัตตมโนทัศน์ (Self-Image) และรู้จักเคารพในบรรทัดฐานของสังคม เคารพสิทธิของผู้อื่น พัฒนาความรู้สึกผิดชอบต่อสังคมด้วย⁴² โดยที่ศาลสามารถกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่มีอายุมากกว่า 16 ปีบริบูรณ์ทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษจำคุก หรือการปล่อยโดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติหรือการพักการลงโทษก็ได้ การใช้มาตรการทำงานบริการสังคมในมลรัฐนิวยอร์ก ศาลสามารถนำมาใช้อย่างมาตรการเดี่ยว (Stand-alone Punishment) ได้ ซึ่งมีสภาพบังคับแตกต่างหากจากคำพิพากษาให้รอลงอาญา หรือคำสั่งคุมประพฤติ

⁴¹ Warren Young, *Community Service Order : the Development and Use of a New Penal Measure* (London : Mavmillian&Co.,Ltd.1979 p. ix.

⁴²ธีรนิษฐ์ ลิ้มปริงยี. (2539). *ความรู้และความคิดเห็นของผู้พิพากษาต่อการทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมประพฤติ*. หน้า 24.

ผู้กระทำความผิด แต่ก่อนจะสั่งใช้มาตรการทำงานบริการสังคมจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำความผิดก่อน⁴³

(2) มาตรการควบคุมสอดส่องแบบเข้มหรือการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation)

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation) เป็นมาตรการที่มีลักษณะของการเพิ่มระดับของความเข้มข้นของการควบคุมสอดส่องดูแลผู้กระทำความผิดให้มากขึ้นไปกว่ามาตรการคุมประพฤติแบบปกติ เป็นวิธีการที่บังคับใช้กับผู้กระทำความผิดโดยเน้นความเข้มงวดกับเสรีภาพของบุคคล เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกและลดการกระทำผิดในอนาคต ทั้งยังเป็นการลดข้อครหาในด้านการควบคุมสอดส่องของมาตรการคุมประพฤติแบบปกติที่บางครั้งไม่เข้มงวดเท่าที่ควรซึ่งไม่เหมาะสมในการควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดบางประเภท⁴⁴

การคุมประพฤติแบบเข้ม (Intensive Supervision Probation) หรือ การควบคุมสอดส่องแบบเข้มหมายถึง การคุมประพฤติที่เน้นการติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด วิธีนี้นำมาใช้กับจำเลยที่โดยปกติแล้วต้องรับโทษในเรือนจำ มักใช้กับผู้กระทำความผิดไม่ร้ายแรง ไม่มีอาการทางจิตหรืออารมณ์ไม่ปกติ หรือกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นการลงโทษที่จำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดที่ต้องถูกติดตามเฝ้าดูทั้งกลางวันและกลางคืนเงื่อนงำที่ศาลมักจะกำหนดเพื่อกำกับดูแลจำเลย ได้แก่ การต้องเข้าพบเจ้าหน้าที่บ่อยมากขึ้น การรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่สามสิบครั้งต่อเดือน การติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) เป็นต้น ในมลรัฐจอร์เจีย แมสซาชูเซต และนิวเจอร์ซีย์ พบว่าได้ผลดีหากใช้ ISP โดยติดตามตรวจสอบ และกำกับดูแลอย่างต่อเนื่อง เช่น สัปดาห์ละ 3-4 ครั้งจะมีผลการกระทำผิดซ้ำได้⁴⁵

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มนี้เป็นรูปแบบที่เน้นการลงโทษ (Punishment) การควบคุมตัวผู้กระทำความผิด สนองตอบต่อวัตถุประสงค์เริ่มแรกของวิธีการนี้คือ ลดสภาวะการฉีกคนสั้นคุก ถือเป็น การลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการไม่ใช้มาตรการกักขังแต่เป็นการปล่อยผู้กระทำความผิดไปอยู่ในชุมชนภายใต้การสอดส่องอย่างเคร่งครัด โดยพยายามที่จะให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มเป็นมาตรการที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ภายใต้การควบคุมสอดส่องอย่างเข้มงวด กล่าวคือ การกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องมารายงานตัว 5 ครั้งภายใน

⁴³ อรศรี อธิกิจ. (2552). มาตรการบริการสังคมกับโทษในคดีอาญา. หน้า 159.

⁴⁴ อรณิษฐ์ บุญรัตพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 44.

⁴⁵ คล บุญนา. เล่มเดิม. หน้า 34.

หนึ่งสัปดาห์ เมื่อเปรียบเทียบการคุมประพฤติแบบปกติแล้วมีเงื่อนไขให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติเดือนละครั้งหรือสองสามเดือนครั้งบ้าง ซึ่งควาถี่ของการรายงานตัวเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะระยะเวลาที่ห่างกันมากนั้นพนักงานคุมประพฤติน้อยกว่าไม่มีโอกาสทราบได้ว่าผู้ถูกคุมประพฤติได้กระทำผิดเงื่อนไขหรือกระทำผิดขึ้นใหม่หรือไม่

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มนี้ไม่สามารถใช้กับผู้กระทำผิดทุกคน โดยเน้นเฉพาะผู้กระทำผิดอาชญากรรมร้ายแรง แต่ผู้นี้ต้องมีประวัติหรือภูมิหลังที่ดี กระทำผิดด้วยความพลั้งพลาดหรืออารมณ์ชั่ววูบ และไม่มีนิสัยเป็นอาชญากร เป็นต้น มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มจึงก่อให้เกิดผลดีในแง่ที่ว่า เสมือนเป็นมาตรการในการลงโทษผู้กระทำผิดแนวใหม่ที่สามารถปรับใช้กับผู้กระทำผิดแต่ละรายอย่างได้ผล ทำให้สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำผิดแต่ละคนได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ⁴⁶

มาตรการคุมประพฤติแบบเข้มนี้เป็นโทษทางเลือกแก่ศาลแทนการลงโทษจำคุก ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของมาตรการลงโทษระดับกลางที่มีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างมาตรการคุมประพฤติแบบปกติและการลงโทษจำคุก โดยมีลักษณะของการเพิ่มระดับความเข้มข้นในการควบคุมสอดส่องผู้กระทำความผิดให้มากขึ้นไปกว่าการคุมประพฤติปกติ โดยเลือกบังคับใช้ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อจำกัดข้อเสียของการควบคุมสอดส่องผู้กระทำความผิดของมาตรการคุมประพฤติปกติที่บางครั้งไม่เข้มงวดเท่าที่ควรซึ่งไม่เหมาะสมแก่การควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดบางประเภทที่เห็นได้ว่ามาตรการคุมประพฤติปกติไม่เพียงพอสำหรับบังคับใช้ให้บรรลุผลได้

(3) การควบคุมตัวในที่พักอาศัย (Home Incarceration/House Arrest)

การควบคุมตัวในที่พักอาศัย (Home Incarceration/House Arrest) เป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำคุก แต่มีคำสั่งให้จำเลยต้องอยู่ภายในที่พักอาศัยในช่วงเวลาที่กำหนด โดยทั่วไปศาลมักใช้วิธีการนี้ร่วมกับมาตรการติดตั้งเครื่อง Electronic Monitoring และศาลมักกำหนดหลักเกณฑ์ให้จำเลยต้องอยู่ในบ้าน 24 ชั่วโมงต่อวัน ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดซึ่งอาจเป็นเวลาหลายสัปดาห์หรือหลายเดือนหากจำเลยจะออกจากบ้านต้องขออนุญาตศาลเมื่อมีเหตุอันควร เช่น ไปทำงาน หรือเจ็บป่วยฉุกเฉิน เป็นต้น⁴⁷

ในสหรัฐอเมริกา House Arrest เกิดจากกฎหมายให้สิทธิผู้ต้องโทษจำคุกในความคิดที่ไม่ร้ายแรงขอต่อศาลเพื่อเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการคุมขังไว้ในที่อยู่อาศัยแทน โดยศาลจะมีคำสั่งกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ผู้นั้นปฏิบัติ จึงถือได้ว่าการคุมขังไว้ในที่อยู่อาศัยเป็นโทษทางอาญาที่ลงแก่

⁴⁶ อرنิตย์ บุญรัตพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 79-80.

⁴⁷ ดล บุญนาค. เล่มเดิม. หน้า 35.

ผู้กระทำความผิด House Arrest ถือเป็นมาตรการลงโทษแนวใหม่ที่ทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานกระทบกระเทือนน้อยกว่าการลงโทษจำคุกในเรือนจำ⁴⁸

นอกจากนี้ House Arrest เป็นมาตรการลงโทษ ซึ่งสหรัฐอเมริกาใช้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง มีความสอดคล้องกับทฤษฎีลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เพราะมาตรการนี้เป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบความสภาพแวดล้อมในเรือนจำซึ่งจะทำลายลักษณะประจำตัวเขาและเป็นการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น โดยยังคงมีมาตรการที่เป็นโทษแก่ผู้กระทำความผิดอยู่ มิใช่มาตรการที่ปราศจากผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดเลย

(4) มาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring)

House Arrest with Electronic Monitoring คือ การคุมขังหรือจำกัดบริเวณผู้ต้องโทษในความผิดไม่ร้ายแรงไว้ในสถานที่ซึ่งไม่ใช่เรือนจำ โดยผู้ต้องโทษมีเสรีภาพ ในการดำเนินชีวิตตามปกติภายในบริเวณที่ถูกจำกัด โดยมีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ติดไว้กับตัวผู้กระทำความผิดคล้ายเข็มขัดข้อมือหรือข้อเท้าเป็นเครื่องมือตรวจสอบมิให้ผู้ต้องโทษออกไปนอกบริเวณที่กำหนดซึ่งอาจเป็นที่พักอาศัยของผู้ต้องหา สถานพยาบาลหรือสถานที่ๆ กำหนดซึ่งอุปกรณ์นี้จะส่งสัญญาณติดต่อกับเครื่องรับสัญญาณ (Transmitter) ซึ่งติดไว้ในสถานะนั้น

ในกรณีที่ผู้ต้องขังอยู่ห่างจากเครื่องรับส่งสัญญาณตามที่กำหนดไว้ เครื่องรับส่งจะส่งสัญญาณไปยังศูนย์ควบคุม เมื่อพบว่าผู้ต้องขังฝ่าฝืนข้อกำหนดโดยเจตนาจะต้องถูกนำตัวไปเข้ารับโทษจำคุกในเรือนจำตามปกติ ความนิยมของการนำเครื่อง EM มาใช้เป็นผลมาจากแนวคิดของการใช้บทลงโทษในชุมชน (Community-based Sanction) ซึ่งเกี่ยวเนื่องมาจากนโยบายในการลดปริมาณผู้ต้องขัง โดยศาลอาจใช้วิธีนี้เป็นทางเลือกหนึ่งของการลงโทษ (Primary Sanction) แทนที่จะจำคุกในเรือนจำ ก็เปลี่ยนเป็นจำคุกที่บ้านเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างหนึ่ง วิธีนี้ใช้กันมากในประเทศสหรัฐอเมริกา และเป็นวิธีการลงโทษที่มีความรุนแรงน้อยกว่าการใช้เรือนจำ แต่มีระดับความรุนแรงมากกว่าการคุมประพฤติ

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้ EM กับผู้ต้องขังของมลรัฐเคนทักกี ดังนี้

- 1) ห้ามมิให้ใช้ EM กับผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรือพยายามกระทำความผิดร้ายแรงและผู้เคยต้องโทษในความผิดร้ายแรงที่ยังไม่เกิน 5 ปีด้วย
- 2) เครื่อง EM ต้องผ่านรับรองจากคณะกรรมการราชทัณฑ์ โดยจะต้องไม่บันทึกหรือตรวจสอบภาพ เสียง การติดต่อสื่อสาร ข้อมูลการเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมอื่นใดในสถานะนั้น
- 3) EM สามารถนำมาใช้แทนโทษจำคุกที่มีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

⁴⁸แหล่งเดิม.หน้า 36

4) ผู้ต้องโทษมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้ EM โดยจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่หน่วยงานที่ดำเนินการเรื่อง EM โดยตรง

5) ผู้ต้องโทษที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขที่ศาลกำหนดมีความผิดฐานหลบหนีที่คุมขัง

6) เงื่อนไขที่ศาลกำหนดถือว่าเป็นความสมัครใจของผู้ต้องขังในการปฏิบัติตามมิใช่การใช้รัฐใช้อำนาจบังคับ โดยถือว่าเงื่อนไขดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดี⁴⁹

การคุมขังผู้ต้องโทษโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เป็นวิธีที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้นและเป็นมาตรการเสริมการคุมความประพฤติในประเทศไทยเพราะไม่กระทบกระเทือนต่อการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิของนักโทษ ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไข เนื่องจากโดยหลักวิชาแล้วการลงโทษจำคุกระยะสั้นอาจไม่สัมฤทธิ์ผลในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงผู้กระทำความผิด นอกจากนี้การนำ EM มาใช้มีความประสงค์ในการลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำโดยตรง หากศาลใช้วิธีการลงโทษนี้ก่อนมีคำพิพากษาโดยใช้เป็นโทษทางเลือกในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะทำให้ลดภาวะความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำได้เป็นอย่างดี

(5) ศูนย์ควบคุมในชุมชน (residential community correction)

หรือเรียกว่า บ้านกึ่งวิถี (Half-way House) เป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดที่อยู่กึ่งกลางระหว่างมาตรการคุมประพฤติปกติกับการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยใช้เรือนจำ

เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ แต่ก็กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้ามาศูนย์ควบคุมที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความต้องและความจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ละคน การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดในศูนย์ควบคุมไม่ใช่การควบคุมที่มุ่งจะจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดเป็นหลัก ไม่ใช่การควบคุมที่มุ่งเน้นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมตามทฤษฎีการลงโทษแบบป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิดโดยทำให้สิ้นความสามารถ ไม่ใช่การควบคุมเพื่อสร้างความอึดอัดทุกข์ทรมานต่อผู้กระทำความผิดตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อตอบแทน แต่การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยใช้ศูนย์ควบคุมจะมีลักษณะกึ่งควบคุม เป็นการควบคุมผู้กระทำความผิดเท่าที่จำเป็นเพื่อพยายามแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี คอยสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด หาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ ให้คำแนะนำหรือวางเงื่อนไขให้ปฏิบัติตาม ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น⁵⁰

⁴⁹ คด บุญนาค. เล่มเดิม. หน้า 38-39.

⁵⁰ บุญยฤทธิ์ ตั้งสุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 55-56.

สภาพบังคับเมื่อฝ่าฝืนคำสั่งศาล เงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ที่เกือบทุกประเทศกำหนดไว้ เป็นสภาพบังคับกรณีที่ว่าจำเลยฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ใช้มาตรการต่างๆ แทนโทษจำคุก คือ โทษจำคุก แต่โดยทั่วไปศาลจะไต่สวนจนได้ความก่อนว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าจำเลยฝ่าฝืนคำสั่งศาล โดยเจตนาและศาลมีดุลพินิจที่จะมีคำสั่งให้ใช้มาตรการเดิมต่อไป ขยายระยะเวลาการใช้ มาตรการเดิม ปรับเปลี่ยนมาตรการใหม่ หรือเพิกถอนมาตรการลงโทษระดับกลางและให้ลงโทษ จำคุกจำเลย

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ามาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Punishment) หรือโทษทางเลือกในสหรัฐอเมริกาดังกล่าวข้างต้นนั้น มีลักษณะเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด บางประเภทที่มีแนวโน้มที่จะแก้ไขฟื้นฟูได้และโทษที่กระทำไม่ใช่โทษที่มีความผิดร้ายแรง ยังไม่ สมควรที่จะถูกจำคุก ศาลจะใช้มาตรการโทษระดับกลางปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดรายนั้นซึ่งจะ ส่งผลให้ผู้นั้นสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ ผู้เขียนเห็นว่าหากมีการ นำรูปแบบของโทษระดับกลางตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกามาใช้กับระบบกฎหมายอาญา ของไทยเราก็น่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาระบบการลงโทษให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งยัง สามารถแก้ไขปัญหาคดีต้องขังสั้นเรือนจำอันจะส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยใน อนาคต

บทที่ 4

วิเคราะห์ เปรียบเทียบประเภทของโทษทางเลือกในต่างประเทศ กับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

ในบทนี้ผู้เขียนจะศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบในเนื้อหาสำคัญสองส่วนคือ ส่วนแรกจะเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันว่ามีปัญหาและข้อขัดข้องในการบังคับใช้เพียงใดและในส่วนที่สองจะเป็นแนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็น “โทษทางเลือก” ซึ่งก่อนอื่นผู้เขียนจะขอกล่าวถึงมาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันว่ามีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เพียงใด เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบตามหัวข้อข้างต้นต่อไป

4.1 มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้ในปัจจุบัน

4.1.1 มาตรการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ

การรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษนี้เป็นวิธีการที่ศาลใช้เพื่อหลีกเลี่ยงผลร้ายของการลงโทษจำคุกระยะสั้นประการอย่างหนึ่ง โดยเห็นว่าการฟ้องและคำพิพากษาของโทษก็เป็น การตัดเตือนที่เพียงพอสำหรับผู้กระทำความผิดบางคนแล้ว การรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษนั้นใช้กับผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก และในความผิดที่ไม่ร้ายแรง โดยมี เหตุผลอันสมควรที่แสดงว่าผู้นั้นอาจกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้ เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่จะกลับตัวก่อนที่จะได้รับโทษจริง ๆ ตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 56 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความ ประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น

¹จิตติ ดิงศภัทย์. (2525). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. หน้า 999.

หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปราณีแล้วเห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้ผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไป เพื่อให้โอกาสผู้ผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้ผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้”

ตามกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้อำนาจศาลสั่งรอการลงอาญาหรือรอการลงโทษได้ในกรณีความผิดที่มีโทษไม่เกิน 3 ปี ซึ่งศาลจะต้องพิจารณาถึงความผิด อายุ การศึกษา ความประพฤติ และพฤติการณ์อื่น ๆ เพื่อจะพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดนั้นมีเจตนาชั่วร้ายอย่างไร มีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่าความผิดที่กระทำไม่ได้เกิดจากจิตใจชั่วร้าย ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีและเข้าสู่สังคมได้ ศาลก็จะพิพากษาให้รอลงอาญาหรือรอการลงโทษผู้กระทำความผิดไว้

จะเห็นได้ว่า แม้การรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษนั้นจะเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดรูปแบบหนึ่งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันก็ตามแต่การที่ศาลจะสั่งรอการลงโทษดังกล่าวได้นั้น จะต้องเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด คือ

(1) ต้องมีการกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกและในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี

(2) ต้องไม่ปรากฏว่าผู้ผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือหากเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนก็ต้องเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษเท่านั้น

การกระทำความผิดที่ไม่เข้าเงื่อนไขดังกล่าวผู้กระทำความผิดย่อมไม่อาจได้รับการพิจารณาให้รอการลงโทษและรอการกำหนดโทษได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดในการที่ศาลจะกำหนดโทษเพื่อเปิดโอกาสผู้กระทำความผิดแก้ไขปรับปรุงตัวเพื่อกลับสู่สังคมตามปกติ ดังนั้น มาตรการรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษจึงยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริงทั้งมาตรการรอการลงโทษยังเป็นลงโทษที่เบาเกินไปเป็นการสร้างความรู้สึกไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้เสียหายเปรียบเสมือนผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับผลร้ายใด ๆ จากการกระทำความผิดของตน ซึ่งฝ่ายผู้เสียหายอาจกระทำความผิดเพื่อลดความโกรธแค้นหรือต้องการแก้แค้นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง

4.1.2 มาตรการคุมประพฤติ

การคุมประพฤติ (Probation) เป็นมาตรการหนึ่งของกรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรมที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ในชุมชน โดยยึดหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาแนวใหม่ ซึ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากวิธีการลงโทษมาเป็นวิธีการแก้ไขบำบัด พร้อมกับเปลี่ยนแนวคิดจากการลงโทษจำคุกเป็นวิธีการ

เสี่ยงการจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

การคุมประพฤติครอบคลุมทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการพิพากษาคดีของศาล ขั้นตอนก่อนคำพิพากษาของศาลเรียกว่า การสืบเสาะและพินิจ (presentence investigation) ส่วนขั้นตอนหลังคำพิพากษาคดีของศาลเรียกว่า การควบคุมและสอดส่อง (supervision) ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดนั้น ๆ พร้อมกับนำทรัพยากรในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือเรียกว่า กิจกรรมชุมชน (community affairs)

มาตรการคุมประพฤติเป็นวิธีการแก้ไขแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ใช้อยู่ในประเทศไทยมานานแล้ว ซึ่งวิธีการหนึ่งของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ในการมุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับเป็นคนดีไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำและสามารถที่จะดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

ผลการดำเนินงานตามมาตรการคุมประพฤติปัจจุบันพบว่ามีปัญหาพื้นฐานที่สำคัญอยู่บางประการ ดังนี้

(ก) ประสิทธิภาพของการคุมประพฤติที่เกิดจากการคุมประพฤติที่ผ่อนปรนไม่เคร่งครัดเท่าที่ควร โดยที่ประสิทธิภาพของวิธีการดำเนินการขึ้นอยู่กับการเพิ่มความถี่ของการปฏิสัมพันธ์ในการควบคุมดูแลระหว่างพนักงานคุมประพฤติกับผู้กระทำความผิดที่เน้นการติดตามตรวจตราให้มากขึ้น

(ข) ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของเจ้าหน้าที่ เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดแต่ละประเภทนั้นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความเข้าใจเฉพาะด้าน และมีความชำนาญเป็นพิเศษ เข้าใจสภาพผู้กระทำความผิดแต่ละราย ทั้งมีจิตใจที่พร้อมจะช่วยสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังอีกด้วย นอกจากนี้ ทักษะคดีในด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากอีกประการหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าจะมีมาตรการและนโยบายที่ดีอย่างไร แต่หากผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเสียแล้วก็ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติได้

(ค) อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะเข้าทำดำเนินงานในส่วนนี้ให้บรรลุผลได้เต็มประสิทธิภาพ

(ง) ทักษะคดีของสังคมที่มองว่าการคุมประพฤตินี้ระดับความเข้มงวดน้อยเกินไปไม่เหมาะสมกับการกระทำความผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น ทำให้สังคมเกิดความไม่เชื่อมั่นในมาตรการคุมประพฤติว่าจะสร้างความ

ปลอดภัยให้เกิดขึ้นในสังคมได้ เนื่องจากสังคมยังคงยึดติดอยู่กับแนวคิดในการลงโทษแบบเดิมคือการแก้แค้นทดแทนอยู่จึงต้องการให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่กระทำลง โดยไม่ได้มองว่าผู้กระทำความผิดไม่ได้เป็นอาชญากรโดยสันดานแต่เป็นผู้ที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรกโดยพลั้งเผลอที่ไม่สมควรได้รับโทษจำคุก

4.1.3 มาตรการทำงานบริการสังคม

การทำงานบริการสังคมถือเป็นรูปแบบหรือวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแนวใหม่ซึ่งเกิดขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเพื่อแก้ปัญหาอันเกิดจากการบังคับใช้โทษจำคุกมากเกินไป ประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายรองรับการทำงานบริการสังคมซึ่งเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้โดยเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคสองตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2532 ให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติของผู้กระทำความผิดโดยให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ทั้งนี้โดยความยินยอมของผู้กระทำความผิด

การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดแนวใหม่รูปแบบหนึ่ง ซึ่งศาลนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก เพื่อหลีกเลี่ยงผลเสียของโทษจำคุกระยะสั้น โดยการจัดให้ผู้กระทำความผิดที่โทษน้อยให้ทำงานสาธารณประโยชน์ทดแทนการถูกลงโทษจำคุก ซึ่งเป็นมาตรการที่สอดคล้องกับปรัชญาพื้นฐานของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ²

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมในต่างประเทศที่สำคัญมี 3 ประการ

1. การทำงานบริการสังคมเป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง (Punishment) โดยเป็นทางเลือกสำหรับศาลที่จะตัดสินผู้กระทำความผิดบางประเภทโดยเลือกโทษจำคุกระยะสั้นโดยใช้มาตรการที่กระทำต่อเวลาพักผ่อนของผู้กระทำความผิด โดยศาลจะสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมแทนการลงโทษจำคุกและหากผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนเงื่อนไขของศาล ศาลอาจเพิกถอนคำสั่งนั้นได้และกำหนดโทษอย่างอื่นแทนก็ได้

²ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทัณฑ์วิทยา*. หน้า 495.

2. การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด(Rehabilitation) เป็นวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งอยู่ในกลุ่มปรัชญาและทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยมุ่งเน้นการชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อและชุมชน³

3. การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการชดเชยหรือทดแทนความผิดแก่ผู้เสียหาย การชดใช้ค่าเสียหายในแง่ทัศนวิทยาถือเป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดต่อความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้นและเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยความมุ่งหวังว่าการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิด นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้เสียหายและแก้ไขความยุติธรรมให้คืนมาแล้ว ยังช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้คืนมาซึ่งอัตมโนคติ (Self-Image) และรู้จักเคารพในบรรทัดฐานของสังคม เคารพสิทธิของผู้อื่น พัฒนาการรู้สึกผิดชอบต่อสังคม ซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดนี้มี 3 รูปแบบ คือ การชดใช้ด้วยตัวเงิน การชดใช้ด้วยบริการสังคม การชดใช้ด้วยการทำงานให้กับผู้เสียหาย⁴

การทำงานบริการสังคมตามประมวลกฎหมายอาญา มีบัญญัติไว้ 2 มาตรา คือ

1. การทำงานบริการสังคมตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56

เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการควบคุมความประพฤติ สำหรับผู้ที่ศาลพิพากษาหรือการกำหนดลงโทษหรือรอการลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ซึ่งการจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ให้เป็นไปตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

2. การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 ใช้เป็นทางเลือกให้ผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับแต่ไม่มีเงินชำระค่าปรับสำหรับผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับไม่เกิน 80,000 บาทซึ่งได้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

การใช้มาตรการทำงานบริการสังคมในประเทศไทยในปัจจุบันยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บางประการ คือ

1. การทำงานบริการสังคม ตามมาตรา 56 ได้นำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ ซึ่งศาลจะต้องรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษในคดีนั้นก่อน กรณีของประเทศไทยจึงมีการผสมผสานแนวคิดในการทำงานบริการสังคมที่เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟู มาตรการชดใช้หรือ

³รายงานการวิจัย. (2555). เรื่อง *ปัจจัยที่มีผลต่อการขอทำงานบริการสังคมของผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับ*. หน้า 17.

⁴ Stephen Schafer. *Restitution to Victims of Crime* (London: Stevens & Sons., 1960) .pp.3-7.

ทดแทนความผิดแก่ผู้เสียหาย และมาตรการลงโทษไปในตัว จึงทำให้การกำหนดชั่วโมงให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำงานจึงไม่เป็นไปในทางเดียวกันเกิดความไม่แน่นอนในการกำหนดชั่วโมง ทำให้ไม่สอดคล้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมประพฤติ

2. การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ พบว่าศาลทั่วประเทศมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพียง 1,500 คดีต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนปริมาณคดีที่น้อยมากสาเหตุอาจจะเป็นเพราะผู้ต้องโทษปรับส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามีมาตรการทางเลือกแทนค่าปรับ แสดงว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการประชาสัมพันธ์

3. การทำงานบริการสังคมในประเทศไทยไม่ใช่โทษ เนื่องจากการทำงานบริการสังคมมีสถานะทางกฎหมายเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งของการคุมประพฤติจึงต้องถามผู้ถูกคุมประพฤติก่อนถึงความยินยอมในประเภทงานบริการที่พนักงานคุมประพฤติกำหนดตามคำสั่งศาลที่ให้ผู้ถูกคุมประพฤติทำงานบริการสังคมภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ หากผู้ถูกคุมประพฤติไม่ยินยอมที่จะทำงานบริการสังคม ศาลหรือพนักงานคุมประพฤติก็ไม่อาจบังคับให้ทำงานบริการสังคมดังกล่าวได้ จึงสรุปประหนึ่งว่าไม่มีสภาพบังคับในตัวเองเช่นโทษ

4.1.4 มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้แบ่งแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยอันเป็นนโยบายของการแก้ไขผู้กระทำความผิดออกเป็นสองส่วนต่างหากจากกันอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติในเรื่องโทษจะรองรับทฤษฎีการลงโทษตามหลักทฤษฎีอาญา ส่วนบทบัญญัติเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยจะรองรับทฤษฎีการป้องกันสังคมและการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี ซึ่งเรียกว่าระบบคู่ (Dual System of Punishment)⁵

แนวคิดของวิธีการเพื่อความปลอดภัยตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีป้องกันสังคมซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่สำคัญเพื่อคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

โดยวิธีแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดขึ้นอีก และใช้วิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป รวมทั้งใช้วิธีการแก้ไขปรับปรุงและอบรมบ่มนิสัยผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี วิธีการเพื่อความปลอดภัยนี้จึงเป็นเรื่องการป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรมอีก ไม่ใช่การลงโทษ เพราะไม่ก่อให้เกิดผลร้ายใด ๆ ต่อผู้กระทำความผิด และไม่ใช้เพื่อตอบแทนความผิด มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงไม่ใช่โทษทางอาญา

⁵ โทเม็น ภัทธภิรมย์. (2533). การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย. หน้า 76.

วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้ตลอดจนวิธีการนำมาใช้แตกต่างจากโทษทางอาญา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นเองไปกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีกหรือก่ออันตรายแก่สังคมอีกในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภยจึงมีผลเป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) มิได้มีผลในการป้องกันทั่วไปในการข่มขู่ผู้อื่นไม่ให้เอาเยี่ยงอย่างเหมือนเช่นโทษแต่ประการใด กล่าวคือการลงโทษในทางอาญาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำความผิด แต่วิธีการเพื่อความปลอดภยไม่ขึ้นอยู่กับความชั่ว (Schuld) ของผู้กระทำความผิด แต่เป็นการใช้เพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิดผู้นั้นเองในอนาคต

วิธีการเพื่อความปลอดภยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำถือเป็นมาตรการป้องกันก่อนที่จะมีการกระทำความผิด หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่มีผลเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นไปก่ออันตรายต่อสังคมในอนาคต กล่าวคือ เป็นการใช้มาตรการบังคับก่อนเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต จากบุคคลที่มีสภาพอันตรายหรือบุคคลที่มีการกระทำผิดติดเป็นนิสัยซึ่งสามารถนำมาใช้ในการข่มขู่ผู้กระทำความผิดไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก เช่น กรณีตามมาตรา 46 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งผู้ถูกฟ้องที่น่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นให้ทำทัณฑ์บนว่าผู้นั้นจะไม่ก่อเหตุร้ายหรือจะไม่กระทำความผิดดังกล่าวได้ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า แม้วิธีการเพื่อความปลอดภยจะเป็นมาตรการที่มีลักษณะของการแก้ไขผู้กระทำความผิดและถือเป็นมาตรการหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำเป็นการป้องกันสังคมก็ตาม แต่เนื่องจากมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภยนี้ไม่ใช่โทษทางอาญา เพราะวิธีการเพื่อความปลอดภย เป็นเพียงมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อใช้ป้องกันสังคมในกรณีก่อนที่จะเกิดการกระทำความผิดหรือในกรณีที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นวิธีการเพื่อความปลอดภยยังเป็นเรื่องการป้องกันพิเศษ (Special Prevention) คือเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นเองไปกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีกหรือก่ออันตรายแก่สังคมในอนาคต มิได้มีผลเป็นการป้องกันทั่วไปในการข่มขู่ผู้อื่นไม่ให้เอาเยี่ยงอย่างเหมือนเช่นโทษแต่ประการใด อีกทั้งวิธีการเพื่อความปลอดภยไม่มีวัตถุประสงค์ในการป้องปรามไม่ก่อให้เกิดผลร้ายใด ๆ ต่อผู้กระทำความผิด และไม่ใช่เพื่อตอบแทนความผิด มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภยจึงไม่อาจการบังคับใช้เหมือนเช่นโทษได้ แม้วิธีการเพื่อความปลอดภยบางประการจะมีแนวคิดคล้ายกับโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่เจตนารมณ์ของกฎหมายและกระบวนการนำมาใช้ของโทษทางเลือกกับวิธีการเพื่อความปลอดภยแตกต่างกัน กล่าวคือ การลงโทษทางเลือก

กฎหมายมีเจตนารมณ์ในการลงโทษผู้กระทำผิดโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นหลัก ส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาตรการบังคับทางอาญาที่มีผลเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดนั้นไปก่ออันตรายต่อสังคมในอนาคตไม่มีวัตถุประสงค์ในการป้องปรามไม่ก่อให้เกิดผลร้ายใด ๆ ต่อผู้กระทำผิดจึงไม่ใช่เพื่อตอบแทนความผิดวิธีการเพื่อความปลอดภัยจึงไม่สามารถนำมาใช้แทนโทษจำคุกเหมือนเช่นโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้

จากการศึกษาพบว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ได้รับการบังคับใช้เท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุ ดังนี้

1. ศาลเท่านั้นที่จะเป็นผู้ทำคำสั่งให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้เท่าที่พนักงานอัยการร้องขอเท่านั้น หากอัยการไม่ร้องขอศาลก็ไม่มีอำนาจสั่งเกินคำขอ ศาลจะมีคำสั่งหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อมูลจากอัยการเป็นหลักและถึงแม้จะมีข้อกำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ก็ตาม

2. ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้หลายประเภท แต่ไม่ได้บัญญัติว่าผู้ใดจะเป็นผู้ดำเนินการติดตามการบังคับใช้ ปัจจุบันพบว่าภายหลังจากที่ศาลใช้คำสั่งแล้วยังขาดหน่วยงานที่เข้ามาติดตามรองรับการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัยถือว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่มีความมุ่งหมายในการป้องกันมิให้เกิดอาชญากรรมในอนาคตหากมีการสนับสนุนให้มีการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ให้ครอบคลุมมากขึ้น ก็น่าจะเกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า มาตรการลงโทษทางเลือกเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่มีบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันดังกล่าวข้างต้นมีเพียงรูปแบบการรอกการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษผู้กระทำผิดโดยกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติผู้กระทำผิด การให้ทำงานบริการสังคมเท่านั้น ซึ่งแต่ละมาตรการยังมีปัญหาและอุปสรรคทำให้การนำมาใช้ไม่อาจตอบสนองวัตถุประสงค์ของการส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นในทางปฏิบัติแทบจะไม่มีกรนำมาใช้ ซึ่งแตกต่างจากมาตรการลงโทษทางเลือกเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในต่างประเทศที่มีโทษทางเลือกอย่างหลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์และระดับความเข้มข้นในการบังคับใช้กับผู้กระทำผิดแต่ละคนตามความเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไป

สำหรับประเทศไทย หากศาลจะลงโทษผู้กระทำผิดมาตรการการลงโทษทางอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดให้มีโทษเพียง 5 สถาน ได้แก่ 1) ประหารชีวิต 2) จำคุก 3) กักขัง 4) ปรับ และ 5) ริบทรัพย์สิน ซึ่งในทางปฏิบัติโทษที่มีการบังคับใช้มากที่สุด คือโทษปรับและโทษจำคุกทำให้มีผู้ต้องโทษจำคุกจำนวนมากส่งผลให้ผู้ต้องขังมี

ปริมาณเกินความจุของเรือนจำถือว่าเป็นข้อจำกัดทางกฎหมายของศาลในการพิจารณาพิพากษา ลงโทษ ทำให้ในบางกรณีศาลจำต้องพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยบางรายที่กระทำความผิดด้วยความ พลังพลาด ทั้ง ๆ ที่โทษจำคุกนั้นเหมาะสมกับผู้กระทำผิดที่ร้ายแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมอื่นทั้ง ไม่มีมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชนในรูปแบบอื่นใดที่เหมาะสมที่ศาลจะนำมาบังคับใช้กับ ผู้กระทำผิดโดยแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ คือการนำมามาตรการลงโทษ ทางเลือกแทนการจำคุกผู้กระทำความผิดมาใช้ซึ่งจะทำให้การกำหนดโทษของศาลมีความเหมาะสม กับผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมแห่งการกระทำและเพื่อให้การลงโทษนั้นสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากที่สุด ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนว ทางการนำโทษทางเลือกที่เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ใน ประเทศไทย ดังต่อไปนี้

4.2 แนวทางการนำมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทย

จากบทที่ 3 ผู้เขียนได้ทำการศึกษาถึงการลงโทษแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อ วัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยในแต่ละประเทศมีรูปแบบของโทษที่มี วัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกันหลายประการซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ในกฎหมายไทยได้ ดังต่อไปนี้

(1) การทำงานบริการสังคม (Community Service)

การทำงานบริการสังคม (Community Service) นี้ มีแนวคิดพื้นฐานหรือวัตถุประสงค์ใน การนำมาใช้อยู่ 3 ประการกล่าวคือ ประการแรกเพื่อใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดแทนการลง โทษ จำคุกระยะสั้น ประการที่สอง เพื่อใช้เป็นมาตรการในการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งทาง พฤติกรรมและจิตใจให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ต่อไป และประการสุดท้าย เพื่อชดเชย หรือทดแทนความผิดแก่ผู้เสียหายและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของตน⁶

ในประเทศอังกฤษ กำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นโทษประการหนึ่งและถือเป็น ส่วนหนึ่งของการลงโทษในชุมชนโดยใช้เป็นมาตรการแทนการลงโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำผิดที่ ยังไม่สมควรจะได้รับโทษจำคุก ซึ่งศาลจะเป็นผู้สั่งให้ทำงานบริการสังคมแทนโทษจำคุกได้โดยไม่ต้อง ได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิด โดยมีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 16 ปี บริบูรณ์และความผิดที่ได้กระทำนั้นเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก

⁶ อรรถิ อธิกิจ.(2552). เล่มเดิม. หน้า 134.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การทำงานบริการสังคมเป็นโทษระดับกลางประเภทหนึ่งที่ศาลใช้เป็นทางเลือกแทนการจำคุกซึ่งอาจใช้การคุมประพฤติแบบเข้มงวดพร้อมกันไปด้วก็ได้โดยมีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 16 ปีบริบูรณ์ ซึ่งการทำงานบริการสังคมมีสภาพบังคับแยกต่างหากจากคำพิพากษาให้รอลงอาญา หรือคำสั่งคุมประพฤติผู้กระทำความผิด ในการสั่งใช้มาตรการทำงานบริการสังคมนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำความผิดก่อน

ในประเทศฝรั่งเศส การทำงานบริการสังคมหรือโทษให้ทำงานบริการสาธารณะ (Le travail d'interet general) เป็นโทษทางเลือกสำหรับความผิดมัชฌิมโทษ เป็นโทษที่นำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุเกิน 16 ปีโดยจะใช้กับการกระทำผิดในคดีความผิดมัชฌิมโทษ และเมื่อศาลลงโทษทำงานบริการสังคมแล้ว ศาลจะลงโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษหลักไปพร้อมกันไม่ได้

นอกจากนี้ การทำงานบริการสังคมยังเป็นโทษทางเลือกที่มีบทบาทโดดเด่นมากในสาธารณรัฐไอซ์แลนด์

ไอซ์แลนด์เป็นประเทศที่อยู่ในกลุ่มนอร์ดิก หมายถึง ภูมิภาคในยุโรปเหนือ ซึ่งประกอบด้วย เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ และสวีเดน⁷

จากดัชนีการพัฒนามนุษย์ ปี พ.ศ. 2549 ของสหประชาชาติ ได้กล่าวว่ไอซ์แลนด์มีประชากรประมาณสามแสนคน มีพื้นที่ประเทศรวม 103,000 ตารางกิโลเมตรนับว่ามีประชากรเบาบาง แต่ไอซ์แลนด์ก็เป็นประเทศที่มีการพัฒนาสูงที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นตัวอย่างหนึ่งของการที่ทำให้ประชาคมโลกเห็นว่าไอซ์แลนด์มีการพัฒนาสูงที่สุดในโลก

ประเทศไอซ์แลนด์นำมาตรการการทำงานบริการสังคมมาเป็นทางเลือกในการลงโทษแทนโทษจำคุกมาบังคับกับผู้กระทำความผิดฐานฉ้อโกง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไอซ์แลนด์ประสบปัญหาเกี่ยวกับปริมาณนักโทษล้นเรือนจำเช่นเดียวกันกับนานาประเทศ ดังนั้นรัฐบาลไอซ์แลนด์ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้หันมาศึกษาเกี่ยวกับวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่จะช่วยแก้ปัญหาปริมาณนักโทษล้นเรือนจำได้

กลุ่มนักวิจัยและนักสถิติจากหน่วยงานการให้บริการการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ทำการศึกษากลุ่มตัวเลขของผู้กระทำความผิดซ้ำ พบว่ามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดใน

⁷ Community Service in Iceland. th.wikipedia.org/wiki/ประเทศไอซ์แลนด์ สืบค้นวันที่ 21

กลุ่มประเทศนอร์ดิกแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ 1. กลุ่มผู้ต้องโทษจำคุก 2. กลุ่มผู้ทำงานบริการสังคม 3. กลุ่มผู้ต้องโทษระดับกลางที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ 4. กลุ่มผู้ต้องโทษระดับกลางที่ต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟู และ 5. กลุ่มผู้ต้องโทษระดับกลางที่ใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสี่กลุ่มแรกจัดอยู่ในกลุ่มที่อยู่ในการคุมประพฤติ วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อพิจารณาถึงจำนวนอัตราของผู้กระทำความผิดซ้ำที่ได้รับการปลดปล่อยตัวจากการต้องโทษจำคุกกับผู้ถูกลงโทษโดยให้ทำงานบริการสังคม ผลการศึกษาระบุว่าผู้ต้องโทษจำคุกหรือถูกให้ทำงานบริการสังคมต้องถูกผูกพันภายใน 2 ปีภายหลังจากการได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำหรือจากเริ่มต้นการให้ทำงานบริการสังคม จากการสำรวจผู้กระทำความผิดในกลุ่มประเทศนอร์ดิกทั้งสิ้นเกือบ 60,000 คนงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความพยายามริเริ่มที่สำคัญเพราะยังไม่เคยมีงานวิจัยของเรือนจำที่รายงานผลและวิเคราะห์ในเรื่องกระทำความผิดซ้ำในมุมมองเปรียบเทียบของประเทศในกลุ่มนอร์ดิกมาก่อน

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศนอร์เวย์ มีจำนวนอัตราผู้กระทำความผิดซ้ำในระหว่างการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดีต่ำที่สุดของกลุ่มประเทศนอร์ดิก ภายใน 2 ปี หนึ่งในห้า จากจำนวนผู้ได้รับการปลดปล่อยทั้งหมด

อาชญากรรมกับนโยบายทางอาญาของประเทศไอซ์แลนด์⁸ นักอาชญาวิทยาของไอซ์แลนด์ เห็นว่าไอซ์แลนด์เป็นประเทศที่มีอัตราเกิดอาชญากรรมต่ำในช่วงทศวรรษ 1990-2000 มีตัวเลขจำนวนนักโทษในเรือนจำน้อยที่สุดในยุโรปและห้าปีที่ผ่านมา มีงานวิจัยด้านอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แสดงให้เห็นงานวิจัยที่หลากหลาย แต่ก็ยังมีบางเรื่องที่ไม่มีการทำวิจัยมาก่อน

หัวข้อสำคัญเรื่องหนึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้คือ รูปแบบขอบเขตความแตกต่างของการเบี่ยงเบนจากมาตรฐานสังคมกับการกระทำความผิด ความหวาดระแวงกับอาชญากรรม ปัญหาของเมืองใหญ่ การกระทำผิดซ้ำ สิทธิของนักโทษ เด็กกระทำผิด และการจำคุกยาวนานกรณีความผิดร้ายแรง

บทความนี้ วิพากษ์เรื่องมุมมองของสังคมที่มีต่อนโยบายทางอาญาซึ่งเน้นเรื่องการลงโทษให้หนักขึ้นสะท้อนให้เห็นความต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิดเกี่ยวกับสาเหตุคดีให้หนักขึ้น เพราะเชื่อว่าจะมีผลข่มขู่ยับยั้ง แต่ไม่เห็นด้วยในการลงโทษความผิดเกี่ยวกับเพศเพราะเป็นการลงโทษต่อเนื่องตัวร่างกายในตอนปลายศตวรรษที่ 20 ทศนคติต่ออาชญากรรมกับการลงโทษขึ้นอยู่กับ

⁸ Alternative Punishment in Iceland. euc.sagepub.com/content/3/2/221.refs สืบค้นวันที่ 16

กันความเห็นส่วนใหญ่ของสังคม ตัวอย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในขณะที่ทางการเมืองมีความเห็นเรื่องความผิดทางเพศที่แตกต่างกันมีนาคม 2003 รัฐบาล Iceland ได้ตรากฎหมายเด็กฉบับใหม่ โดยห้ามผู้ปกครองลงโทษต่อเนื่องต่อเนื้อตัวร่างกายเด็ก โดยบัญญัติในมาตรา 28 ว่า บิดามารดาผู้ปกครองมีหน้าที่ปกป้องเด็กมิให้ถูกกระทำความรุนแรงทั้งกายและจิตใจ รวมทั้งการปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมหรือที่ทำให้อับอายถือว่าการห้ามมิให้ทำโทษเด็กด้วยการตี สอดคล้องกับกฎหมายคุ้มครองเด็ก ปี 2002 ที่กำหนดให้ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลเด็กด้วยความเอาใจใส่ และรักษาประโยชน์ของเด็กตลอดเวลา

กฎหมายใหม่นี้มีผลใช้บังคับในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2003 นี้กฎหมายนี้ไม่มีข้อยกเว้นความรับผิดชอบของบิดามารดาผู้ปกครอง แต่ยังให้สิทธิจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กได้ในกรณีที่จะเกิดอันตรายต่อเด็กหรือคนอื่น การตีเด็ก หรือปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสม หรือละทิ้งเด็กจนน่าจะเกิดอันตราย มีโทษจำคุก ในมาตรา 98 และโทษจำคุกหรือปรับ ในกรณีที่กระทำการก้าวร้าวไม่สมควรทางเพศ ทำร้ายหรือดูหมิ่นเด็ก ในมาตรา 99

จากที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 4.1 ว่าการทำงานบริการสังคมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีสถานะทางกฎหมายเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งของการคุ้มครองประพฤติ การนำมาใช้ต้องถามผู้ถูกคุ้มครองประพฤติก่อนถึงความยินยอมในประเภทงานบริการที่พนักงานคุ้มครองประพฤติกำหนดตามคำสั่งศาลที่ให้เขาทำงานบริการสังคมภายใต้เงื่อนไขการคุ้มครองประพฤติ หากผู้ถูกคุ้มครองประพฤติไม่ยินยอมที่จะทำงานบริการสังคมศาลหรือพนักงานคุ้มครองประพฤติก็น่าจะบังคับให้ทำงานบริการสังคมดังกล่าวได้ ดังนั้นการทำงานบริการสังคมที่ใช้อยู่จึงไม่มีฐานะเป็นโทษ

ดังนั้น หากมีการกำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกประเภทหนึ่ง ก็จะมีผลทำให้มาตรการทำงานบริการสังคมเป็นการลงโทษที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อระบบการลงโทษให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก มาตรการทำงานบริการสังคมมีข้อดีหลายประการ เช่น รัฐไม่ต้องเสียงบประมาณในค่าใช้จ่ายดูแลผู้กระทำความผิดในเรือนจำ ลดความแออัดยัดเยียดภายในเรือนจำ สังคมได้ประโยชน์จากงานดังกล่าว ผู้ต้องโทษได้ทำงานบริการให้แก่สังคมเกิดความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมได้เรียนรู้และรับทราบถึงความเสียหายและผลกระทบจากการกระทำความผิดของตน เป็นต้น

(2) มาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring)

เป็นมาตรการคุมขังหรือจำกัดบริเวณผู้ต้องโทษในความผิดไม่ร้ายแรงไว้ในสถานที่ซึ่งไม่ใช่เรือนจำ โดยผู้ต้องโทษมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติภายในบริเวณที่ถูกจำกัด โดยมี

Electronic Monitoring ติดไว้กับตัวผู้กระทำความผิดคล้ายเข็มขัดข้อมือหรือข้อเท้าเป็นเครื่องมือตรวจสอบมิให้ผู้ต้องโทษออกไปนอกบริเวณที่กำหนด ซึ่งอาจเป็นที่พักอาศัยของผู้ต้องโทษเอง

ซึ่งศาลจะนำมามาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) มาใช้กับผู้กระทำความผิดครั้งแรก ไม่ใช้กับผู้กระทำความผิดร้ายแรงและผู้เคยต้องโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ส่วนใหญ่จะนำมาใช้แทนโทษจำคุกมีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน โดยจำเลยต้องยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้ใช้มาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) โดยจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่หน่วยงานที่กำกับดูแลเครื่อง Electronic Monitoring และศาลจะมีคำสั่งให้ใช้ Electronic Monitoring เป็นระยะเวลาเท่ากับโทษจำคุกที่ได้รับตามคำพิพากษา⁹

ในต่างประเทศจำเลยที่ยื่นคำร้องให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ใช้เครื่อง Electronic Monitoring มีหน้าที่จ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่หน่วยงานที่กำกับดูแลเครื่อง Electronic Monitoring สำหรับประเทศไทยจำเลยจำนวนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีการนำมามาตรการโทษระดับกลางมาใช้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาตามความเหมาะสมจากพฤติการณ์แห่งคดีและลักษณะของจำเลย มิใช่สิทธิของจำเลย หากศาลมีคำสั่งให้จำเลยจ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าว จะเป็นภาระของจำเลยมากยิ่งขึ้นและดูประหนึ่งว่าการบังคับโทษตามคำพิพากษาของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย ทั้งที่ค่าใช้จ่ายการบังคับโทษอื่นล้วนเป็นความรับผิดชอบของรัฐทั้งสิ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องโทษในเรือนจำ การคุมประพฤติหรือริบทรัพย์ เป็นต้น จึงควรคำนึงถึงประเด็นนี้โดยกำหนดค่าใช้จ่ายที่เกิดจากบังคับตามมาตรการโทษระดับกลางเป็นภาระความรับผิดชอบของรัฐ¹⁰

มาตรการดังกล่าวนี้เหมาะสมที่จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลงโทษที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะกับการลงโทษผู้กระทำผิดที่มีโทษไม่สูงมากนัก เป็นผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด และการกระทำผิดเป็นครั้งแรก ไม่มีลักษณะผู้กระทำผิดโดยสันดานมาตรการติดเครื่องมือติดตามตัวนี้ถือว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม และเป็นมาตรการที่สนองตอบต่อปัญหาจำนวนนักโทษล้นเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับระดับความรุนแรงของการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดเป็นกรณี ๆ ไป

⁹ดล บุนนาค. เล่มเดิม. หน้า 57.

¹⁰แหล่งเดิม. หน้า 60.

นอกจากนี้ การนำเสนอมาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) ให้เป็นโทษแทนการลงโทษจำคุกดังกล่าวนี้ ยังสอดคล้องกับหัวข้อสัมมนา เรื่อง “การนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้ในประเทศไทย” โดยคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.) เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2556¹¹ โดย ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ประธานคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติกล่าวว่า ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย มีปริมาณและความรุนแรงสูงขึ้นแต่มาตรการการลงโทษทางอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดให้มีโทษเพียง 5 สถาน ได้แก่ 1) ประหารชีวิต 2) จำคุก 3) กักขัง 4) ปรับ และ 5) ริบทรัพย์สิน ซึ่งในทางปฏิบัติโทษที่มีการบังคับใช้มากที่สุด คือโทษปรับและโทษจำคุกทำให้มีผู้ต้องโทษจำคุกจำนวนมาก เหตุที่มีการพิพากษาให้ลงโทษจำคุกอันเป็นผลให้มีการส่งตัวผู้กระทำความผิดเข้าเรือนจำนั้น เป็นเพราะศาลมีข้อจำกัดทางกฎหมายในการพิจารณาพิพากษาโทษ เนื่องจากความผิดอาญาส่วนใหญ่จะกำหนดเป็นโทษจำคุก ทำให้ในบางกรณีศาลจำเป็นต้องพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยบางรายที่กระทำความผิดด้วยความพลั้งพลาด ทั้ง ๆ ที่โทษจำคุกนั้นเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม โดยแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำ คือการนำมาตรการแทนการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดหรือมาตรการการลงโทษระดับกลางมาใช้ ซึ่งสอดคล้องกับ “ข้อกำหนดโตเกียว”(Tokyo Rules) ที่กำหนดให้นำมาตรการควบคุมตัวและโทษจำคุกมาใช้เป็นมาตรการสุดท้าย และให้นำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทแทน คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.) จึงได้จัดสัมมนาในครั้งนี้ขึ้น เพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนในการพิจารณาแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการนำทางเลือกในการลงโทษหรือมาตรการการลงโทษระดับกลางมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนแสวงหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่จะรองรับการบังคับใช้โทษระดับกลางต่อไป

ดังนั้น หากมีการนำมาตรการติดเครื่องมือติดตามตัวมาใช้ในประเทศไทยน่าจะเป็นประโยชน์ต่อระบบการลงโทษให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมาตรการติดเครื่องมือติดตามตัวนี้ ใช้กับกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่ยังไม่สมควรที่จะได้รับโทษจำคุกในเรือนจำ เป็นการหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากการต้องโทษจำคุกถือว่าเป็นแนวทางการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคนมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากสาเหตุของการกระทำความผิดเป็นหลัก

¹¹ มาตรการโทษทางเลือก. สืบค้นวันที่ 15 ตุลาคม 2556, จาก www.moj.go.th/th/justice/home2-details-news.php?id=27748

ด้วยการให้โอกาสผู้กระทำผิดบางประเภทที่กระทำผิดด้วยความพลั้งพลาด อารมณ์ชั่ววูบและไม่ใช้ความคิดที่ร้ายแรงและมีแนวโน้มที่จะแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ดีของตนเองได้ มิใช่เพียงการลงโทษให้ผู้กระทำผิดได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดของตนเท่านั้น การนำมาตรการติดเครื่องมือติดตามตัวมาใช้ในประเทศไทยจะก่อเกิดผลดีต่อผู้กระทำผิดเพราะเป็น โทษทางเลือกที่มุ่งให้การลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการลดจำนวนผู้ต้องโทษในเรือนจำอันเป็นการแก้ไขปัญหาคุกโทษล้นเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่ามิใช่ประโยชน์มากกว่าการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดหรือเพียงแต่รอการลงโทษภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติซึ่งเป็นมาตรการที่ไม่อาจบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้เท่าที่ควร ดังที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อ 4.1

อย่างไรก็ตาม แม้มาตรการติดเครื่องมือติดตามตัวจะเป็นมาตรการที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ในประเทศไทยก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อโต้แย้งในส่วนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ในการติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องติดตั้งที่ตัวผู้กระทำความผิดและติดตั้งอุปกรณ์อีกส่วนหนึ่งในที่พักอาศัยที่ศาลกำหนด ทำให้การติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มีค่าใช้จ่ายในการดูแล ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ สวีเดน เป็นความรับผิดชอบของจำเลยที่จะต้องจ่ายค่าดูแล สำหรับประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างจากต่างประเทศเพราะการนำมาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ นั้น เป็นดุลพินิจของศาลโดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดประกอบกับลักษณะเฉพาะของจำเลย พฤติการณ์แห่งคดี และความปลอดภัยของสังคม มาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นโทษที่ศาลนำมาบังคับใช้แทนโทษจำคุก มิใช่เงื่อนไขในการลงโทษเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

โดยทั่วไปรัฐควรเป็นฝ่ายรับภาระค่าใช้จ่ายในการติดตั้งเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่ศาลเห็นว่า จำเลยมีรายได้หรือมีความสามารถเพียงพอที่จะชำระค่าใช้จ่าย ศาลอาจกำหนดให้ค่าใช้จ่ายนั้นตกเป็นภาระแก่จำเลยทั้งหมด¹²

(3) การควบคุมตัวในที่พักอาศัย (Home Incarceration/House Arrest)

การควบคุมตัวในที่พักอาศัยเป็นรูปแบบหนึ่งของมาตรการโทษระดับกลางซึ่งเป็นโทษที่บังคับใช้กันอย่างแพร่หลายเพราะมีประสิทธิภาพในการลดปัญหาผู้ต้องโทษล้นเรือนจำ และบรรลุวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง

¹² ตล บุนนาค. เล่มเดิม. หน้า 87.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การควบคุมตัวในที่พักอาศัย (Home Incarceration/House Arrest) เป็นกรณีที่กฎหมายให้สิทธิผู้ต้องโทษจำคุก ในความผิดที่ไม่ร้ายแรงขอต่อศาลเพื่อเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นการคุมขังไว้ในที่อยู่อาศัยแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ ภายในช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งศาลมักใช้วิธีการนี้ร่วมกับมาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

สำหรับในประเทศอังกฤษจะอยู่ในรูปของคำสั่งห้ามออกนอกสถานที่ (Curfew order) เป็นโทษที่ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในสถานที่ที่กำหนดไว้โดยเฉพาะในคำสั่ง เช่น ในบ้านของผู้นั่นเอง ภายในระยะเวลาที่กำหนด

แม้กฎหมายของไทยจะมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ.2550 ที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 89/2 และกฎกระทรวงกำหนดสถานที่อื่นที่ใช้ในการขัง จำคุก หรือควบคุมผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุด พ.ศ. 2552 ซึ่งกำหนดให้มีการใช้มาตรการการจำคุกด้วยวิธีการอื่น หรือในสถานที่อื่นแก่ผู้กระทำความผิดมาบังคับใช้แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติไม่ค่อยมีการนำมาใช้ ทั้งนี้เพราะ การคุมขังในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 นั้น มีข้อจำกัดในการบังคับให้อยู่บางประการ ในส่วนของผู้กระทำความผิดที่จะให้มีการใช้สถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำว่า จะต้องเป็นผู้ซึ่งต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดและได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้นหรือน้อยกว่าสิบปีในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไปหรือจำคุกตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่าขอบเขตการบังคับใช้มาตรา 89/2 กับผู้กระทำความผิดที่ต้องได้รับโทษจำคุกในเรือนจำระยะหนึ่งแล้วเท่านั้น ส่วนผู้กระทำความผิดที่ยังไม่ได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลไม่อาจนำสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำมาใช้ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหของ บทบัญญัติมาตรา 89/2 ดังกล่าว จึงควรนำการควบคุมตัวในที่พักอาศัยมาบังคับใช้ร่วมกับมาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาพบว่า มาตรการควบคุมตัวในที่พักอาศัยเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำและเป็นรูปแบบหนึ่งของโทษระดับกลาง ถือว่าเป็นการลงโทษทางเลือกแก่ผู้กระทำความผิดบางประเภทที่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยตรง อันเป็นลักษณะของมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี ถือว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดในประเทศไทยโดยอาจใช้ร่วมกับมาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เหมือนเช่นที่บังคับใช้ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งน่าจะเป็นการช่วยลดปัญหาผู้ต้องโทษสั้นเรือนจำได้โดยตรง และเพื่อให้ศาลสามารถการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดแต่ละคนได้อย่างเหมาะสมหากมีการนำมาตรการควบคุมตัวในที่พักอาศัยมา

บังคับใช้กับผู้กระทำผิดบางประเภทในประเทศไทยก็จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำผิดเอง เพราะผู้กระทำผิดจะไม่ถูกแยกออกจากสังคม ครอบครัวและชุมชนของตน เป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบความสภาพแวดล้อมในเรือนจำซึ่งจะทำลายลักษณะประจำตัวเขาทั้งผู้กระทำผิดยังสามารถทำงานหาเลี้ยงตนและครอบครัวได้เพียงแต่ต้องขออนุญาตจากศาลก่อน

นอกจากนี้ การนำเสนอมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกดังกล่าวข้างต้นนั้น ยังสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่จัดให้มีการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 11 ในหัวข้อเรื่อง“พลิกโฉมกระบวนการยุติธรรมนำไทยสู่อาเซียน 2558” เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 8 สิงหาคม 2556 โดย นายชัยเกษม นิติสิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้เสนอให้มีการปฏิรูประบบการลงโทษ โดยนำเอามาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Measures) มาใช้ โดยเฉพาะมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเฉพาะราย (Intermediate Sanctions) เพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษมากยิ่งขึ้น ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การทำงานบริการสังคม การกักขังที่บ้าน การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM) เป็นต้น โดยได้กล่าวถึงในส่วนของ การแก้ไขปัญหาคดีลักขโมย ปรับปรุงแก้ไขระบบการลงโทษและระบบการบริหารจัดการเรือนจำ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เนื่องจาก การที่ “นโยบายอาญา” ของไทยเน้นการลงโทษจำคุกเป็นหลัก ผลที่เกิดขึ้นคือ จำนวนนักโทษในเรือนจำรวมทั้งสิ้นกว่า 250,000 คน ในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งหากยังไม่มีการดำเนินมาตรการใด ๆ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างทันที่ กรมราชทัณฑ์คาดว่า ในปลายปี พ.ศ. 2556 จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำจะสูงถึงกว่า 300,000 คน และเป็นการสูญเสีย “ทุนมนุษย์” และ “งบประมาณ” มหาศาล (Waste of Resources) กับการดูแลผู้กระทำผิดในปัจจุบัน คนกลุ่มนี้ซึ่งหากพิจารณาช่วงอายุแล้ว นับว่าเป็นคนในวัยแรงงานการจำคุกคนกลุ่มนี้ ทำให้ประเทศชาติสูญเสียทุนมนุษย์ (human capital) ในกระบวนการผลิตและระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องรีบคืนกลุ่มคนที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในเรือนจำให้กลับมาช่วยเพิ่มสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องร่วมกัน “หยุดการหมุนของประตูเรือนจำ” เพื่อสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่สังคม (Public Safety) เพิ่มประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง เหมาะสม และรวดเร็ว (Efficiency) และคืน “ทุนมนุษย์” (Human Capital) กลับสู่สังคม โดยได้ให้ความสำคัญกับปริมาณความรู้ความสามารถ “Knowledge and Capabilities” ในตัวคนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน (Competitiveness) ของประเทศโดย ปฏิรูประบบการลงโทษ โดยนำเอามาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Measures) มาใช้ โดยเฉพาะมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเฉพาะราย (Intermediate Sanctions) เพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษมากยิ่งขึ้น ใน

รูปแบบต่างๆ อาทิ การทำงานบริการสังคม การกักขังที่บ้าน การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การใช้ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM) ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ การคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร การจำคุกวันหยุด และการใช้มาตรการลงโทษ ระดับกลางแบบผสมผสาน (mixed intermediate punishment) เป็นต้น

จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนำเสนอมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกดังกล่าวนี้เป็นมาตรการการไม่ควบคุมตัวโดยการเลี้ยงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้ศาลสามารถกำหนดโทษผู้กระทำความผิดแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม มิใช่เป็นเพียงการลงโทษที่ให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดตามความผิดที่ได้ก่อขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นการลงโทษที่มุ่งใช้วิธีการในการลงโทษที่จะมีผลในการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยและทัศนคติของผู้กระทำผิดให้เป็นไปในทางที่ดี ให้โอกาสในการกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคมได้อีกครั้ง การนำโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทที่ไม่ใช่อาชญากรโดยสันดานและเป็นผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกโดยพลั้งพลาดในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ทั้งไม่มีความผิดร้ายแรงที่อาจส่งกระทบต่อความปลอดภัยของสังคมโดยรวม รวมทั้งเป็นผู้กระทำผิดที่มีแนวโน้มในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูปรับพฤติกรรมนิสัยและทัศนคติของผู้กระทำความผิดให้เป็นไปในทางที่ดีได้อีกด้วย ซึ่งหากศาลกำหนดโทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิดเหล่านั้น ก็จะเป็นการลงโทษที่ไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่มุ่งเน้นลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ ทั้งยังเป็นการส่งผลให้ปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำแออัดมากขึ้นอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้โทษจำคุกยังก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อผู้ต้องโทษมากมายนับการ

ฉะนั้น ในการกำหนดโทษทางเลือกที่เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามที่ผู้เขียนได้นำเสนอดังกล่าว จึงน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาระบบการลงโทษของไทยในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการให้โอกาสผู้กระทำความผิดในการแก้ไขปรับปรุงตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามปกติ ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำความผิดเอง ผู้เสียหาย สังคมและเศรษฐกิจของประเทศชาติโดยรวม โดยผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกควบคุมตัวในเรือนจำ ทำให้ไม่มีมลทินหรือตราบาปจากการต้องโทษจำคุกทั้งไม่เป็นก่อให้เกิดการเรียนรู้การก่ออาชญากรรมจากนักโทษด้วยกันทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องการยอมรับของสังคมหรือปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม ผู้กระทำความผิดยังคงสามารถประกอบอาชีพสุจริตหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดจนเป็นการลดปัญหาความแออัดของเรือนจำได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ในแง่ของผู้เสียหายผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาความเสียหาย ทำให้ผู้เสียหาย
 ได้รู้สึกรู้ว่าผู้กระทำความผิดได้ถูกลงโทษในผลของการกระทำผิดของตนแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
 ทำงานบริการสังคม การควบคุมตัวด้วยเครื่อง Electronic Monitoring หรือการกักขังภายในที่อยู่
 อาศัยซึ่งเป็นรูปแบบการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ตามที่ผู้เขียนได้
 ทำการศึกษาดังกล่าวข้างต้น

4.3 ข้อดีและข้อเสียของการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ใน
 ประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกเป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำ
 ความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำดังกล่าวข้างต้นนั้น ได้รับการยอมรับและบังคับใช้อยู่ในหลายประเทศ
 ทั้งนี้เพราะมีข้อดีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ทำให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษและลงโทษได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการ
 ลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูสำหรับผู้กระทำความผิดที่สมควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูได้มากขึ้น ทั้งยังทำ
 ให้ศาลสามารถกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์แห่ง
 คดีมากขึ้น

2. เป็นการลดผลกระทบในทางลบของระบบเรือนจำต่อผู้ต้องโทษ

ในทางพันธุวิทยาจำคุกไม่ได้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดทุกประเภท แต่เรือนจำควรเป็น
 สถานที่สำหรับควบคุมผู้กระทำความผิดร้ายแรงเป็นอันตรายต่อสังคมซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดที่มีความ
 จำเป็นต้องใช้โทษจำคุกจริงๆ เท่านั้น ดังนั้น จึงไม่ควรนำโทษจำคุกมาบังคับใช้ในทุกกรณี
 โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกโดยพลั้งพลาดและไม่ใช่อาชญากรมืออาชีพ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยง
 ภัยไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้ประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณสมบัติประจำตัวของบุคคลนั้น เพราะโทษจำคุกทำ
 ให้ผู้ต้องโทษเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียงยอมทำให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดีน้อยลง

เนื่องจากโทษจำคุกส่งผลกระทบในทางลบต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะต่าง ๆ ซึ่ง
 เป็นอุปสรรคต่อการกลับตัวให้เข้ากลับสังคมภายนอกภายหลังได้รับการปลดปล่อยดังกล่าวแล้วการ
 ที่ภายในเรือนจำมีสภาพความเป็นอยู่อย่างแออัดไปด้วยนักโทษทั้งที่เป็นอาชญากรโดยสันดานและ
 ผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาดหรือกระทำความผิดครั้งแรกนั้น จึงเกิดการแลกเปลี่ยนพฤติกรรม
 อาชญากรรมระหว่างนักโทษด้วยกัน เมื่อจำเลยพ้นโทษออกมาจากเรือนจำไปอยู่ร่วมกับสังคม
 ภายนอกจำเลยอาจกระทำความผิดใหม่ขึ้นและอาจร้ายแรงกว่าเดิมก็เป็นได้ นอกจากนี้ผู้ต้องขังที่
 อ่อนแออาจตกเป็นเหยื่อของเรือนจำได้โดยง่าย (Victimization of Prisoners) การตกเป็นเหยื่อทาง

ร่างกาย เช่น ถูกทำร้าย ถูกข่มขืน การตกเป็นเหยื่อทางจิตใจ เช่น การตกอยู่ภายใต้การบังคับ การถูกข่มขู่ คุกคาม เอารัดเอาเปรียบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อในทางลบของโทษจำคุกนั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้โดยละเอียดแล้วในบทที่ 2

3. ลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ

การนำกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทำให้ศาลสามารถกำหนดโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดมากขึ้น ดังนั้น ศาลจะใช้ประโยชน์จากเรือนจำในการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิดสำหรับผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมกับโทษจำคุกอย่างแท้จริงเท่านั้น จึงเป็นการช่วยลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำได้โดยตรง ทำให้แทนการลงโทษจำคุกที่มีผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ

4. เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลผู้ต้องขัง ทั้งยังเป็นการประหยัดในด้านงบประมาณของรัฐในการจัดการงานราชทัณฑ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

5. ผู้กระทำความผิดยังสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รัฐก็ได้เงินภาษีจากบุคคลเหล่านั้น เป็นการช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม มาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษในต่างประเทศนั้นแม้จะมีข้อดีหลายประการดังกล่าวและเป็นแนวทางที่ยอมรับทั้งมีใช้กันอย่างแพร่หลายประเทศแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นที่ยสงสัยว่าจะสามารถบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเพียงใด มาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษก็ยังมีข้อเสียบางประการดังนี้

1. มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษนั้นเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักของเบนเทม ที่ว่า “หลักการได้รับประโยชน์น้อยกว่า” (Principle of less Eligibility) ทั้งนี้เพราะคนทั่วไปเห็นว่าจะเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกอาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับการบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวจึงมีความเห็นขัด

กับหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด¹³ เป็นการสร้างความรู้สึกไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้เสียหายซึ่งอาจกระทำความผิดเพื่อลดความโกรธแค้นหรือต้องการแก้แค้นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การลงโทษจำคุกจึงยังไม่หมดความสำคัญไปเสียทั้งหมด ยังคงมีความจำเป็นต่อผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุคคลอื่นหรือต่อสังคมโดยรวมหรือส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นจำนวนมากโดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นตามมา หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรมีอาชีพกระทำความผิดร้ายแรงและไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายหรือความสงบสุขของประชาชนโดยรวม การลงโทษจำคุกจึงต้องบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าการใช้โทษทางเลือกที่มีผลในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ ทั้งเป็นการป้องกันมิให้เกิดการแก้แค้นของฝ่ายผู้เสียหายเองอีกด้วย

2. การลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ไม่อาจนำมาบังคับใช้ได้กับผู้กระทำความผิดทุกประเภทแต่อาจนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำความผิดครั้งแรกเพราะความพลั้งพลาดในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ในกรณีที่เป็นผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรมีอาชีพหรือพวกกระทำความผิดคดีนิตย

ดังนั้น ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น จึงเป็นหน้าที่สำคัญของศาลที่ศาลต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปราณี ประวัติการกระทำความผิด เพื่อที่ศาลจะสามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้กระทำความผิดรายนั้น ๆ มีความสามารถที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองได้หรือไม่ เพียงใด ทั้งนี้เพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดนั้น ได้อย่างเหมาะสม

4.4 แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือก

มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือกนี้เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ควบคุมตัวโดยการเลี้ยงโทษจำคุกมีการบังคับใช้กันแพร่หลายในหลายประเทศ มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยตรง สามารถนำมาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ระบบการลงโทษในประเทศไทยมีความสมบูรณ์และมี

¹³ นที จิตสง่าง. เล่มเดิม. หน้า 30.

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมากขึ้น ทั้งนี้ มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือกนี้ไม่อาจนำไปบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดหรือการกระทำความผิดได้ทุกประเภท ดังนั้น แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือกนั้นจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี

1.1 วัตถุประสงค์ในการนำโทษทางเลือกมาใช้เพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น โดยหลักการแล้วจะนำมาใช้กับคดีที่มีลักษณะการกระทำความผิดและผลที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้นมีผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือสังคมเพียงเล็กน้อย

ในความผิดร้ายแรง เช่น คดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไปซึ่งถือเป็นความผิดร้ายแรงในประเทศฝรั่งเศส จะไม่มีการนำโทษทางเลือกมาใช้กับความผิดดังกล่าว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังคงมีความเห็นว่าผู้กระทำความผิดร้ายแรงเป็นผู้ที่สมควรจะได้รับโทษที่เหมาะสมกับความผิดตามแนวทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ดัดโอกาสในการกระทำความผิด หรือเพื่อการข่มขู่ยับยั้ง มากกว่าการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ทั้งคำนึงถึงหลักการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดมากกว่าคำนึงถึงตัวผู้กระทำความผิดเพื่อป้องกันการแก้แค้นกันเองระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายไม่จำกัดประเภทคดีที่จะนำโทษระดับกลางมาใช้ เพราะบางกรณีที่ผู้เสียหายสามารถตกลงกับผู้กระทำความผิดได้แม้เป็นความร้ายแรงหากการกระทำความผิดเกิดจากอารมณ์ชั่ววูบ หรือเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ผู้เขียนเห็นว่า การที่กฎหมายมิได้กำหนดให้ใช้โทษทางเลือกเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในความผิดร้ายแรงนั้น ก็มีได้หมายความว่าผู้กระทำความผิดร้ายแรงจะเป็นผู้ที่ไม่สามารถจะแก้ไขตนเองได้ แต่ในการกำหนดโทษนั้นต้องมีผลเป็นทั้งการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความยุติธรรมในสังคมเป็นสำคัญ ทั้งนี้ศาลต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอไม่ว่าจะเป็นประวัติครอบครัว บุคลิกลักษณะ ประวัติการกระทำความผิด สภาพร่างกายและภาวะแห่งจิต โดยข้อมูลนั้นต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนปราศจากการบิดเบือน จึงจะทำให้การกำหนดโทษของศาลมีความเหมาะสมและโทษนั้นสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ทั้งยังสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

1.2 ควรนำมาใช้ในคดีที่ศาลกำหนดโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี จากข้อมูลสถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศปี 2552 แยกตามการกำหนดโทษ ผู้ต้องขังจำคุกกว่า 2-5 ปี มีจำนวน 49,472 คน ส่วนผู้ต้องขังจำคุกกว่า 1-2 ปี มีจำนวน 31,370 คน และผู้ต้องขังจำคุกกว่า 5-10 ปี มีจำนวน

26,343 คน¹⁴ ซึ่งจะเห็นได้ว่าโทษที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากที่สุดคือ โทษจำคุกกว่า 2-5 ปี ดังนั้น การลงโทษทางเลือกที่เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดควรนำมาใช้กับผู้ที่จะถูกศาลพิพากษาจำคุกไม่เกิน 5 ปี ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและเพื่อเป็นการลดภาวะความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำและศาลจะกำหนดโทษทางเลือกเกินกว่าระยะเวลาของโทษจำคุกที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยไว้เดิมไม่ได้ โดยทั่วไปศาลจะต้องกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยก่อนหากกำหนดโทษจำคุกแต่เมื่อพิจารณาพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว เห็นว่ายังไม่สมควรส่งตัวจำเลยเข้าไปรับโทษในเรือนจำศาลจึงจะพิจารณากำหนดโทษทางเลือกซึ่งจะเป็นประเภทใดนั้นศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดตามความเหมาะสมตามลักษณะของจำเลยแต่ละคน

2) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด

2.1 ควรนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำโดยพลั้งพลาดหมายถึง ผู้กระทำความผิดโดยประมาทหรือผู้กระทำความผิดโดยบันดาลโทสะจากอารมณ์ชั่ววูบ กระทำความผิดลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ไม่มีเจตนาชั่วร้ายในกระทำ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ผู้มีความบกพร่องทางจิตหรือทางสติปัญญาและสตรี เนื่องจากกลุ่มผู้กระทำความผิดดังกล่าวมีสำนึกในการรับรู้และการกระทำที่แตกต่างจากกรณีทั่วไปผู้กระทำความผิดเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมร้ายแรงโดยได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกมีสาเหตุอันน่าเห็นใจหรือกระทำผิดไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และมีแนวโน้มที่สามารถแก้ไขฟื้นฟูปรับพฤติกรรมให้เป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเหล่านี้ อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งต่อผู้กระทำผิดเอง สังคมและเศรษฐกิจของประเทศชาติมากกว่าผลดีที่จะได้รับ การลงโทษทางเลือกแทนการจำคุกจึงน่าจะมีความเหมาะสมมากกว่า

2.2 ไม่ควรนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรโดยสันดานหรือผู้กระทำความผิดติดนิสัยซึ่งยากที่จะแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้หรือผู้กระทำความผิดในลักษณะที่มีความโหดร้ายทารุณเพราะลักษณะดังกล่าวเป็นอันตรายและกระทบต่อสังคมอย่างร้ายแรงผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ผู้กระทำความผิดที่เคยได้รับการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบอื่น ๆ มาแล้ว แต่ยังคงกระทำความผิดขึ้นอีก บุคคลเหล่านี้จัดเป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่เหมาะสมกับการลงโทษทางเลือกควรตัดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกโดยการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมโดยการลงโทษจำคุก

¹⁴ ข้อมูลสถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศปี 2552 ศูนย์ทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์

นอกจากนี้ศาลพึงคำนึงถึงสาเหตุที่แท้จริงในการกระทำความผิดภาวะแห่งจิต อุปนิสัย ใจคอ พื้นฐานการศึกษา สภาพครอบครัว ความมีมโนธรรมสำนึกในความผิดที่ตนได้กระทำลง ทั้งนี้เพื่อพิจารณาได้ว่าผู้กระทำความผิดเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะสามารถแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้ หรือไม่ รวมทั้งเหตุยกเว้นโทษ และเหตุบรรเทาโทษอื่น ๆ ประกอบการพิจารณากำหนดโทษด้วย เสมอหากเห็นว่าการใช้โทษทางเลือกอาจเป็นประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าการใช้โทษจำคุกศาลพึงกำหนดโทษทางเลือกนั้น ๆ ต่อผู้กระทำความแทนการลงโทษจำคุก

3) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาล

การนำมาตราการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกนั้น จะต้องเป็นกรณีที่ศาลได้กำหนดโทษจำคุกผู้กระทำความผิดแล้วแต่เมื่อพิจารณาบุคลิกลักษณะ ประวัติการกระทำผิด สภาพร่างกายและจิตใจของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว เห็นว่ายังไม่สมควรส่งตัวผู้กระทำความผิดไปรับโทษในเรือนจำศาลจึงจะพิจารณากำหนดโทษทางเลือกนั้นแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ โทษจำคุกตามคำพิพากษายังคงมีอยู่จนกว่าผู้กระทำความผิดจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลครบถ้วน ซึ่งถือว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษทางเลือกตามที่ศาลกำหนดแทนโทษจำคุกแล้ว โดยต้องบัญญัติถึงข้อบังคับ แนวทางปฏิบัติของศาลให้ชัดเจนในกรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่งของศาล

หากผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนคำสั่งศาลจะมีผลเท่ากับว่าผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับโทษหรือยังรับโทษไม่ครบถ้วนตามคำพิพากษา ให้ศาลพิจารณาถึงรูปแบบโทษทางเลือกอื่น ๆ มาใช้แทนโทษจำคุกตามที่ศาลกำหนดไว้เดิม หรือหากมีการฝ่าฝืนอีก ศาลก็จะนำโทษที่กำหนดไว้มาลงแก่จำเลยได้

4.5 แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในรูปของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดขึ้นมาโดยเฉพาะ ถือว่าเป็นโทษทางเลือกให้ศาลสามารถใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษแทนโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญาโดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิดและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาลไว้ให้ชัดเจนดังกล่าวแล้วข้างต้น

กระบวนการหรือขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในรูปแบบของพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้น่าจะเกิดความร่วมมือเร็วและไม่สลับซับซ้อนเหมือนเช่นกรณีการแก้ไขเพิ่มประเภทของโทษตามประมวลกฎหมายอาญา แม้การกำหนดให้เป็นโทษเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญา จะทำให้ศาลสามารถนำโทษที่เพิ่มเติมนั้นมาบังคับใช้ได้อย่างชัดเจนก็ตาม แต่อาจทำให้ปัญหาในการลงโทษผู้กระทำความผิดซ้ำซ้อนได้

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำรูปแบบหนึ่งที่มีประโยชน์และมีความเหมาะสมในการนำมาบังคับใช้ในประเทศไทย เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคอขวดประเภทโทษตามกฎหมายอาญา เพราะประเภทโทษทางอาญาของไทยยังไม่มีรูปแบบของโทษที่สามารถสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาคอขวดโทษสั้นเรือนจำได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นการลงโทษที่มีระดับความเข้มงวดที่เหมาะสมระหว่างการลงโทษจำคุกในเรือนจำกับการรอลงโทษหรือการรอกำหนดโทษ โดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติโดยมุ่งเน้นการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดให้มีโอกาสในการปรับปรุงแก้ไขตนเองเพื่อให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ ทั้งเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องประสบกับผลเสียนานาประการของโทษจำคุกซึ่งจะทำลายคุณลักษณะประจำตัวของบุคคลนั้นและเป็นตราบาปที่ติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของผู้กระทำความผิด และได้สัดส่วนกับความผิดที่กระทำ นอกจากนี้ยังทำให้รัฐสามารถประหยัดงบประมาณที่เป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลนักโทษในแต่ละปีได้เป็นจำนวนมหาศาล

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การลงโทษทางอาญานั้นมีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นเครื่องมือในการจัดการกับผู้กระทำความผิดซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การใช้โทษทางอาญาโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของความสัมพันธ์ระหว่างความผิดและโทษ นอกจากจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดโดยตรงแล้ว ยังทำให้กฎหมายไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่โทษที่ลงนั้นจะต้องคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า ทั้งโทษจะต้องไม่เป็นอุปสรรคหรือสร้างความบอบช้ำทางจิตใจให้แก่ผู้กระทำความผิดจนไม่อาจกลับตนเป็นคนดีหรือกลับเข้าสู่สังคมได้

ในประมวลกฎหมายอาญาเดิมนั้น ทฤษฎีการลงโทษของกฎหมายอาญาใช้ระบบที่เรียกกันว่า “ระบบการแก้แค้นตอบแทน” (Retributive theory) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ ต่อมาแนวคิดดังกล่าวเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องจากผลของการกำหนดโทษจำคุกดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดเองและสังคมโดยรวมหลายประการ โดยเฉพาะปัญหานักโทษล้นคุก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลของการกำหนดโทษจำคุกไม่สามารถฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร ประกอบกับอิทธิพลของแนวความคิดในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตลอดจนวิวัฒนาการของการลงโทษในเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่ไม่ควรมุ่งตอบแทนแก้แค้นผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมุ่งให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ จึงได้เน้นการเพิ่มโทษทางเลือกแทนโทษจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรงเพื่อรองรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด (Rehabilitation Theory) ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในกลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มที่จะแก้ไขพฤติกรรมนิสัยได้ ซึ่งมาตรการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non-Treatment) หรือ การแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-Based Correction)

แนวคิดอาชญาวิทยาในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา จากการลงโทษที่โหดร้ายและป่าเถื่อนมาเป็นการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลายประเภทเพราะโทษอย่างเดียวจะเหมาะสมกับความผิดทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้

โดยสำนักอาชญาวิทยาได้ทำการศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นทางการขึ้น ได้แบ่งเป็น 4 สำนัก ดังนี้

1. สำนักดั้งเดิม (Classical School) มีหลักเกณฑ์ในการลงโทษว่า การลงโทษนั้นควรกระทำด้วยความมุ่งหมายสำคัญที่สุดคือ เพื่อป้องกันอาชญากรรมและเพื่อป้องกันมิให้การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นไปตามอารมณ์ของผู้ลงโทษซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในเรื่อง เจตจำนงเสรี (Free Will)

2. สำนักคลาสสิกใหม่ แนวความคิดของสำนักคลาสสิกใหม่เห็นว่า การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิดและไม่รุนแรงเกินไปและยอมให้มีการลดโทษกันได้ 3. สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมมีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเพื่อหาสาเหตุพฤติกรรมของอาชญากร การศึกษาได้เปลี่ยนมาอยู่ที่ตัวอาชญากร ไม่ใช่อาชญากรรม โดยเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสามารถแก้ไขได้โดยหาทางป้องกันที่ต้นเหตุ มิใช่ออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้และลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว โดยเกิดหลักการที่สำคัญขึ้นคือการกำหนดโทษต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะรายมิใช่ให้เหมาะสมกับความผิดเพียงอย่างเดียว (Punishment to fit the criminal not the crime)

4. สำนักป้องกันสังคมมีแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดที่สำคัญอันเป็นที่มาของแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในปัจจุบันคือแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม และแนวคิดของสำนักป้องกันสังคม

ในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องอาศัยข้อเท็จจริงแห่งคดีและหลักทฤษฎีมาประกอบการพิจารณาในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล ทฤษฎีการลงโทษที่อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญามีอยู่ 4 ทฤษฎีที่สำคัญด้วยกัน ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคม สำหรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นทฤษฎีที่อธิบายการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิด คือโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันและทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูรวมทั้งทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคมนั้น เป็นทฤษฎีการลงโทษที่อธิบายเกี่ยวกับการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

ในการกำหนดโทษต้องนำทฤษฎีการลงโทษมาใช้ร่วมกันเพื่อให้การกำหนดโทษมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาที่สมบูรณ์ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคม ซึ่งเป็นผลให้การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยในความคิดที่มีความรุนแรงมาก ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ในความคิดที่มีความรุนแรงน้อย ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ในกรณีของผู้กระทำความผิดซ้ำ ใช้ทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคม

สำหรับโทษอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดให้มีโทษอาญา 5 ประเภท ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่า โทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดแทบทุกกรณี การกำหนดโทษทางอาญาโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดและความเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำผิดอาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เมื่อพิจารณาประเภทของโทษทางอาญาดังกล่าวแล้วเห็นว่ายังไม่มีความเหมาะสมในการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดประเภทของโทษที่ทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดโทษผู้กระทำความผิดบางประเภทได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่สมควรได้รับโทษจำคุกต้องประสบกับผลเสียที่เกิดจากการต้องโทษจำคุก ส่งผลให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามมา

ด้วยเหตุที่ การบังคับใช้โทษทางอาญาที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีปัญหา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเริ่มให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อแนวคิดในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากขึ้น รัฐบาลจึงได้มีนโยบายในการปฏิรูประบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำให้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้มากขึ้น จึงส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอื่นที่เหมาะสมมาใช้แทนโทษจำคุก โดยโทษจำคุกอาจจะมีเหมาะสมในการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากร โดยสันดาน เป็นมีอาชีพ กระทำความผิดร้ายแรงและกระทบความปลอดภัยของสังคมโดยรวม แต่โทษจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดโดยพลาดพลั้งผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ผู้กระทำความผิดเพียงเล็กน้อยหรือผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนหรือผู้เสพยาเสพติด จึงสมควรสร้างทางเลือกเพิ่มขึ้น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มากขึ้น

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หมายถึงการลงโทษที่มุ่งหมายเฉพาะผู้กระทำความผิดบางประเภท ที่มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดโดยทั่วไป กล่าวคือ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ อายุ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม

สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปราณีของผู้กระทำ ความผิดแล้วเห็นว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด ไม่มีเจตนาที่จำ กระทำความผิด ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ในความผิดที่ไม่รุนแรงไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัย ของสังคม ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดรายนั้นแล้ว แต่ศาลพิจารณา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าวแล้ว หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นยังไม่สมควรได้รับ โทษจำคุก ศาลจะกำหนดโทษทางเลือกแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก สาเหตุประการ สำคัญของการมีโทษทางเลือกนั้นก็เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณากำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับ ผู้กระทำความผิดแต่ละคนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความ ผิด ดังนั้น การบังคับโทษจำคุกอาจมีความรุนแรงเกินไปและการคุมประพฤติก็อาจเบาเกินไป โทษ ทางเลือกจึงอยู่กึ่งกลางเป็นโทษที่ไม่หนักหรือเบาเกินไป สามารถตอบสนองกับความชั่วร้ายในการ กระทำความผิดที่มากน้อยต่างกันได้ ยิ่งไปกว่านั้นโทษทางเลือกยังทางออกของปัญหาผู้ต้องขังล้น เรือนจำและปัญหาข้อจำกัดของประเภทโทษทางอาญาของไทยได้เป็นอย่างดีโดยมีแนวคิดที่สำคัญ มาจาก

การที่นานาประเทศต้องเผชิญกับปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างวิกฤติจึงสังเกตเห็นว่าการ ลงโทษที่รุนแรงก่อให้เกิดผลโดยตรงคือปัญหาความแออัดของเรือนจำ ทั้งโทษจำคุกยังส่งผล กระทบในทางลบต่อผู้กระทำความผิดและสังคมโดยรวมตามมามากมาย นอกจากนี้ อัตราการกระทำ ความผิดก็มีได้ลดลงแต่รัฐกลับต้องสูญเสียงบประมาณในการขยายเรือนจำเพิ่มขึ้นอีก นโยบายที่ มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดและการขยายเรือนจำ จึงไม่ทำให้สังคมปลอดภัย จากปัญหาอาชญากรรมได้ จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการลงโทษให้มีความหลากหลาย มากขึ้น โดยเน้นการเพิ่มทางเลือกในการลงโทษแทนการจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรง

องค์การสหประชาชาติเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional Treatment) หรือการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความ ผิด ซึ่งเป็นวิธีการที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการ ลงโทษด้วยการจำคุกในเรือนจำ จึงได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำ ความผิด หรือที่เรียกว่า “Tokyo Rules” ขึ้น โดยมีลักษณะสอดคล้องกับแนวทางการลงโทษ ทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยส่งเสริมบทบาทของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการ แก้ไขผู้กระทำความผิดและเป็นการส่งเสริมมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษจำคุก

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เป็นการลดความเสียหายของโทษจำคุกระยะสั้นหรือลดรอยมลทินแก่ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดลหุโทษจากการถูกคุมขังในเรือนจำ
2. เพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเป็นการเพิ่มพื้นที่เรือนจำไว้สำหรับคุมขังผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่เป็นอันตรายต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐที่จะต้องสูญเสียไปกับการควบคุมกักขังผู้ต้องโทษบางประเภทเกินความจำเป็น เพราะการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในกิจการเรือนจำและประหยัดกว่าการจำคุก

เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในกฎหมายของต่างประเทศแล้วพบว่า

ในประเทศฝรั่งเศสปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการลงโทษในประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนไปในทิศทางเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาให้เป็นคนดีไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยจะเห็นได้จากรูปแบบของโทษทางอาญามีหลากหลาย ในการลงโทษทางเลือกเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โทษประเภทนี้ในการลงโทษแทนที่โทษจำคุกระยะสั้นกฎหมายฝรั่งเศสได้บัญญัติให้บังคับใช้โทษทางเลือกในความผิดมิชฌิมโทษหรือในการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงระดับปานกลางเท่านั้น ในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมีการแบ่งประเภทของโทษทางอาญาออกเป็นหลายลักษณะ โดยไม่ได้พิจารณาเฉพาะแต่การกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ได้พิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้การลงโทษเหมาะสมกับพฤติกรรมและลักษณะของผู้กระทำความผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ได้แก่ โทษอาญาหลักโทษอาญาทางเลือกโทษอาญาเสริมโทษทางเลือกหรือโทษแทนที่ จะปรากฏอยู่ในความผิดมิชฌิมโทษประเภทเดียวเท่านั้น โดยรูปแบบของโทษทางเลือกมี 3 ประเภท คือ โทษปรับรายวัน โทษให้ทำงานบริการสาธารณะ และโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิ

ในประเทศอังกฤษ มีแนวคิดในการลงโทษตามกฎหมายอังกฤษเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) ผู้กระทำความผิดจึงต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ดังนั้นจึงมีมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎหมายในเรื่องการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน (Community Punishment) เพื่อนำเข้ามาใช้เป็นทางเลือกในการหลีกเลี่ยงไม่ลงโทษจำคุกหรือกักขังโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกในประเทศอังกฤษ มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การทำงานบริการสังคม การกักขังไว้ในบ้าน โดยอยู่ในรูปแบบของคำสั่งให้ลงโทษในชุมชน

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการลงโทษที่นิยมอย่างแพร่หลายที่เรียกว่ามาตรฐานโทษระดับกลาง เพื่อให้เกิดความสมดุลและได้สัดส่วนในการลงโทษ ซึ่งมีแนวคิดว่าการลงโทษไม่ควรที่จะเบาหรือรุนแรงเกินไป มีการสร้างลำดับขั้นของการลงโทษเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด

แต่ละราย ทั้งมีผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันเป็นลดผลกระทบในทางเสียของโทษ จำคุกในเรือนจำอีกด้วยเช่น การทำงานบริการสังคมมาตรการควบคุมสอดส่องแบบเข้มหรือการคุมประพฤติแบบเข้มการควบคุมตัวในที่พักอาศัยมาตรการติดตามเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) ศูนย์ควบคุมในชุมชน เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่บังคับใช้อยู่ใน ได้แก่ มาตรการรอลงโทษหรือการรอกำหนดโทษ มาตรการคุมประพฤติ มาตรการทำงานบริการสังคม และมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย จากการศึกษา พบว่าการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว ยังไม่เพียงพอต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร

การลงโทษแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้เป็นมาตรการ ไม่ควบคุมตัวรูปแบบหนึ่งในแต่ละประเทศมีรูปแบบของโทษที่หลากหลาย ซึ่งเป็นทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันรูปแบบที่น่าจะนำมาบังคับใช้ในประเทศไทยได้มีดังนี้

1. การทำงานบริการสังคม

ในประเทศอังกฤษ กำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นโทษประการหนึ่งและถือเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในชุมชน โดยใช้เป็นมาตรการแทนการลงโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิดยังไม่สมควรที่จะได้รับโทษจำคุก ซึ่งศาลจะเป็นผู้สั่งให้ทำงานบริการสังคมแทนโทษจำคุกได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การทำงานบริการสังคมเป็นโทษระดับกลางประเภทหนึ่งที่ศาลใช้เป็นทางเลือกแทนการจำคุกซึ่งอาจใช้การคุมประพฤติแบบเข้มงวดพร้อมกันไปด้วยก็ได้

ในประเทศฝรั่งเศส การทำงานบริการสังคมหรือโทษให้ทำงานบริการสาธารณะ เป็นโทษทางเลือกสำหรับความผิดซ้ำมิใช่โทษ เป็นโทษที่นำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้น

ในประเทศไอซ์แลนด์นำมาตรการการทำงานบริการสังคมมาเป็นทางเลือกในการลงโทษแทนโทษจำคุกมาบังคับกับผู้กระทำความผิดฐานล่อโจง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไอซ์แลนด์ประสบปัญหาเกี่ยวกับปริมาณนักโทษล้นเรือนจำเช่นเดียวกันกับนานาประเทศ ดังนั้น รัฐบาลไอซ์แลนด์ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้หันมาศึกษาเกี่ยวกับวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่จะช่วยแก้ปัญห ปริมาณนักโทษล้นเรือนจำได้

2. มาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)

มาตรการดังกล่าวนี้เหมาะสมที่จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลงโทษที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีโทษไม่สูงมากนัก เป็นผู้กระทำ

ผิดโดยพลั้งพลาด และการกระทำผิดเป็นครั้งแรก ไม่มีลักษณะผู้กระทำผิดโดยสันดาน มาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นี้ถือว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม และเป็นมาตรการที่สนองตอบต่อปัญหาจำนวนนักโทษล้นเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การควบคุมตัวในที่พักอาศัยเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี ถือว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทยโดยอาจใช้ร่วมกับมาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นการหลักเคียงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบผลกระทบในทางลบของโทษจำคุกในเรือนจำทั้งเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาคดีต้องโทษล้นเรือนจำได้โดยอย่างแท้จริง

การนำเสนอมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่เสนอให้มีการปฏิรูประบบการลงโทษโดยนำเอามาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Measures) มาใช้ โดยเฉพาะมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเฉพาะราย (Intermediate Sanctions) เพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษมากยิ่งขึ้น ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การทำงานบริการสังคม การกักขังที่บ้าน การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM) เป็นต้น

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกมีข้อดีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ทำให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษและลงโทษได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูสำหรับผู้กระทำความผิดที่สมควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูได้มากขึ้น ทั้งยังทำให้ศาลสามารถกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีมากขึ้น

2. เป็นการลดผลกระทบในทางลบของระบบเรือนจำต่อผู้ต้องโทษ

3. ลดความแออัดขัดเคียดในเรือนจำ

4. เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลผู้ต้องขัง

5. ผู้กระทำความผิดยังสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รัฐก็ได้เงินภาษีจากบุคคลเหล่านั้น เป็นการช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้นอีกด้วย

ในการนำมาใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือกนี้ต้องคำนึงถึง

1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดีนำมาใช้กับคดีที่มีลักษณะการกระทำความผิดและผลที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้นมีผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือสังคมเพียงเล็กน้อย

2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิดควรนำมาใช้ในคดีที่ศาลกำหนดโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปีจากข้อมูลสถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศปี 2552 แยกตามการกำหนดโทษ

ผู้ต้องขังจำคุกกว่า 2- 5 ปี มีจำนวน 49,472 คน ส่วนผู้ต้องขังจำคุกกว่า 1-2 ปี มีจำนวน 31,370 คน และผู้ต้องขังจำคุกกว่า 5-10 ปี มีจำนวน 26,343 คน โทษที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากที่สุดคือ โทษจำคุกกว่า 2-5 ปี

3. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาล

3.1 ควรนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำโดยพลั้งพลาดหมายถึง ผู้กระทำความผิดโดยประมาทหรือผู้กระทำความผิดโดยบันดาลโทสะจากอารมณ์ชั่ววูบ กระทำความผิดลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ไม่มีเจตนาชั่วร้ายในกระทำ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ผู้มีความบกพร่องทางจิตหรือทางสติปัญญาและสตรี เนื่องจากกลุ่มผู้กระทำความผิดดังกล่าวมีสำนึกในการรับรู้และการกระทำที่แตกต่างจากกรณีทั่วไป ผู้กระทำความผิดเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมร้ายแรงโดยได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกมีสาเหตุอันน่าเห็นใจหรือกระทำผิดไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และมีแนวโน้มที่สามารถแก้ไขฟื้นฟูปรับพฤติกรรมให้เป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเหล่านี้ อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งต่อผู้กระทำผิดเอง สังคมและเศรษฐกิจของประเทศชาติมากกว่า ผลดีที่จะได้รับ การลงโทษทางเลือกแทนการจำคุกจึงน่าจะมีความเหมาะสมมากกว่า

3.2 ไม่ควรนำมาใช้กับ ผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรโดยสันดาน หรือผู้กระทำผิดติดนิสัยซึ่งยากที่จะแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้ หรือผู้กระทำความผิดในลักษณะที่มีความโหดร้ายทารุณเพราะลักษณะดังกล่าวเป็นอันตรายและกระทบต่อสังคมอย่างร้ายแรง ผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ผู้กระทำความผิดที่เคยได้รับการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบอื่น ๆ มาแล้ว แต่ยังกระทำความผิดขึ้นอีก บุคคลเหล่านี้จัดเป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่เหมาะสมกับการลงโทษทางเลือกควรตัดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกโดยการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมโดยการลงโทษจำคุก

สำหรับแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในรูปของพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดขึ้นมาโดยเฉพาะ ถือว่าเป็นโทษทางเลือกให้ศาลสามารถใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษแทนโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา โดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาลไว้ให้ชัดเจนดังกล่าวแล้วข้างต้น

กระบวนการหรือขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในรูปแบบของพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้น่าจะน่าจะเป็น

แนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงกว่า ทั้งรวดเร็วและไม่สลับซับซ้อนเหมือนเช่นกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมประเภทของโทษตามประมวลกฎหมายอาญา แม้การกำหนดให้เป็นโทษเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญา จะทำให้ศาลสามารถนำโทษที่เพิ่มเติมนั้นมาบังคับใช้ได้อย่างชัดเจนก็ตามแต่ กระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามีขั้นตอนสลับซับซ้อนมากมายและใช้ระยะเวลานานในการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพอสมควร จนอาจเกิดข้อขัดข้องในเรื่องความล่าช้า เพราะการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญต้องพิจารณาอย่างรอบคอบร่วมกันหลายหน่วยงาน แต่อาจทำให้ปัญหาในการลงโทษผู้กระทำความผิดซ้ำซ้อนได้ ดังนั้น จึงเห็นควรว่าน่าจะให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในรูปแบบของพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงในการนำมาบังคับใช้ได้เป็นอย่างดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาลไว้ให้ชัดเจนดังนี้

- 1.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี
- 1.2 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด
- 1.3 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาล

2. การกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องกำหนดโทษโดยอาศัยประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิด และสาเหตุของการกระทำความผิด มาประกอบการพิจารณากำหนดโทษ ซึ่งปัญหาที่พบในปัจจุบันคือข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดมีไม่เพียงพอต่อการใช้ประกอบในการพิจารณากำหนดโทษ เนื่องจากมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น จำนวนพนักงานคุมประพฤติที่ทำหน้าที่สืบเสาะหาข้อมูลมีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่อาจสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ทุกคน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงควรจัดให้มีหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้มีหน้าที่โดยตรงในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวข้อเท็จจริงผู้กระทำความผิดให้มีความสมบูรณ์และสามารถนำข้อมูลมาใช้ได้ตลอดเวลา

3. ควรแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติว่า ในคดีที่ไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนและเป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือ

ความผิดลหุโทษ ไม่ว่าเวลาใดก่อนมีคำพิพากษา ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะ และพินิจ อายุ ประวัตติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลย ตลอดจนสภาพความผิดและเหตุอื่นอันควรปรานี พร้อมทั้งความเห็น ตามมาตรา 6 (3) แล้วรายงานต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาได้

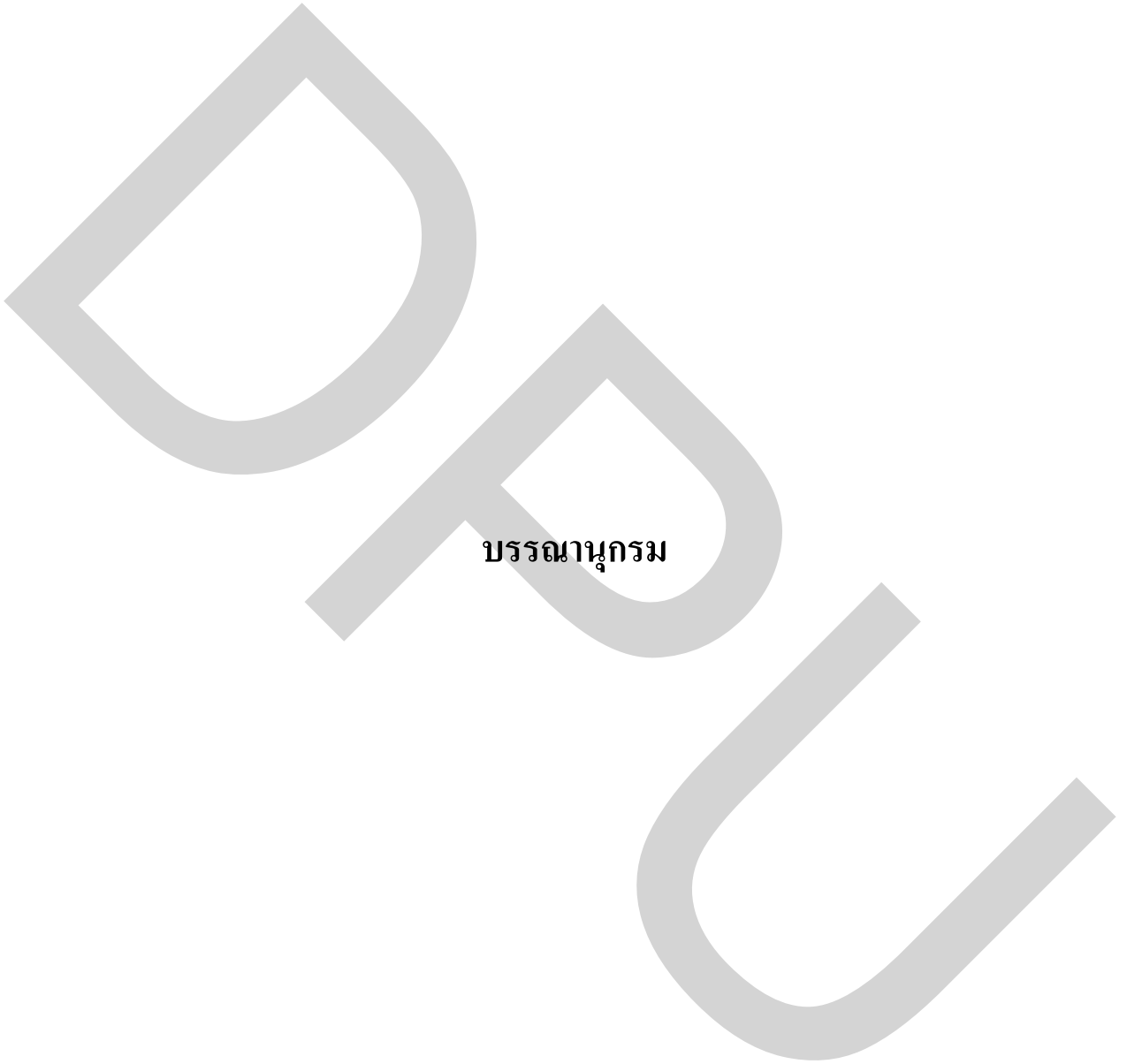
มาตรา 11 วรรคสอง เมื่อศาลได้รับรายงานและความเห็นตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมี อำนาจเรียกพนักงานคุมประพฤติ หรือจำเลยมาสอบถาม หรือสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการ สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้”และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 บัญญัติว่าศาลมี อำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจเฉพาะคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี

โดยแก้ไขให้ศาลมีอำนาจสั่งสืบเสาะได้ทุกคดี เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้ ศาลมีอำนาจสั่งสืบเสาะได้เฉพาะคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปีเท่านั้น ทำให้คดีที่รุนแรง และมีโทษสูงศาลไม่มีอำนาจสั่งพนักงานคุมประพฤติเพื่อสืบเสาะได้ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวเป็น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ศาลขาดข้อเท็จจริงมาประกอบการพิจารณากำหนดโทษให้ เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นกรณี ๆ ไปทั้งนี้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษผู้กระทำ ความผิดอย่างถูกต้องเหมาะสม

4. ควรจัดให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ในกรณีที่มีการบังคับใช้มาตรการควบคุมตัว โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ควรจัดให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ในการ ควบคุมตัวโดยเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือในกรณีที่มีการเข้าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ โดยพิจารณาจากฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละคน

5. ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนทั่วไปว่าการ ลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นมีข้อดีและก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่า การลงโทษการแก้แค้นตอบแทนการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะมาตรการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดที่ใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษนั้นเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดนี้มักเป็นการขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ ดีกว่าคนทั่วไปดังนั้นจึงควรให้ประชาชนเข้าใจว่าผู้กระทำความผิดบางประเภทเป็นบุคคลที่ยังไม่ สมควรที่จะได้รับโทษจำคุกเพราะเขาไม่ใช่ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ร้ายโดยสันดานแต่เป็นผู้กระทำผิด เพราะความประมาทพลั้งพลาดเป็นครั้งแรก การกระทำผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรงกระทบต่อผู้เสียหาย หรือสังคมเพียงเล็กน้อย จึงควรให้โอกาสผู้กระทำผิดเหล่านั้นแก้ไขปรับปรุงตนเองโดยให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูบุคคลเหล่านั้นด้วยจึงจำเป็นที่สังคมจะต้องเข้าใจในหลักการพื้นฐาน ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

กล่าวโดยสรุป หากได้มีการดำเนินการให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด พัฒนาระบบการลงโทษ และรูปแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังที่กล่าวมาข้างต้น แล้วนั้น การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลงโทษที่มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและการกระทำมากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาระบบการลงโทษในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2533). *การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ : ศรีสมบัติการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. (2551). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- _____. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสถาน.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- นัทธี จิตสว่าง. (2540). *หลักทฤษฎีอาญา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ : ปรกาศพริก.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ : บพิศการพิมพ์.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2542). กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์พับลิเคชั่น.
- เพียว ศรีแสงทอง. (2555). *การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำความผิด*. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักส์
- หยุด แสงอุทัย . (2548). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- สถิตินผู้ต้องขังทั่วประเทศ. (2552). กองแผนงาน. กรมราชทัณฑ์.
- สุพจน์ สุโรจน์. (2526). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ : จินดาสาส์น
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2552). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- อรัญ สุวรรณบุปผา. (2518). *หลักอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อังกริยา ชูตินันท์. (2555). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์อาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- อุทัย อาทิวาข. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ : วิ.เจ.พรินต์ติ้ง.
- อุททิศ แสนโกสิก. (2525). *กฎหมายอาญาภาค 1*. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

บทความ

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2552, มิถุนายน). *นักโทษล้นคุกวิกฤตสังคมไทย*. จดหมายข่าวยุติธรรม, กระทรวงยุติธรรม, 9 (1). หน้า 4- 5.

ธานี วรภัทร์. (2550, มกราคม-มิถุนายน) *การบังคับโทษจำคุกในประเทศอังกฤษวารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์*. 7 (1). หน้า 25-26.

นัทธี จิตสว่าง.(2524, มกราคม-กุมภาพันธ์) *แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ*. วารสารราชทัณฑ์ปี 29 .หน้า 11.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2550). *การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน*.บทบัณฑิตย์. 63(2). หน้า 34.

วีระชัย เหล่าลงอินทร์.(2552, มกราคม-เมษายน) *การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม*.วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 3 (1) .หน้า 29.

อุทิศ สุภาพ *การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษดุลพินิจ* 3 (49).หน้า 33.

อุททิศ แสนโกศิก. (2515). *หลักกฎหมายอาญา: การลงโทษ*.อุททิศนุสรณ์. กรุงเทพฯ.กรมสรรพสามิต.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2551). *โครงการเวทีความคิดเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย:ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย*.คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายร่วมกับกระทรวงยุติธรรม.

ณรงค์ ใจหาญและคณะ. (2549). *ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2554). *การจัดกลุ่มความผิดและโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย*. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานี วรภัทร์. (2553). *การลดปริมาณผู้ต้องขังในเรือนจำ ศึกษากรณีมาตรการทางกฎหมายในชั้นสอบสวนฟ้องร้องและชั้นพิจารณาพิพากษา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริและคณะ. (2554). การบังคับใช้โทษทางอาญาประเภทอื่นที่มีได้มีอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เลื่อนฉวี และคณะ. (2552). โครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในมาตรการต่าง ๆ. พุทธสนับสนุนการวิจัยของสำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- รายงานการวิจัย. (2550). เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการขอทำงานบริการสังคมของผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับ. กรมคุมประพฤติ.

วิทยานิพนธ์

- กฤต จิราสพงศา. (2552). แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิดโดยเด็กในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกียรติภูมิ แสงศศิธร. (2533). กระบวนการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญา: เปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิติมา ประเสริฐ. (2553). การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดล บุนนาค. (2554). ทางเลือกในการลงโทษจำเลยในคดีอาญา : มาตรการลงโทษระดับกลาง (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธีรนิษฐ์ ลิ้มปรีงมี. (2539). ความรู้และความคิดเห็นของผู้พิพากษาต่อการทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมประพฤติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญยฤทธิ ตั้งสุวรรณวรรณ. (2544). ศูนย์ควบคุม: มาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจะ เพ็งดิษฐ์. (2532). การคุมขังผู้ต้องโทษไว้ในที่อยู่อาศัยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรรณิภา พลศิลป์. (2553). *มาตรการเสริมโทษทางอาญา : ศึกษากรณีการให้ทำงานบริการสังคม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วราภรณ์ สิริสังข์วัฒน์. (2540). *โทษปรับ: ศึกษากรณีระบบวันปรับ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สทรน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรณิษฐ์ บุญยรัตพันธุ์. (2547). *มาตรการทางกฎหมายในการใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้ม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรศรี อธิกิจ. (2552). *มาตรการบริการสังคมกับโทษในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทิศ สุภาพ. (2544). *การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ร้ายละผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทปรัชญาคณะนิติบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- โครงการสัมมนาทางวิชาการ. (2551). *การพัฒนาโทษในประมวลกฎหมายอาญาไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2555, จาก www.oja.go.th/site_research/Lists/newspr/DispForm.aspx?ID..
- โทษทัณฑ์ในสมัยโบราณ*. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2555, จาก www.correct.go.th/poptakk.
- ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 131-14* สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1957>
- วนิดา ไชยชนตรดี. (2547, 19 เมษายน). *ข้อความคิดเกี่ยวกับมาตรการควบคุมผู้ต้องขังกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2555, จาก <http://www.pub-law.net>.

โทษทางเลือก. www.wisegeek.com/what-is-alternative-sentencing.htm. สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2556.

วิวัฒนาการเรือนจำไทย. <http://www.correct.go.th/mu/index1.html> สืบค้นวันที่ 22 กันยายน 2556.

คุกไทยในสมัยโบราณ. www.correct.go.th/correct2009/index.php?action=showcontent&c สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2556. www.correct.go.th/eduweb/index.php/eduessay/50.../107-prison-word.html สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2556

เรือนจำไทย. www.correct.go.th/correct2009. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2556.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Edwin H. Sutherland and Donald R. Cressey *Principle of Criminology* 7th.ed. New York: Lippincott, 1966, P.308.

McCarthy, Belinda Rodgers and McCarthy, Bernard J. *Community-Based Correction*, (United States: Wadsworth Publishing company 1997 p. 3-5. Norman A. Carlson. *Correction in the 21st Century : A Practical Approach*. California Wadsworth Publishing Company, 1998.

Raymond Saleilles. (1968). *The Individualization of Punishment*. Publication No.15 : Patterson Smith reprint series in Criminology, Law Enforcement and Social Problem. p.177.

Reid, Sue Titus. (1982). *Crime and Criminology*. New York: Holt, Rinehart and Winston. p.435.

Stephen Schafer, *Restitution to victims of Crime* (London ; Stevens & Sons 1960). pp.33-7.

Ted Honderich. *Punishment The Supposed Justifications*. Reverse. Ed. England: Penguin Books Ltd. 1976. pp. 22-26.

U.S. Department of Justice, "Survey of Intermediate Sanction", in *Corrections in the Community*, (Ohio: Anderson Publishing Co., 1997), p. 3.

Warren Young. *Community Service Order : the Development and Use of a New Penal Measure* (London : Macmillan & Co., Ltd. 1979 p. ix.

ELECTRONIC SOURCES

- Kant Immanuel *Philosophy of Law*. Retrieved June 23, 2012. <http://faculty.msmary.edu/Conway/PHIL%20400x/Kant%20retributive.pdf>.
- Matti Joutsen and Ugljesa Zvekic. 1994. *Noncustodial Sanctions: Comparative Overview in Ugljesa Zvekic (ed.), Alternative to Imprisonment in Comparative Perspective*, UNICRI/Nelson-Hall, Chicago. 1-44.
- Mauer Marc. 2009. Tough Sentencing Harder on Budgets than on Crime .Retrieved June 23, 2012. Available: <http://www.Sentencingproject.org/template/page.cfm?id=107>.
- Pennsylvania Code. 2010. *Guideline Sentence Recommendations: Sentencing Programs* Retrieved July 18, 2012. Available: http://www.pacode.com/secure/data/204/chapter303/s303.12htmlandwww.pacode.com/secure/data/037/chapter97/037_0097.pdf
- Walmsley Roy. 2005 World Prison Population List, International Centre of Prison Studies, King's College, London Retrieved May 19 2012. Available: <http://www.kcl.ac.uk/depsta/law/research/isps/downloades.php?search=title=world+prison&type=0&month=0&year=0&lang=0&author=&search=Search>.
- Warren Roger. 2009. *National Center for State Courts*. Retrieved July 25, 2012. Available: http://www.sentencingproject.org/detail/news.cfm?news_id=717&id=167.
- JRank. 2010. *Sentencing: Alternatives – Development and Characteristics of Alternatives Sentencing Programs, the Costs of Alternatives Sentencing Programs, the Effectiveness of Alternatives Sentencing Programs*. Retrieved July 25, 2012. Available: <http://law.jrank.org/pages/2049/SentencingAlternatives.html#ixzz10dkk0utU>.
- William M. DiMascio, *Seeking justice: Crime and Punishment in America*, (New York: Edna McConnell Clark Foundation, 1997), Retrieved July 25, 2012. <http://www.eric.ed.gov>.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวมนสิชา บุญนาค

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีการศึกษา 2535

เนติบัณฑิต สมัยที่ 57

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ทนายความ บริษัทไฟโรจน์ประเสริฐ จำกัด

74 ถนนดิสมาร์ค เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย

กรุงเทพมหานคร